

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ŞEHİRİYÂR- HEYDER BABAYA SELAM ŞİİRİNİN
DİLBİLGİSEL ÇÖZÜMLEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhammet CENGİZ

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Günay KARAAĞAÇ

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Programı: Yüksek Lisans

NİSAN 2015

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ŞEHİRİYÂR- HEYDER BABAYA SELAM ŞİİRİNİN
DİLBİLGİSEL ÇÖZÜMLEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhammet CENGİZ

(Y1212.250022)

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Günay KARAAĞAÇ

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Programı: Yüksek Lisans

NİSAN 2015

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili Ve Edebiyatı Yüksek Lisans Programı Y1212.250022 numaralı öğrencisi **Muhammet CENGİZ**'in "**ŞEHİRİYAR – HEYDER BABAYA SELAM**" ŞİİRİNİN DİL BİLGİSEL ÇÖZÜMLEMESİ" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 11.05.2015 tarih ve 2015/10 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından *ay. bil. j. i.* ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak *başarı ile* edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :26/06/2015

1)Tez Danışmanı: Prof. Dr. Günay KARAAĞAÇ

.....
Günay Karaağaç

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Vahit TÜRK

.....
Vahit Türk

3) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Dinara DÜŞEBAYEVA

.....
Dinara Düşebayeva

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “ Şehriyâr - Heyder Babaya Selam Şiirinin Dilbilgisel Çözümlemesi ” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (24/04/2015)

Muhammet CENGİZ

ÖNSÖZ

İnsanı diğer varlıklardan farklı ve biricik kılan insanın dilidir. Doğan, büyüyen ve ölen canlılar arasında sadece insan, yaşanmışlıklarını kendisinden sonrakilere aktarabilir. Bu ancak insanın diliyle mümkün olabilir. Bundan dolayıdır ki yaratıklar içerisinde tarihsel bir biriktirme yapabilen tek canlı insan olmuştur. İnsanın bu biriktirmeyi kendisi dışındakilere aktarmada kullandığı dil üzerine insanın var olduğu günden bugüne kadar çokça söz söylenmiştir. Bunun en açık göstergesi eğitim tarihinin değışmeyen iki dersinden birinin gramer olmasıdır.

Kendisine ait olan veya olmayanları kendisi dışındakilere aktarmada kullanılan dil üzerine sayısını bilmediğimiz araştırma yapılmış ve eser ortaya konulmuştur. Bugünden sonra da bu çalışmalar devam edecektir. İnsanlığın en önemli dillerinden biri olan Türkçe zengin hazineleri ile bu çalışmaların merkezi olmuştur. Geniş bir coğrafyada milyonlarca insan tarafından konuşulan Türkçe zengin birikimiyle tarih boyunca araştırmacılara ışık tutmuştur. Birikimiyle araştırmacılara ışık tutan dilimizi daha iyi tanımak ve tanıtmak için bu çalışmayı yapmış bulunmaktayız.

Çocukluğunda ve daha sonrasında tecrübe ettiklerini dilin zenginliği ile kendisi dışındakilere aktarmak isteyen Çağdaş Azeri Edebiyatının en ünlü şairlerinden biri olan Şehriyâr, dile getirdiği Heyderbaba'ya Selam şiiri ile araştırma tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur. Heyderbaba'ya Selam şiiri üzerinde yapılan dilbilgisel çözümleme ile Türkçenin zenginliği ve Şehriyâr'ın birikimleri ile dili kullanmadaki ustalığı gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

Dil sayesinde öncesini şu ana katan ve şu anı geleceğe taşıyan insan, tarih sahnesinde yaratıkların en değerlisi olmuştur. Bu çalışmada Şehriyâr'ın Heyderbaba'ya Selam şiirinin dilbilgisel çözümlemesi ile bu değerli yaratığın değerli olmasında etkili olan dilin zenginlikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın oluşmasında katkı sunan -öğrencileri olmaktan gurur duyduğum- Prof. Dr. Günay Karaağaç ve Prof. Dr. Cengiz Alyılmaz'a teşekkür ederim. Ayrıca çokça kendilerinden faydalandığım Yrd. Doç. Dr. Dinara Duisebayeva ve Türkçe Öğretmeni Volkan Tuzluca'ya teşekkür ederim.

Nisan 2015

Muhammet Cengiz
Türkçe Öğretmeni

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	VI
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR	IX
ÖZET	XI
ABSTRACT	XII
1. GİRİŞ	1
1.1 Şehriyâr ve Heyderbaba'ya Selam	2
1.2 Azerbaycan Türkçesi ve Azerbaycan Edebiyatı	11
Heyderbaba'ya Selam 1. Bölüm	13
Heyderbaba'ya Selam 2. Bölüm	23
2. Heyderbaba'ya Selam Şiirinde Söz Dizimi	30
2.1 Söz Kadrosu	30
2.2 Söz Sıklıkları	30
2.3 Söz Çeşitleri	31
2.3.1 Adlar	31
2.3.1.1 Sözlükteki Türlerine Göre Adlar	32
2.3.1.1.1 İnsan ve İlişkileri	32
2.3.1.1.1.1 İnsan Bedeni ve Beş Duyu Adları	32
2.3.1.1.1.2 Hastalık Adları	32
2.3.1.1.1.3 Akrabalık Adları	33
2.3.1.1.2 Bilim ve Sanatla İlgili Adlar	33
2.3.1.1.3 Araç, Eşya Adları	34
2.3.1.1.4 Hayvan Adları	35
2.3.1.1.5 Bitki Adları	37
2.3.1.1.6 Kavram Adları	37
2.3.1.1.7 İş ve Meslek Adları	38
2.3.1.1.8 Beslenme Adları	39
2.3.1.1.8.1 Yiyecek Adları	39
2.3.1.1.8.2 İçecek Adları	40
2.3.1.1.9 Giyim-Kuşam Adları	40
2.3.1.1.10 Nitelik Adları	41
2.3.1.1.10.1 Beğeni Adları	41
2.3.1.1.10.2 Sayı Adları	41
2.3.1.1.10.3 Renk Adları	42
2.3.1.1.10.4 Boyut Adları	42
2.3.1.1.10.5 Miktar Adları	42
2.3.1.1.11 Mekân Adları	42
2.3.1.1.12 Zaman Adları	43
2.3.1.1.13 Soru Adları	44
2.3.2 Özel Adlar	44
2.3.2.1 Kişi Adı	44

2.3.2.2 Yer Adı	48
2.3.2.3 Gök Cismi Adı	59
2.3.2.4 Takma Adlar, Unvan ve Mahlaslar	50
2.3.3 Zamirler	50
2.3.3.1 Kişi Zamirleri	51
2.3.3.2 Dönüştürme Zamiri	52
2.3.3.3 İşaret Zamirleri	53
2.3.3.4 Soru Zamirleri	54
2.3.3.5 Belirsizlik Zamirleri	54
2.3.4 Sıfatlar	54
2.3.4.1 Niteleme Sıfatları	55
2.3.4.2 İşaret Sıfatları	55
2.3.4.3 Sayı Sıfatları	55
2.3.4.4 Soru Sıfatları	55
2.3.4.5 Belirsizlik Sıfatları	55
2.3.4.6 Sıfat Eylem Ekleri	56
2.3.5 Zarflar	56
2.3.6 Eylemler	57
2.3.6.1 Eylem Çekimi	57
2.4 Heyderbaba'ya Selam Şiirinde Söz Diziminin Yapısı	61
2.4.1 Heyderbaba'ya Selam Şiiri Cümle Öğeleri	62
2.4.1.1 Özne ve Yüklem	62
2.4.1.2 Nesne	63
2.4.1.3 Yer Tamlayıcısı	64
2.4.1.4 Zarf Tümleçleri	64
2.4.1.5 Cümle Dışı Unsur	65
2.4.2 Heyderbaba'ya Selam Şiiri Söz Öbekleri	66
2.4.2.1 İlişkilendirme Öbeği	66
2.4.2.2 Niteleme Öbeği	67
2.4.2.3 Eylemsi Öbekleri	68
2.4.2.4 Edat Öbeği	68
2.4.2.5 Tekrar Öbeği	68
2.4.2.6 Ünlem Öbeği	68
2.4.2.7 Birleşik Eylem Öbeği	69
2.4.2.8 Unvan Adı Öbeği	69
2.4.2.9 İsnat Öbeği	69
2.4.2.10 Birleşik Ad Öbeği	70
2.4.2.11 Bağlama Öbeği	70
2.5 Heyderbaba'ya Selam Şiiri Cümle Öğeleri ve Söz Öbekleri	71
3.SONUÇ	207
KAYNAKLAR	215
ÖZGEÇMİŞ	218

KISALTMALAR

Y	:Yüklem
Ö	:Özne
B.li N.	:Belirli Nesne
B.siz N.	:Belirsiz Nesne
Y.T.	:Yer Tamlayıcısı
H.T.	:Hâl Tümleci
Z.T.	:Zaman Tümleci
Y.Y.T.	:Yer Yön Tümleci
C.D.U.	:Cümle Dışı Unsur
C.D.Ö.	:Cümle Dışı Öbek
Ü.Ö.	:Ünlem Öbeği
B.E.Ö.	:Birleşik Eylem Öbeği
İ.Ö.a.	:İlişkilendirme Öbeği/Varlık-Varlık İlişkisi
İ.Ö.b.	:İlişkilendirme Öbeği/Varlık-Kişi İlişkisi
N.Ö.a.	:Nitlendirme Öbekleri/Var Oluş Sıfatı
N.Ö.b.	:Nitlendirme Öbekleri/Eylem Sıfatı
E.Ö.	:Edat Öbeği
T.Ö.	:Tekrar Öbeği
İs. Ö.	:İsnat Öbeği
U.A.	:Unvan Öbeği
B.A.Ö.	:Birleşik Ad Öbeği
B.Ö.	:Bağlama Öbeği
F.Ö.a.	:Eylemsi Öbeği/Ad-Eylem Öbeği
F.Ö.b.	:Eylemsi Öbeği/Eylem Adı Öbeği
F.Ö.c.	:Eylemsi Öbeği/Zarf-Eylem Öbeği

ŞEHİRİYÂR- HEYDER BABAYA SELAM ŞİİRİNİN DİLBİLGİSEL ÇÖZÜMLEMESİ

ÖZET

Bu çalışmada Çağdaş Azeri Edebiyatı'nın ve aynı zamanda İran'ın en büyük şairlerinden biri olan Seyyid Mehemed Hüséyin Behcet Tebrizi Şehriyâr'ın -yaygın olan ismiyle Şehriyâr'ın- Türkçenin bütün dil zenginliklerini kullanarak yazdığı şiirlerinden biri ve en ünlüsü olan Heyderbaba'ya Selam adlı eserin dilbilgisel çözümlemesi yapılarak Şehriyâr'ın ve Türkçenin dil zenginliği gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Şehriyâr ve Heyderbaba'ya Selam şiiri üzerine yapılan araştırmalardan yararlanan bu çalışma ile Heyderbaba'ya Selam'ın zengin anlatım ustalığı ile ortaya çıktığı gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Öncesinde Şehriyâr ve mensubu olduğu Azeri Edebiyatı hakkında bilgi verilen bu çalışmada Heyderbaba'ya Selam'ın dilbilgisel çözümlemesi iki aşamada gerçekleşmiştir. İlk aşamada morfolojik bağlam ikinci aşamada ise söz diziminin yapısı incelenmiştir. İnceleme sonucunda elde edilen veriler değerlendirilerek şairin üslubu ile ilgili bazı tespitlerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Şehriyâr, Heyderbaba'ya Selam, Dil Bilgisi

THE GRAMMATICAL ANALYSIS OF ŞEHRIYÂR'S SELAM TO HEYDERBABA POEM

ABSTRACT

In this thesis, we have a grammatical analysis of Seyyid Muhammed Huseyin Behcet Tebrizi Şehriyâr's- with his common name Şehriyâr's- who is the most valuable poets of Contemporary Azarbaijani Literature and also Persion Literature, Selam to Heyderbaba, one of which he made use of all the wealth of turkish language and the most famous. The attempt has been made to succeed in displaying the wealth of Şehriyâr and Türkish language by analysing the poem of Selam to Heyderbaba. It has been tried to display the mastership that was succeeded in by the help of enriched description with this study which was achieved through the studies and analyses on Şehriyâr and the poem Selam to Heyderbaba. Furthermore, you are given several information related to Şehriyâr and the Azarbaijani literature that he was a member af and the grammatical analysis of the poem Selam to Heyderbaba is done in two stages. On the first part, the poem has been examined in terms of morphologic context and on the second part, the sentence sequence has been taken into consideration. Several wording determinations have been made by evaluating the info extracted from the analysis.

Key words: Şehriyâr, Selam to Heyderbaba, Grammar

1. GİRİŞ

Şehriyâr'ın başyapıtı Heyderbaba'ya Selam üzerine, yazıldığı günden beri nazireler, makaleler, kitaplar ortaya konularak binlerce söz söylenmiştir. Bu çalışmada Türk dünyasında büyük bir heyecan uyandırarak Türk kültürüne ve diline canlılık katan Heyderbaba'ya Selam şiiri üzerinde farklı bir yaklaşım ile Şehriyâr'ın dili kullanma kabiliyeti gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Heyderbaba'ya Selam üzerine dil bilimsel inceleme ile tespit edilenler paylaşılmıştır.

Engin eser deryasında bir zerre tanesi kadar sözünün olduğunu görmek biz araştırmacıları mutlu edecek ve canlı kılacak düşüncesi bizlere bu çalışmayı yaptırmıştır. Türkçemize canlılık katan Şehriyâr ve Heyderbaba'ya Selam üzerine düşünmek ve araştırma yapmak bizler için önemli olacaktır.

Şehriyâr'ın ününe ün katmış dünyaca tanınan en ünlü Türk şairler listesine ismini yazdırmasında en önemli eser olma özelliğini taşıyan Heyderbaba'ya Selam'ın çalışmamızın ana unsuru olduğu yukarıda belirtilmiştir. Şehriyâr'ın dili kullanmadaki ustalığı ve dile hâkimiyetini ortaya koymak için yapılan bu çalışmada Heyderbaba'ya Selam şiirinin dilbilimsel incelemesi gözler önüne konulmuştur. Bu çalışmada Heyderbaba'ya Selam şiirinin söz kadrosu istatistiksel olarak tespit edilmiştir. Sözler türlerine göre tasnif edilmiş ve Şehriyâr'ın da açıklamaları dikkate alınarak bazı tespitlerde bulunulmuştur. Şairin iç dünyasının sesler ile ifadesi olan sözlerin sıklıkları üzerinde durularak şairin Heyderbaba'ya Selam'ını anlamaya ve anlatmaya çalıştık. İki bölüm ve toplam 125 beşlikten oluşan şiirin bütün cümleleri tek tek tahlil edilmiş ve cümle öğeleri ile söz öbekleri istatistiksel veriler ile ortaya konulmuştur. Değerlendirdiğimiz cümle öğeleri ve söz öbekleri ile şairin dili kullanmadaki ustalığı ve etkileyici üslubu hakkında bazı tespitler yapılmaya çalışılmıştır.

Dilbilimsel verileri ortaya koymaya ve değerlendirmeye başlamadan önce klasik devirlerin Nevaî ve Fuzulî gibi büyük şairlerinden sonra geniş bir coğrafyaya seslenen Şehriyâr ve başyapıtı Heyderbaba'ya Selam hakkında aşağıdaki bilgileri paylaşmanın verimli olacağını düşünüyoruz. Daha sonrasında Azerbaycan Türkçesi ve Azerbaycan Edebiyatı ile ilgili bazı bilgiler paylaşılmıştır.

1.1 Şehriyâr ve Heyderbaba'ya Selam

Şehriyâr ile ilgili birçok bilginin eksik olması ve bu bilgilerin birbirini tutmaması Şehriyâr ile ilgili araştırma yapanlar için şu ana kadar güç bir durum olmuştur. Şehriyâr'ın doğum tarihinin bile kesin olarak bilinmemesi az önce söylenenin en büyük göstergesidir. Eksik bilgilerin tamamlanması ve yanlışlıkların ortadan kaldırılması için bilim insanlarının çok geniş bir araştırma yapması önem arz etmektedir. Başta Şehriyâr'ın doğup büyüdüğü topraklarda yetişmiş Güney Azerbaycanlı bilim adamlarına ve herkese büyük bir görev düşmektedir.

Yapılan araştırmalar ve eldeki kaynaklara göre Şehriyâr'ın tam adı Doktor Seyyid Mehmed Hüseyin Behçet Tebrizi Şehriyâr'dır. Mehmed(Muhammed) Hüseyin şairin küçük adı, Behçet Tebrizi soyadı, Seyyid(Peygamber soyundan geldiği için) lakabı, Doktor muhtemelen tıp fakültesinde okuduğundan dolayı söylenen bir hitap sözü, Behçet aynı zamanda ilk mahlası, Şehriyâr ise daha sonraki mahlasıdır. Şair dünyada, sonraki mahlası olan Şehriyâr adıyla tanınmaktadır (Gedikli, 1997).

Tebriz'in Bağmeşe mahallesinde dünyaya gözlerini açan Şehriyâr'ın doğum senesi kesin olarak bilinmemektedir. Yavuz Akpınar 1906'yı, Ahmet Ateş 1906-1907 yıllarını, Hamid Memmedzade ve Gulam Hüseyin Begdilli'nin birlikte tertiplelediği Aman Ayrılığ'ta 1906'yı, Ahmet Bican Ercilasun Yeni Türk Ansiklopedisi'nde 1904'ü Şehriyâr'ın doğum senesi olarak göstermiştir. Farklı kaynaklarda değişik yılların Şehriyâr'ın doğum senesi olarak gösterilmesi biz araştırmacılara büyük sorumluluklar yüklemektedir. Geniş çaplı araştırmalar neticesine esas senenin tespit edileceğini umuyoruz. Yusuf Gedikli, Şehriyâr ve Bütün Türkçe Şiirleri kitabında geniş bir araştırmanın ürünü olarak Şehriyâr'ın değişik kaynaklarda belirtilen doğum senelerini vermekte ve bunlardan hareketle genel kabul olarak Şehriyâr'ın doğum senesi olarak 1906'yı belirtmektedir.

Şehriyâr'ın babası Tebriz'in birinci derece avukatlarından Hacı Mir Ağa Hoşginabi, annesi ise Kövkeb Hanım'dır. Hoş yüzlü, muhtaç durumda olanlara yardım eden, mazlumun hakkını karşılık beklemeden savunan, çok bilgili ve iyi yetişmiş, sofrası geniş, edebiyatla ilgili, Peygamber soyundan gelen ve saygın bir kişilik Hacı Mir Ağa Hoşginabi, tanınmış biridir. Hayatını bu özelliklere sahip olmakla yaşayan

saygın şahsiyetin Kadir gecesi ölmek istediğini ve istediği gibi olduğunu Şehriyâr 1. Heyderbaba'ya Selam kitabının sonuna eklediği dipnotlarda paylaşmıştır. Hacı Mir Ağa Hoşginabi, 1934 yılı Ramazan ayının 23. gecesi ölmüştür. Arzu ettiği günde ebedi hayatına başlayan Mir Ağa Hoşginabi İran'ın dini açıdan eğitim merkezi olan Kum şehrinde toprağa verilmiştir. Babasının vefat ettiği tarihte Şehriyâr, Horasan'ın yayla köylerinden birinde bulunmaktaydı. 1935 yılında Tahran'a dönen Şehriyâr, babasının ölümünden büyük üzüntüler duymuş ve Atamın Mateminde şiirini yazmıştır.

Şehriyâr, Heyderbaba, Hoşginab, Şengülabad(Şengülava), Kayışkurşak, Karaçimen, Kıpçak, Kurugöl, Karagöl köy ve yörelerinde, yüce dağlar, yeşil ormanlar, billur bulaklar, elvan çiçekler arasında çocukluğunu geçirmiştir (Gedikli, 1997). Yemyeşil ağaçların gölgesinde, tertemiz akarsuların kenarında, atların, kuzuların, danaların, ferelerin, gazların, keklıkların, baykuşların, tavşanların, turnaların, güvercinlerin, ördeklerin, ineklerin, koyunların, godukların, çepişlerin, bildircinlerin seslerinin yankılandığı bir doğada çocukluğunu geçirmek Şehriyâr için ileride yazacağı şiirlere feyiz kaynağı olmuştur. Şairin ününe ün katan ve okuyanlarda çocukluğa yolculuk ve özlem hissiyatı uyandıran Heyderbaba'ya Selam Şehriyâr'ın hayatının eserlerine yansıdığı önemli bir başyapıttır.

İlk tahsilini babasından alan Şehriyâr, okutulması herkes tarafından tercih edilen Sadi'nin Gülüstan'ı, Kur'an-ı Kerim ve Heyderbaba'ya Selam şiirinde andığı Molla İbrahim'den 6 yaşındayken bir müddet Gülüstan ve Hafız dersleri almıştır (Gedikli, 1997). Şehriyâr'ın ilk tahsil gördüğü yer olarak kesin ve doğru olmayan birçok bilgiden hareketle Tebriz'deki Medrese-yi Müttehhide'yi gösterebiliriz. Şehriyâr yaz mevsimlerini de boş geçirmeyerek Molla İbrahim Halil'den dersler almıştır. Orta tahsilini Tebriz'de sürdüren Şehriyâr Füyuzât isimli mektepte okuduktan sonra orta dereceli bir mektep olan Medrese-i Talibiyye'den mezun olmuştur. Medrese-i Talibiyye'de Arapça ve Arap edebiyatı üzerine eğitim alan Şehriyâr, aynı zamanda Fransızca öğrenmeye de başlamıştır. Değişik dilleri öğrenmeye merak salan Şehriyâr, bu merakının meyvesi olarak Farsça, Arapça ve Fransızca'yı mükemmel derecede öğrenmiştir. Bu dilleri öğrenmesine karşılık olarak Şehriyâr, yazdığı eserlerde zengin kelime hazinesi ile okuyucularda ve araştırmacılarda hayranlık uyandırmıştır. Bunun

en açık göstergesi eserleri üzerine yüzlerce araştırma yapılması ve çokça nazirelerin yazılmasıdır. Şairin bunlar dışında musiki ve hat sanatıyla ilgilenmesi onun entelektüel bir kişiliğe sahip olduğunu gösterir.

Lise tahsiline Tahran'da bulunan Darü'l Fünun adlı okulda başlayan Şehriyâr, daha sonra 1924 yılında Tıp Fakültesi'ne kaydolmuştur. Tıp fakültesinin ilk yıllarında yazdığı eserler ile çevresince genç bir şair olarak tanınması Şehriyâr üzerinde yeni eserlerin ortaya çıkması gibi güzel sonuçlar doğurmuştur. Tıp Fakültesi'ni bitirmesine kısa bir süre kala Şehriyâr, fakülteden ayrılmak zorunda kalmıştır. Değişik kaynaklarda Şehriyâr'ın Tıp Fakültesi'ndeki eğitimini tamamlamadan fakülteden ayrılmasının nedeni olarak maddi sıkıntılar ve bahtsız bir aşk macerası gösterilmiştir. Bu konu üzerine çokça şeyin söylenmesi bu konuda da insanların kesin olarak bir bilgiye sahip olmadığını göstermektedir. Yakın bir zamanda ortaya çıkan bilgiler ışığında şairin fakülte yıllarında bir kızını sevmesi ve bunun neticesinde bazı kişilerin bundan rahatsız olması daha sonrasında Şehriyâr'a tehditler olarak dönmüştür. Bir dizi olaylar silsilesi, Şehriyâr'ın fakülteden ayrılma nedeni olarak gösterilmektedir. Kendisini tehdit eden şahsın önemli bir mevkide olmasından dolayı Şehriyâr, Tahran'ı terk etmek zorunda kalmıştır. Şehriyâr'ın Tahran'ı terk etme nedenlerini verdiği röportajlardan ve yazdığı Behcetabad Hatiresi şiirinden öğrenmekteyiz.

1932 yılında devlet memurluğuna başlayan şair ara verdiği tıbbiyeye yazılmış ve kısa bir süre sonra tekrar tıbbiyeden ayrılmak zorunda kalmıştır. Bir süre Meşhed'de çalışan şair, Tahran'a döndükten sonra Ziraat Bankası'nda memuriyetine devam etmiştir. Bu zamanlarda Şehriyâr hem sevdiği kıza kavuşamama hem tıbbiyeden ayrılmanın üzüntüsü hem de babasının vefatı ile buhranlı dönemler yaşamıştır.

1952 yılı Temmuz ayının 19'unda annesini kaybeden şair annesinin ölümünden duyduğu üzüntüyü Eyvay Anam şiiriyle ortaya koymuştur. "Sana büyük şair diyorlar, fakat sen nece yazıyorsun ki ben anlamıyorum." diyen annesinin serzenişine kayıtsız kalmayan şair, daha sonraları çokça Türkçe şiir ortaya koymuştur. Şairin çokça Türkçe şiir yazmasında etkili olan bu serzeniş elbette önem arz etmektedir. Annesinin ölümünden sonra, birçok hatıraya mekân olan Tahran'dan

ayrılarak ana yurda geri dönen şair Tebriz'deki Ziraat Bankası'nda çalışmış ve emekli olmuştur. Üzüntülerin yaşandığı Tahran'dan Tebriz'e dönen şair, Tebriz'deki eş dostlarının da desteği ile yaşadığı buhranlı günleri geride bırakmıştır. Tebriz'e döndükten sonra Azize adlı bir kızla evlenen şairin 2 kız ve 2 oğlan çocuğu olmuştur. Kızlarının ismi Şehrazad ve Meryem; oğullarının ismi Ebulhasan ve Hadi'dir.

En sevdiklerini memleketten uzaklarda tek tek kaybeden şair, memleketine döndüğünde en sevdikleri ile yaşamış olduğu mutlu günlere yani çocukluk yıllarına özlem duyarak Heyderbaba'ya Selam'ı yazmıştır. 1953'te 1. bölümü yazılan ve 1954'te bastırılan, okuyanlarda çocukluk yıllarına özlem hissiyatı uyandıran Heyderbaba'ya Selam şiiri Şehriyâr'ın bir nevi içini dökmesi ve aile büyükleri ile yaşadığı mutlu çocukluğa özlemdir. Annesinin serzenişi ve bazı üzüntüler neticesinde, mutlu oyunların oynandığı ve güzelliklerin yaşandığı çocukluk yıllarına özlem duyması ve özlem duyduğu çocukluk yıllarını da ana diliyle yaşaması Şehriyâr'a Heyderbaba'ya Selam şiirini öz dilinde yazdırmıştır. Baskıcı iktidarın Türkçe yasağı Şehriyâr'ın duygularını rahatça dile getirebileceği ana dilinde şiir yazmasına engel olamamıştır.

Heyderbaba'ya Selam şiirinin yazılması ile bütün Türk coğrafyasında büyük heyecanlar ortaya çıkmıştır. Bu heyecanla Şehriyâr'a mektuplar, tebrik mesajları ve nazireler yazılmıştır. Bu heyecanın coşkulu biçimde ortaya çıkmasında birçok sebep vardır. Klasik devirlerin Nevaî ve Fuzulî gibi büyük şairlerinden sonra Şehriyâr'ın geniş bir coğrafyada yankı bulan bir şair olmasında Heyderbaba'ya Selam şiirinin payı büyüktür. Heyderbaba'ya Selam şiirine de bu özelliği kazandıran tabii ki Şehriyâr'ın Türk milletinin milli, manevi duygularının yaşandığı bir coğrafyanın çocuğuna has anılarını Türkçe gücüyle dile getirmesidir.

Heyderbaba'ya Selam şiirinin geniş bir coğrafyada neşredilmesi, heyecan uyandırması ve ezberlerde yerini alması sonrasında Şehriyâr, 1964 yılında Hoşginab'a gitmiş ve 2. Heyderbaba'ya Selam şiirini yazarak neşretmiştir. Daha sonraları Tahran'a dönen şair burada eşi Azize'yi kaybetmiştir. Eşinin vefatı ile şairin Tahran'da hüzünlü hatıraları daha da artmıştır. Azize şiiri ile eşine sevgisini

anlatan şair eşini Tahran'daki Zehra'nın cenneti manasında kutsal bir mezarlık olan Behişt-i Zehra'ya defnetmiştir.

Ortaya koyduğu eserler ile geniş bir coğrafyada tanınan şairin eserleri birçok araştırmacı tarafından neşredilmiştir. Çeşitli törenler ile şair ödüller almıştır. Daha sonraları rahatsızlanan Şehriyâr, 1987 yılında hastalanmış ve Tebriz'deki Humeyni hastanesinde belli bir süre tedavi görmüştür. Tedaviden sonra taburcu olan şair bir süre sonra tekrar hastaneye yatırılmıştır. Tebriz'den Tahran'a sevk edilen şair buradaki Mehr hastanesinde vefat etmiştir. Tahran'da birçok sevdiğini yitiren şair yaşamını da bu şehirde yitirmiştir. Arkasında çok geniş düşünce ve yaşanmışlıkla oluşan eserler bırakan şairin naşı Tebriz'e getirilerek burada bulunan Şairler Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir.

Şehriyâr İran edebiyatındaki yeri dolayısıyla birinci dereceli Maarif nişanıyla taltif edilmiş Tebriz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin en büyük anfisine ve Tebriz'deki okullardan birine onun adı verilmiştir. Sağlığında 16 Mart Şehriyâr günü kabul edilmiş ve ölümünden sonra da evi müze haline getirilmiştir (Gedikli, 1997). Şair ve sevenleri için bütün bu gurur ve mutluluk verici şeylerin yaşanması ortaya çıkan güzelliklerin kıymetinin bilindiğini göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Çokça eser ortaya koyan Şehriyâr'ın eserleri İran, Azerbaycan, Türkiye ve birçok ülkede birçok araştırmacı tarafından neşredilmiş, incelenmiş ve eserleri üzerine nazireler ve makaleler yazılmıştır. Şehriyâr'ın bu eserlerinin Türkçeye ve Türk dünyasına soluk aldırın girişimin bulak başı olduğunu söyleyebiliriz.

Bu çalışmada şairin bütün eserlerinden bahsetmemiz mümkün değildir. Ancak Şairin dört ciltten oluşan külliyyatının dördüncü cildinde yer verdiği Türkçe şiirlerinden bazılarını burada söylemeden geçmenin de mümkün olmayacağını düşünüyoruz. Türk'ün Dili, Türkiye'ye Hayali Sefer, Behçetabad Hatırası, El Bülbülü, Döğünme-Söğünme, Tersa Balası, Sehendim, İmam Müşterisi, Kafkazlı Kardeşler ile Görüş, Gözün Aydın, Derya Eyledim, Naz Eylemisen, Ezize Can, Ezize adlı şiirler Şehriyâr'ın önemli Türkçe şiirlerinden bazılarıdır.

Şairin kendisi ve eserleri üzerinde araştırma yapacaklara ışık olması ümidiyle Yusuf Gedikli' nin Şehriyâr ve Bütün Türkçe Şiirleri adlı kitabı önerilebilir. Bu kitapta Şehriyar hakkında söylenenlerin ve yazılanların aktarılması kronolojik olarak gözler önüne serilmiştir. Şehriyâr hakkında yazılanları ve eser ortaya koyanları bir bir aktararak çok geniş bir araştırmanın ürünü olan bu eserde Şehriyâr ile ilgili birçok bilgiye ulaşabilirsiniz. Yukarıda aktarılanlar Şehriyâr'ın hayatını kısaca gözler önüne sermekten başka bir şey değildir. Ayrıntılı bilgi sahibi olmak isteyenler Gedikli'nin eserine başvurabilir.

Çalışmamızın ana konusu olan Heyderbaba'ya Selam şiiri üzerinde yukarıda bazı bilgiler paylaşılmıştır. 20.yüzyılda en çok söz edilen şiir olma özelliğine sahip Heyderbaba'ya Selam 1953'te yazılmış ve 1954'te yayımlanmıştır. Pehlevi Handanı'nın Türkçe okuyup yazmayı yasakladığı bir dönemde, çocukluk anılarını Heyderbaba Dağı'nın eteğinde yaşayan şairin Heyderbaba'ya Selam'ı yazmasında en önemli etkinin annesinin “ Sana büyük şair diyorlar, fakat sen nece yazıyorsun ki ben anlamıyorum ” demesi olduğunu daha önce de belirtmiştik. 76 beşlikten oluşan Heyderbaba'ya Selam'ın birinci kısmı Türkiye'de ilk defa 1954'te Azerbaycan dergisinde yayımlanmıştır. Şiir daha sonra Türk Yurdu dergisinde yayımlanmıştır.

Şehriyâr, Türk dünyasınca büyük ilgi gören Heyderbaba' ya Selam şiirini yazdıktan sonra Heyderbaba ve Hoşginab'ı ziyaret etmiştir. Bu ziyaretler sırasında geçmişin gözler önünde canlanması Şehriyâr'ı çok duygulandırmıştır. Bu duygulanmada aziz babası ve annesi ile güzel hatıraların yaşandığı çocukluk yıllarına özlem duymasının ve anne ve babasının vefat etmesi sonucunda ortaya çıkan üzüntünün payı mevcuttur. Bu duygular ile Şehriyâr, Heyderbaba'ya Selam'ın ikinci bölümünü 30 beşlik olarak kaleme almıştır.

Ahmet Ateş tarafından 1964 yılında yayımlanan 80 sayfalık Şehriyâr ve Haydar Baba'ya Selam adlı eser, Şehriyâr'ın hayatını ve şiirin aslını içinde açıklayıcı notlar ile barındırdığı için o yıllarda Türkiye'de ortaya konulan önemli bir çalışma olmuştur.

Muharrem Ergin tarafından 1965 yılında Türk Kültürü dergisinde 30 beşlikten ibaret olan 2. Heyderbaba'ya Selam şiiri yayımlanmıştır. 2. Heyderbaba'ya Selam 1966

yılında Şehriyâr'ın daha sonraları eklemeleri ile 49 beşlik olmuştur. 49 beşlikten oluşan son haliyle 2. Heyderbaba' ya Selam, Saadet Çağatay tarafından 1970 yılında Azerbaycan dergisinde neşredilerek Türkiye'deki okuyuculara sunulmuştur.

Muharrem Ergin, 1971 yılında Heyderbaba' ya Selam'ı ikinci bölümüyle birlikte Azeri Türkçesi adlı bir kitapta yayımlamıştır. Azerbaycan Türkçesi ile yazılmış metin ve şiirlerden oluşan bu kitap kelimeler ve sesler üzerinde bilimsel açıklamalar içermektedir. Heyderbaba' ya Selam birçok ülkede ülkemizde olduğu gibi defalarca yayım konusu olmuştur. Böylelikle ilgiye layık bir şiir olduğunu göstermiştir. Farsça, Rusça, Gürcüce, İtalyanca ve Türk lehçeleri de dâhil 76 dile çevrildiği aktarılan Heyderbaba' ya Selam geniş bir coğrafyada bir başyapıt olma özelliği taşımaktadır.

Yusuf Gedikli' nin 1990 yılında geniş bir araştırmanın ürünü olarak yayımladığı Şehriyar ve Bütün Türkçe Şiirleri adlı eseri Şehriyâr'ın hayatı ve Türkçe şiirleri hakkında önemli bir eserdir. Bu eser araştırmacılar için kaynak kitap olma özelliği ile değerli bir çalışma niteliği taşımaktadır.

Selahattin Kılıç ve İlhan Şimşek'in Heyderbaba' ya Selam şiirini üç farklı alfabe ile okuyuculara bir kitapta sunduğu Kültür Bakanlığı yayımlı eser, önemli çalışmalardan bir başkasıdır.

Şehriyâr ve Heyderbaba'ya Selam üzerine yukarıda belirtilen isimlerin dışında Türkiye'de Saadet Çağatay, Ahmet Bicin Ercilasun, Fethi Gedikli, Ahmet Caferoğlu, Yavuz Akpınar, Hüseyin Öztürk, Osman Fikri Sertkaya, Nâmık Açıkgöz, Mümtaz Sarıçiçek ve Hasan Almaz gibi birçok ismin çalışmaları bulunmaktadır. Yayımladıkları ile aydınlatıcı bilgiler sunan bu isimlerin yanında Kuzey ve Güney Azerbaycanlı birçok isim yüzlerce çalışma yayımlamıştır. Yer yer kitap olarak yayımlanan çalışmalarla birlikte Varlık, Azerbaycan, Ulduz, Kardeş Edebiyatlar, Türk Dünyası Araştırmaları, Türk Kültürü, Türk Edebiyatı gibi birçok dergide makaleler yer almıştır. Bu çalışmamızda Şehriyâr ve eserleri üzerine özellikle Heyderbaba'ya Selam üzerine yapılan çalışmaları tek tek belirtmemiz durumunda onlarca sayfayı sadece bu çalışmaların başlıklarına ayırmak zorunda kalacağız. Heyderbaba'ya Selam şiirinin dil bilimsel incelemesi çalışma konumuz olması nedeniyle yukarıda kısaca bazı şeylere değinmiş bulunmaktayız. Bunlara ek olarak

Heyderbaba'ya Selam şiiri neden dünyaca bir üne layık görüldü, neden her geçen gün okuyanlarda büyük bir heyecan uyandırmakta, neden ezberlerden düşmemekte gibi soruların cevaplarını çalışmamıza önemli katkı sunacağından dolayı aşağıda belirtme gereği duyduk. Yukarıdaki sorulara ayrıntılı ve tatmin edici cevapları sunan Yusuf Gedikli, Şehriyâr ve Bütün Türkçe Şiirleri adlı eserinin 119, 120, 121 ve 122. sayfalarında cevaplardan oluşan yedi maddeyi Heyderbaba' ya Selam Neden Bu Kadar Sevilip Tutuldu? sorusu altında toplamıştır. Bu cevapları Yusuf Gedikli' nin kitabından aynen aktarmak yerine aynı düşünceleri paylaşarak farklı yorumlar ile kısaca şöyle aktarabiliriz:

1.İran'da 1925 yılında yönetimi gasp eden Fars asıllı Pehlevi hanedanının Türkçe konuşma ve yazmayı yasaklaması halkın ana dilinde rahatça yazmasını ve söz söylemesini güçleştirmiştir. Bu güçleşen durumda Türkçe eserlerin ortaya çıkması halkta büyük bir yankı bulmuştur. Bunun en önemli nedeni insanların kendi dillerinde yazılıp söylenen eserlere özlemdir. En önemli kültür aktarıcısı öz dilinde yazılıp söylenenler her zaman o insan üzerinde başka dillerde yazılan ve söylenenlere göre daha tesirli olmuştur. Kendisinin devamı için insanların Hederbaba' ya Selam'a sarılması ve bu şiiri ezberlerden düşürmemesindeki en önemli etken bu şiirde kendinden izler bulmasıdır.

2.Kendi topraklarının dışında sanayi kuruluşlarının kurulması ve sanayi araç gereçlerinin tarım toplumunun yaşam alanı olan vatanlarında yaygınlaşması insan iş gücüne ihtiyacı azaltmıştır. Bu neden ile insanlar zamanla vatanlarından göç etmiştir. Göç edip yerleştikleri topraklarda garip kalan insanlar zamanla kendi kültürlerine yabancılaşmaya başlamıştır.

Çocukluk anılarının yaşandığı köy yaşamını geride bırakan bu insanlar her zaman mutlu olduğu o günlere özlem ile nefes alıp vermiştir. Bu nefes alış veriş kapıdan gelecek ziyaretçiyi bekleyen hasta bir insanın yatağında alıp verdiği bir nefes olarak nitelendirilebilir. Ziyaretçinin gelmesiyle sevinen hastanın sevinci aynı yukarıda belirttiğimiz kendilerinden uzakta kalanların böyle bir şiiri işitip okudukları anda hissettikleri sevinçle özdeştir.

3.İnsanlar çocukluk yıllarında genellikle dertsiz tasasız bir yaşam sürer. Çocukluğunda aşık oynayan, ağaca tırmanan, çimenlerde kuzuların dalından koşan,

kalakların bulunduğu bahçelerde gizlenpaç oynayan, kapı kapı dolaşarak baca baca payını toplayan insanın her anı kaygısız ve eğlenceli bir mutlulukla doludur. Bu mutlu anılar ile dolu evrensel çocukluk yaşamının anlatıldığı Heyderbaba'ya Selam çocukluk günlerindeki mutluluğu tekrar yaşamak isteyenler için bir zaman makinesi özelliği taşımaktadır. Bunun yanında, mutlu anıların yaşandığı çocukluk yıllarının esintileri ile dolu Heyderbaba'ya Selam, okuyarlarda büyük bir haz uyandırmaktadır. Bu hazzı hissetmek isteyenlerin sarıldığı bu şiirin bu nedenlerden dolayı da insanlarda geniş bir teveccüh bulduğu söylenebilir.

4.Şiirin sevilmesine katkı sunan en önemli özelliklerden biri de şiirin sanat yönünün çok güçlü olmasıdır. Vezin, ahenk, duygu, söz sanatları ve betimleyici unsurlar ile şair okuyarlarda tesirleri olacak bir eseri ortaya koymuştur. Şiirin çok sevilmesinde önemli paya sahip yukarıdaki unsurların bir arada iyi bir biçimde kullanılmasının Heyderbaba'ya Selam'ın sevilme nedenlerinden biri olduğu söylenebilir.

5.Şekil ve vezin bakımından geleneğe bağlı bir eser olan Heyderbaba'ya Selam, kolayca anlaşılabilirlik özelliğini taşıması nedeniyle okuma yazma bilmeyen, sözlü anlatılar ile kültür eserlerinden yararlanan halkta sevilen bir şiir karşılığını görmüştür.

6.Şiirin insanlar nezdinde önemli bir yere sahip olmasının en büyük nedenlerinden biri de şiirin somut unsurları içinde barındırmasıdır. Dağ-taş, çeşme, çay, ay, tendir, kuş, koyun, inek, mektep, yıldırımlar ve diğer birçok somut unsur şiirde çokça kullanılmıştır. Betimlemeler ve söz sanatlarında karşımıza çıkan doğadaki somut varlıklar okuyucuda çok derin manalara inmeden şiiri anlama hissiyatı uyandırmaktadır. Bu hissiyatla okuyucuların şiiri sıkıcı değil mutlu edici olarak gördüğünü söyleyebiliriz. Hayliyle mutlu olan insanlar Heyderbaba'ya Selam ile tekrar tekrar mutlu olmak isteyecektir.

7.Bir diğer sebep de Şehriyâr'ın Farsça yazdığı şiirler ile ün kazanmış olmasıdır. En meşhur şairlerden birinin dilinden süzülen Heyderbaba'ya Selam, şairinin ününe ün katmakla kalmamış şairinin ünüyle de ünlenmiş bir şiirdir.

Sonuç olarak halkın ana diline ve kültürüne olan bağlılığı, insanın kaygısız çocukluk günlerine ve köyüne olan özlemleri, edebi-bedii değeri, okuryazar olmayanlarca da anlaşılabilirliği, somutluğu Heyderbaba'ya Selam şiirini yüzyılımızın en meşhur,

en yaygın ve hakkında en çok söz edilen anıt-şiiir haline getirmiştir. (Sonuç kısmı Gedikli' den aynen aktarılmıştır.)

1.2 Azerbaycan Türkçesi ve Azerbaycan Edebiyatı

Azerbaycan Türkçesi, Kafkasya'da ve İran sınırları boyunca, Türkiye'nin doğusunda ve Irak'ta dağılmış bulunan milyonlarca kişinin konuştuğu bir Türk şivesidir. Geniş bir coğrafyada konuşulan bu Türk şivesi 11. asırdan başlayarak İran'ı, Azerbaycan'ı ve Anadolu'yu fetheden Oğuz Türk'lerinin yaşadığı yerlerde hayat bulan bir şivedir.

13. asırda güçlü bir şekilde konuşulan bu şive, Selçuklu İmparatorluğunun dağılmasından sonra çeşitli siyasi ve sosyal olayların etkisinde kalmıştır. Azeri Türklerinin dilinde onu, Anadolu Türkçesinden ayıran gelişmeler yaşanmıştır. Yeni bir mahalli Türk şivesinin belirmesinin ardından 16. asırda ayrışmanın daha da derinleştiği söylenebilir.

Osmanlı Devleti'nin yayılmacı politikaları sonucunda Azeri edebiyatı, 13. asırda sahip olduğu gücünün çok uzağında kalmıştır. 18. asırda Osmanlı ile İran çekişmeleri ve tesirlerinin gölgesinde hayat sürülen Azerbaycan sahasında çeşitli hanlıklar ortaya çıkmıştır. 19. asırda Rusların Kafkasya'ya baskıları artmıştır. Baskılar altında yaşayan Azerbaycan halkı 19. asırda Rusların istilasıyla karşı karşıya kalmıştır. Aras Nehri'nin kuzeyi Rusların eline geçmiştir. Rusların ve Farsların hâkimiyeti altında kalan Azerbaycan, Kuzey Azerbaycan ve Güney Azerbaycan olarak ikiye ayrılmıştır. Kuzey Azerbaycan ve Güney Azerbaycan olarak ikiye ayrılan bir bölgede konuşulan ortak şivede de zamanla ayrışmalar yaşanmıştır. Halklar arasına siyasi sınırlar çekilerek halkların etkileşimine engel olan güçler zamanla amaçlarına ulaşmışlardır.

Bir zamanlar Azeri edebiyatının merkezi durumunda olan Tebriz zamanla bu özelliğini Tiflis ve Bakü'ye kaptırmıştır. Rus ve Fars egemenliği altında kalan kardeş halklar arasında etkileşimin siyasi sınırlar ile engellenmesi ve baskıcı Pehlevi Hanedanı'nın Türkçe okuyup yazmayı yasaklaması Tebriz'i edebi gelişmelerde Bakü ve Tiflis'in gerisinde bırakmıştır.

Rusların denetimindeki okullarda eğitim gören Azerbaycanlılar ile Batı tesirinde bir edebiyat gelişmiştir. Yaşanan bu gelişmeler modern Azeri edebiyatının doğmasında

etkili olmuştur. Rusların denetiminde yetişen insanların katkıları ile Kuzey Azerbaycan'da edebiyat alanında gerçekleşen gelişmeler çeşitli kaynaklardan takip edilebilir. Ancak bu durumu Güney Azerbaycan'da görmek pek de mümkün değildir. Asırlarca Güney Azerbaycan topraklarında siyasi yönetimi elinde tutan Türkleri yönetimden uzaklaştırmak isteyen bazı kesimler Türklerin kendi dillerinde okuyup yazmalarına da engel olmaya çalışmışlardır. Bu engellemelere rağmen eski gücünde olmasa da bu topraklarda Azeri edebiyatının yaşam sürdüğü söylenebilir. Bunun göstergesi olarak Muhammed Hüseyin Şehriyâr, örnek verilebilir. Daha önce de üzerinde çokça söz söylediğimiz Heyderbaba' ya Selam şiirinin İran, Türkiye, Irak, Azerbaycan'da ve Türk cumhuriyetlerinde ilgi ile karşılanması baskıcı Pehlevi Hanedanı'nın Güney Azerbaycan halkının kendi dilinde eserler ortaya koymasına tamamiyle engel olamadığının göstergesidir. Siyasi sınırlar ile ayrı düşürülmek istenen kardeş halkların öz dillerinde söylenen sözler karşısında birlikte heyecanlanmasına engel olamamışlardır. Bu baskıcı rejime karşı bir halk harekâtı olarak İran İslam devrimin gerçekleşmesi ile baskıcı rejimin yasakları ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Halkın kendi dilinde okuyup yazma yasağının ortadan kaldırılması, Tebriz'in Azeri edebiyatının merkezi konumunda olduğu eski edebi ve kültürel gücüne tekrar kavuşması için önemli bir gelişmedir.

Baskılar karşısında bile öz dilinde yazıp söylemeye devam eden Şehriyâr gibi özgür düşünen şairler yasakların kalktığı zamanda eskiye göre daha çok söz söyleme rahatlığına kavuşmuştur. Bu da Güney Azerbaycan'da Azeri edebiyatının tekrar güçlenmesine katkı sunmuştur. Bu yaşanmışlıklar karşısında Tebriz'in, Muhammed Hüseyin Şehriyâr gibi edebiyat neferlerinin çokça yetiştiği bir vatan olma ve tekrar Azeri edebiyatının merkezi olma özelliğine sahip olmasını herkes gibi bizler de içtenlikle istemekteyiz.

Çağdaş Azeri Edebiyatı'nın ve aynı zamanda İran'ın en büyük şairlerinden biri olan Seyyid Mehemed Hüséyin Behcet Tebrizi Şehriyâr'ın -yaygın olan ismiyle Şehriyâr'ın- Türkçenin bütün dil zenginliklerini kullanarak yazdığı şiirlerinden biri ve en ünlüsü olan Heyderbaba' ya Selam şiirinin iki bölümü diğer sayfada aktarılmıştır. Şiirin her beşliği numaralandırılmıştır.

HEYDERBABA'YA SELAM

1. BÖLÜM

1

Héyderbaba, ildirımlar şahanda
Séller, sular şakgıldaııp ahanda
Gızlar ona sef bağlayıp bahanda
Salam olsun şövketüze, élüze
Menim de bir adım gelsin dilüze.

2

Héyderbaba, kehliklerin uçanda
Kôl dibinnen dovşan galhıp gaçanda
Bağçaların çiçeklenip açanda
Bizden de bir mümkün olsa yâd éyle
Açılmıyan ürekleri şad éyle.

3

Bayram yéli çardagları yıhanda
Novruzgülü, garçiçeyi çihanda
Ağ bulutlar köyneklerin sıhanda
Bizden de bir yâd éyleyen sağ olsun
Derdlerimiz goy dikkelsin dağ olsun.

4

Héyderbaba, gün dalıvı dağlasın
Üzün gülsün, bulagların ağlasın
Uşagların bir deste gül bağlasın
Yél gelende vér getirsin bu yana
Belke benim yatmış behtim oyana.

5

Héyderbaba, senin üzün ağ olsun
Dörd bir yanın bulağ olsun, bağ olsun
Bizden sonra senin başın sağ olsun
Dünya gazov-ğeder, ölüm-itimdir
Dünya boyu oğulsuzdur, yétimdir.

6

Héyderbaba, yolum senden kec oldu
Ömrüm kéçdi, gelemmedim, géc oldu
Héç bilmedim gözellerin néç'oldu
Bilmez idim döngeler var, dönüm var
İtginlik var, ayrılık var, ölüm var.

7

Héyderbaba, igid emek itirmez
Ömür kéçer, efsus bere bitirmez
Namerd olan ömrü başa yétirmez
Biz de vallah unutmarıg sizleri
Göremmesek helal edin bizleri.

8

Héyderbaba, Mir Ejder seslenende
Kend içine sesden-küyden düşende
Aşığ Rüstem sazın dillendirende
Yâdındadır, ne hövlesek geçirdim?
Guşlar tekin ganad çalıp uçardım.

9

Şengülava yurdu, aşığ alması
Gâh da gédip orda gonag galması
Daş atması, alma, héyva salması
Galıp şirin yuğu kimi yâdımda
Eser goyup ruhumda, her zadımda.

10

Héyderbaba, Gurugöl'ün gazları
Gediklerin sazag çalan sazları
Ket-kövşenin payızları, yazları
Bir sinema perdesidir gözümde
Tek oturup, séyr éderem özümde.

11

Héyderbaba, Garaçimen cadası
Çovuşların geler sesi-sedası
Kerbela'ya gédenlerin gadası
Düşsün bu ac yolsuzların gözüne
Temeddünün uydug yalan sözüne.

12

Héyderbaba, şeytan bizi azdırıp
Mehebbeti üreklerden gazdırıp
Gara günün sernövüştün yazdırıp
Salıp halgı birbirinin canına
Barışığı beleşdirip ganına.

13

Göz yaşına baħan olsa gan aħmaz
İnsan olan hencer béline taħmaz
Amma héyif kôr tutduğun burahmaz
Béhiştimiz cehennem olmadadır
Zilhiccemiz meherrem olmadadır.

14

Hezan yéli yarpağları tökende
Bulut dağdan yénip kende çökende
Şeyhülislam gözel sesin çekende
Nişgilli söz üreklere deyerdi
Ağaçlar da Allah'a baş eyerdi.

15

Daşlıbulag, daş-gumunan dolmasın
Bağçaları saralmasın, solmasın
Ordan kéçen atlı susuz olmasın
Déyne bulag, héyrin olsun, aħarsan

Üfüglere humar humar baharsan.

16

Héyderbaba, dağın-daşın seresi
Kehlik ohur, dalısında feresi
Guzuların ağı, bozu, geresi
Bir gédehydim dağ-dereler uzunu
Ohuyaydım: “Çoban geyter guzunu!”

17

Héyderbaba, Suluyér'in düzündé
Bulag geyner çay-çemenin gözündé
Bulağotu üzer suyun üzündé
Gözel guşlar ordan gelip kéçerler
Helvetleyip bulagdan su içeller.

18

Biçin üstü sünbül biçen oraglar
Éyle bil ki, zülfü darar daraglar
Şikârçılar bildirçini soraglar
Biçinçiler ayranların içerler
Bir huşlanıp sondan durup biçeller.

19

Héyderbaba, kendin günü batanda
Uşagların şamın yéyip yatanda
Ay bulutdan çhıp gaş-göz atanda
Bizden de bir sen onlara gisse dé
Gissemizde çohlu gem ü-güsse dé.

20

Garı nene géce nağıl déyende
Külek galhıp gap-bacanı döyende
Gurd kéçinin Şengül'üsün yéyende
Men gayıdıp bir de uşag olaydım
Bir gül açıp ondan sonra solaydım.

21

Emmecanın bal bellesin yéyerdim
Sondan durup üs donumu géyerdim
Bahçalarda tiringeni déyerdim
Ay özümü o ezdiren günlerim
Ağac minip at gezdiren günlerim

22

Heçi hala çayda paltar yuwardı
Memmed Sadıg damlarını suvardı
Héç bilmezdik; dağdı, daşdı, duvardı
Her yan gelip şıllag atıp aşardıg
Allah ne hoş, gemsiz gemsiz yaşardıg.

23

Şéyhülislam münacatı déyerdi
Meşed Rahim lebbadeni géyerdi
Meşdeceli bozbaşları yéyerdi

Biz hoş udug, héyrat olsun, toy olsun
Ferğ élemez, her nolacag, goy olsun.

24

Melik Niyaz verendilin salardı
Atın çapıp gıygacıdan çalardı
Gırgı tekin gedik başın alardı
Dolayıya gızlar açıp pencere
Pencerelerde ne gözel menzere

25

Héyderbaba, kendin toyun tutanda
Gız-gelinler hena, pilte satanda
Bey geline damdan alma atanda
Menim de o gızlarında gözüm var
Aşğların sazlarında sözüm var.

26

Héyderbaba, bulagların yarpızı
Bostanların gülbeseri, garpızı
Çerçilerin ağ nabatı, sakgızı
İndi de var damağında dad vérer
İtgin géden günlerimden yâd vérer.

27

Bayram ıdı, géce guşu oğurdu
Adaglı gız bey corabın toğurdu
Her kes şalın bir bacadan soğurdu
Ay ne gözel gaydadır şal sallamağ
Bey şalina bayramlığın bağlamağ.

28

Şal istedim men de evde ağladım
Bir şal alıp téz bélime bağladım
Gulamgile gaşdım şalı salladım
Fatma hala mene corab bağladı
Han nenemi yada salıb ağladı.

29

Héyderbaba, Mirzemmed'in bağçası
Bağçaların turşa, şirin alçası
Gelinlerin düzmeleri, tağçası
Héy düzülür gözlerimin refinde
Héyme vurur hatireler sefinde.

30

Bayram olup gızıl palçıg ezerler
Nakgış vurup, otagları bezerler
Tağçalara düzmeleri düzerler
Gız-gelinin findıgçası, henası
Heveslener anası, gaynanası.

31

Bakiçinin sözü-sovu, kâğızı
İneklerin bulaması, ağızı,

Çerşenbenin girdekâni, mövizi
Gızlar déyer “Atıl-matıl çerşenbe,
Ayna tekin behtim açıl çerşenbe.”

32

Yumurtanı göyçek güllü boyardığ
Çakğışdırıp sınanların soyardığ
Oynamagdan birce meğer doyardığ?
Eli mene yaşıl aşığ vézerdi
İrza mene novruzgülü dererdi.

33

Novruz Eli hermende vel sürerdi
Gâhdan yenip küleşlerin kürerdi
Dağdan da bir çoban iti hüererdi
Onda gördün ulag ayag sahladı
Dağa bahıp gulagların şahladı.

34

Ahşam başı nahır ilan gelende
Godugları çekip vurardığ bende
Nahır kéçip gédip yétende kende
Héyvanları çılpag minip govardığ
Söz çıhsaydı sine gerip sovardığ.

35

Yaz gécesi çayda sular şarıldar
Daş-gayalar sélde aşıp harıldar
Garanlıgda gurdun gözü parıldar
İtler, gördün, gurdu séçip ulaşdı
Gurd da gördün, galhıb gedikden aşdı.

36

Gış gécesi tövlelerin otağı
Ketlilerin oturağı, yatağı
Buharıda yanar odun yanağı
Şebçeresi, girdekâni, iydesi
Kende basar gülüp-danışmag sesi.

37

Şüca haloğlunun Baki sövgeti
Damda guran samavarı, söhbeti
Yadımdadır, şesli geddi-gameti
Cünemmegin toyu döndü yas oldu
Nenegız’ın beht aynası kâs oldu.

38

Héyderbaba, Nenegız’ın gözleri
Rehşende’nin şirin şirin sözleri
Türki dédim, ohusunlar özleri
Bilsinler ki adam géder ad galar
Yahşı-pisden ağızda bir dad galar.

39

Yaz gabağı gün gnyi dyende
Kend uşağı gar güllesin svende
Krekiler dağda kürek züvende
Menim ruhum yle bilin ordadır
Kehlik kimi batıp galıp, gardadır.

40

Garı nene uzadanda işini
Gn bulutda eyirerdi tşini
Gurd gocalıp çekdirende dişini
Sürü galhıp dolayıdan aşardı
Baydaların sütü aşıp daşardı.

41

Hecce Sultan emme dişin gışardı
Molla Bağır emoğlu tz mısardı
Tendir yanıp tss v basardı
aydanımız ersin üste gaynardı
Govurgamız sac içinde oynardı.

42

Bostan pozup getirirdik aşağı
Doldururdug vde tahta-tabağı
Tendirlerde pişirirdik gabağı
zn yyip tohumların ırtıdardığ
oh ymekden lap az gala atıdardığ.

43

Verziğan'dan armut satan gelende
Uşağların sesi düşerdi kende
Biz de bu yandan şidip bilende
şıllag atıp bir gışgırığ salardığ
Buğda vrip armutlardan alardığ.

44

Mirze Tağı'ynan gece gtdik aya
Men bağıram slde boğulmuş aya
Birden işığ düşdü o tay bağaya
“y vay!” ddik “gurddur”, gayıtdığ gadığ
H bilmedik ne vaht küllükden aşdığ.

45

Hyderbaba, ağaçların ucaldı,
Amma hyif, cavanların gocaldı,
Tohluların arığlayıp acaldı,
Klge döndü, gün batdı, gaş gereldi,
Gurdun gözü garanlığda bereldi.

46

şitmişem yanır Allah ırağı,
Dayir olup mescidizin bulağı,
Rahat olup kendin vi, uşağı,

Mensur Hanın eli-golu var olsun!
Harda galsa Allah ona yar olsun.

47

Héyderbaba, Mol' İbrahim var, ya yoh?
Mekteb açar, ohur uşaglar, ya yoh?
Hermen üstü mektebi bağlar, ya yoh?
Menden ahunda yétirersen salam
Edebli bir salam-ı mâ lâ-keîâm.

48

Hecce Sultan emme gédib Tebriz'e
Amma ne Tebriz ki gelemmir bize
Balam, durun göyah gédeh évimize,
Ağa öldü, tufağımız dağıldı,
Goyun olan yâd gedüben sağıldı.

49

Héyderbaba, dünya yalan dünyadı,
Süleyman'nan, Nuh'dan galan dünyadı,
Oğul doğan, derde salan dünyadı,
Her kimseye her ne vérip, alupdı,
Eflatun'dan bir guru ad galupdı.

50

Héyderbaba, yâr u yoldaş döndüler,
Bir bir meni çölde goyup, çöndüler,
Çéşmelerim, çirahlarım söndüler,
Yaman yérde gün döndi, ahşam oldu,
Dünya mene herâbe-i Şam oldu.

51

Emoğluynan géden géce Gıpçağ'a,
Ay ki, çihdi, atlar geldi oynağa,
Dırmaşırdı, dağdan aşırđı dağa,
Meşmemi Han göy atını oynatdı,
Tüfengini aşırđı, şakgılatdı.

52

Héyderbaba, Garagöl'ün deresi,
Hoşginab'ın yolu, bendi, beresi,
Orda düşer çil kehliyin feresi,
Ordan kéçer yurdumuzun özüne,
Biz de kéçek yurdumuzun sözüne.

53

Hoşginab'ı yaman güne kim salıb?
Séyyidlerden kim gırılıb, kim galıb?
Amir Gaffar dam-daşını kim alıb?
Bulag gene gelib gölü doldurur,
Ya guruyub, bahçaları soldurur?

54

Amir Gaffar séyyidlerin tacıydı,
Şahlar şikâr étmesi gıygacıydı,

Merde şirin, namerde çoh acıydı,
Mezlumların hakğı üste eserdı,
Zalimleri gılış tekin keserdı.

55

Mir Mustafa dayı, uca boy baba,
Héykelli-sakgallı Tolstoy baba,
Éylerdi yas meclisini toy, baba
Hoşginab'ın abırlısı, erdemi,
Mescidlerin, meclislerin görkemi.

56

Mecdüssadat gülerdi bağlar kimi,
Gûruldardı, bulutlu dağlar kimi,
Söz ağzında erirdi yağlar kimi,
Alnı açığ, yahşı, derin ganardı,
Yaşıl gözler çırag kimi yanardı.

57

Menim atam süfrelı bir kişiydi,
Él elinden tutmag onun işiydi,
Gözellerin ahire galmışıydı,
Ondan sora dönergeler dönüpler,
Mehebbetin çıragları sönüpler.

58

Mir Saléh'in delisovlug étmesi,
Mir Eziz'in şirin şahséy gétmesi,
Mir Memmed'in gurulması, bitmesi,
İndi dések ehvalatdı, nağıldı,
Kéçdi, gétđi, itđi, batdı, dağıldı.

59

Mir Ebdül'ün aynada gaş yahması,
Cövcülerinden gaşının ahması,
Boylanması, dam-duvardan bahması,
Şah Abbas'ın dürbünü, yadeş behéyr!
Hoşginab'ın hoş günü, yadeş behéyr!

60

Sitar emme nezikleri yapardı
Mir Gadir de herden birin gapardı,
Gapıp yéyip dayça tekin çapardı,
Gülmeliydi onun nezik gappası,
Emmemin de ersininin şappası.

61

Héyderbaba, Amir Héyder néyniyür?
Yeğın gene samavarı géyniyür,
Day gocalıp, alt engiyenen çeyniyür,
Gulağ batıp, gözü girip yaşına,
Yazıg Emme hava gelip başına.

62

Hanım Emme Mir Ebdül'ün sözünü,
Eşidende eyer ağzı-gözünü,
Melkâmıda vérer onun özünü,
Davaların şuhluğulan gatallar,
Eti yéyip başı atıp yatallar.

63

Fizze Hanım Hoşginab'ın gülüydü,
Amir Yahya emgızının guluydu,
Rühsare artist idi, sévgiliydi,
Séyyid Hüséyn Mir Saléh'i yansılar,
Amir Cefer géyretlidir, gan salar.

64

Seher tézden nahırçılar gelerdi,
Goyun-guzu dam-bacada melerdi,
Emmecan'ım körpelerin belerdi,
Tendirlerin gavzanardı tüssüsü,
Çöreklerin gözel iyi, issisi.

65

Göyerçinler deste galhıp uçallar,
Gün saçanda gızıl perde açallar,
Gızıl perde açıp, yığıp gaçallar,
Gün ucalıp, artar dağın celâli,
Tebiet'in cavanlanar cemalı.

66

Héyderbaba, garlı dağlar aşanda,
Géce kervan yolun azıp çaşanda,
Men hardasam, Tehran'da, ya Kâşan'da,
Uzaglardan gözüm séçer onları,
Hıyal gelip, aşıp kéçer onları.

67

Bir çıhaydım Damgaya'nın daşına,
Bir bahaydım géçmişine, yaşına,
Bir göreydim neler gelib başına,
Men de onun garlarıylan ağlardım,
Gış donduran ürekleri dağlardım.

68

Héyderbaba, gül-gonçesi hendandır
Amma héyif, ürek gezası gandır,
Zindegânlıg, bir garanlıg zindandır,
Bu zindanın deriçesin açan yoh,
Bu darlıgdan bir gurtulub gaçan yoh.

69

Héyderbaba, göyler bütün dumandı,
Günlerimiz birbirinden yamandı,
Birbirizden ayrılmayın, amandı,
Yahşılığı elimizden alıplar,

Yağşı bizi yaman güne salıplar.

70

Bir soruşun bu gargınmış felekden,
Ne istiyir bu gurduğu kelekden
Déyne, geçirt ulduzları elekden,
Goy tökülsün, bu yér yüzü dağılsın,
Bu şeytanlıh gurgusu bir yığılsın.

71

Bir uçaydım bu çırpınan yélinen,
Bağlaşaydım dağdan aşan sélinen,
Ağlaşaydım uzag düşen élinen,
Bir göreydim ayrılığı kim saldı?
Ölkemizde kim gırıldı, kim galdı?

72

Men senin tek dağa saldım nefesi,
Sen de géyter, göylere sal bu sesi,
Bayguşun da dar olmasın gefesi,
Burda bir şir darda galıb, bağıırır,
Mürüvvetsiz insanları çağırır.

73

Héyderbaba, géyret ganın gaynarken,
Garaguşlar senden gopup galharken,
O sıldırım daşlarinnan oynarken,
Govzan, benim himmetimi orda gör,
Ordan eyil, gâmetimi darda gör.

74

Héyderbaba, gece durna geçende,
Köroğlu'nun gözü gara séçende,
Gırat'ını minip, kesip-biçende,
Men de burdan téz metlebe çatmaram,
Éyvaz gelib çatmayıncan yatmaram.

75

Héyderbaba, merd oğullar doğginan,
Namerdlerin burunların ovginan,
Gediklerde gurdaları dut boğginan,
Goy guzular ayın-şayın otlasın,
Goyunların guyrugların gatlasın.

76

Héyderbaba, senin göylün şad olsun,
Dünya varken ağzın dolu dad olsun,
Senden kéçen tanış olsun, yad olsun,
Déyne benim şair oğlum Şehriyâr,
Bir ömürdür gem üstüne gem galar.

2. BÖLÜM

1

Héyderbaba, geldim seni yohlıyam,
Bir de yatam, gucağında yuhlıyam,
Ömrü govam, belke bunda hahlıyam,
Uşahlığa déyem, bize gelsin bir,
Aydın günler ağlar yüze gülsün bir.

2

Héyderbaba, çekdin meni getirdin,
Yurdumuza yuvamıza yétirdin,
Yusuf'uvu uşag iken itirdin,
Goca Ye'gub, itmişsem de tapıpsan,
Govalayıp gurd ağzından gapıpsan.

3

Gedenlerin yeri burda görünür,
Hanım Nene'm ağ kefenin bürünür,
Dalımcadır, hara gédem sürünür
Bala geldin? Niye béle géj geldin?
Sebrim sennen güleşdi, sen güj geldin.

4

Men gördüyüm kârvan çatıp köçüpdü,
Ayrılığın şerbetini içipdü,
Ömrümüzün köçü burdan kéçüpdü,
Géçib gédip geder -gelmez yollara,
Tozu gonub bu daşlara, kôllara.

5

Burda şirin hâtireler yatıplar,
Daşlarılan başı - başa çatıblar,
Aşnalığın daşın bizden atıplar,
Men bahanda gavzanıllar, bahıllar,
Bir de yatıp yandırıllar, yahıllar.

6

Ėbilemiz burda gurub ocağı,
İndi olmuş gurd-guşların yatağı,
Gün batanda, söner bütün çırağı,
Ve beldetin léyse lehâ enîsu
İlle'l-ye'âfire ve ille'l-îsu.

7

Zaman géçir, üfüğlerde toz galır,
Kârvan kimi uzaglarda toz salır,
Duman gelir, ürekleri çulgayır,
Ürek deyir: "Zaman, géçme, aman dur
Géçenlerde gözüm var, bir dayan, dur. "

8

Rüzigârın deyirmanı fırlanır,
Mehlug onun dişlerine tullanır,
Bah ki, beşer gene néce allanır,

Hemişelik şadlıh umur özüne,
Ėbri görür, toz gondurmur üzüne.

9

Köhnelerin sür-sümüyü dartılup,
Gurtulanın çul - çuhası yırtılup,
Moll' İbrahim lap eriyip, guryup
Şeyhülislam sehman galıp, gıbragdı,
Novruz Eli kaçag geçip, goçaħdı.

10

Ahılların yétmiş kefen çürüdüp,
Cahılları dünya gemi kiridüp,
Gız-gelinler et-canları eridüp,
Rehşende'nin neve tutur elini,
Nenegiz'in kürekeni, gelini.

11

Çoh şükrü var, gene gelduh, görüşduh,
İtenlerden, bitenlerden soruşduh,
Küsmüşduh da Allah goysa, barışduh,
Bir de görüş ğismet ola, olmiya,
Ömürlerde fürset ola, olmiya.

12

Burda hıyal méydanları génişdi,
Dağlar-daşlar bütün menle tanışdı,
Görcek meni Héyderbaba danışdı:
Bu ne sesdür, sen âleme salıpsan,
Gel bir görek özün harda galıpsan?

13

Kecâveyle bu çaydan çoh geçmişik,
Bu çeşmelerden serin sular içmişik,
Bu yoncalıhlarda kesip biçmişik,
Çepişleri gıdıhlıyan günlerim,
Çepiş kimi oynahlıyan günlerim.

14

Bu hermende "aradan hır" oynardıh,
Cumalaşıp garışga tek gaynardıh,
Yavaş yavaş bahçalara ağnardıh,
Ağaşlardan çeling ağac keserdik,
Goruğunun gorhusundan eserdik.

15

Bu tövlede sarı inek doğardı,
Hanım Nenem inekleri sağardı,
Ana iysi dam-duvardan yağardı,
Men buzovu gucahlardım, gaşmasın,
Déyerdi: "Bah, bayda dolup, daşmasın."

16

Bu damlarda çohlu cızıg atmışam,
Uşahların aşıgların utmuşam,

Gurguşunlu sakga alıp satmışam,
Uşag néce héç zadınan şad olar?
İndi bizim ğemi tutmur dünyalar.

17

Mekteb galır, uşaglar ders alıllar,
Héy yazıllar, héy pozullar, yalıllar,
Moll' İbrahim özü, évi galıllar,
Amma bizim yoldaşlardan galan yoh,
Bunlardan bir bizi yâda salan yoh.

18

Bir vahtında bu mekteb pergâr idi
Bir Müseyyib, bir Memdesen var idi,
Biri helpe, biri verzişkâr idi,
Ahud bizle oynamağa géderdi,
Özü bize oynamag örgederdi.

19

Dédim balam, o Memdesen nolupdu?
Me'lum oldu tifil cevan ölübdü
Ne var, ne var, burnunnan gan gelüpdü,
Bir yél esir, bahırsan Memdesen yoh,
Bu ketde bir burun ganı kesen yoh.

20

Dédim, déyin Müseyyib'e ne geldi?
Gulam gördüm, ağlar göz ile güldü,
Dédi: O da bahalığ düşdü, öldü,
Dédim, yazıh bizle hasıl bölenler,
Bitmeyende aclarınnan ölenler.

21

Bu mektebde, şé'rin şehdin dadmışam,
Ahundun ağzından gapıp, udmuşam,
Gâhdan da bir ahundu aldadmışam,
Başım ağrır deyip, kaçıp gétmişem,
Bahçalarda gedip gözden itmişem.

22

Azad olanda mektebden çıhardıg,
Hücum vérip birbirin sıhardıg,
Yolda her ne geldi, vurup yıhardıg,
Uşag déme, ipin gırmış dana dé,
Bir dana da déme, elli dana dé.

23

Melik Niyaz, itgin gedip yoh olup,
Emir Aslan, sekte ile yıhılup,
Here kaçıp bir derede sıhılup,
Çörek ğemi çihıp halgın ayına,
Herkes galıp öz canının hayına.

24

Ketli yazılı çirah tapmır yandıra,
Görüm sizin bergiz galsın andıra,
Kim bu sözü erbablara gandıra,
Nedir ahır bu milletin günahı?
Dutsun sizi görüm mezlumlar ahı.

25

Her ne alır, baha verir giymeti,
Ucuz feget ekinçinin zehmeti,
Bitenden artıg biçenin ücreti,
Kend uşağı gedir yolda işliye,
Orda belke gendi tapıp, dişliye.

26

Ketli gelin kimi dünyanı bezer,
Öz övreti yamag yamağa düzer,
İyne bezer halgı, özü lüt gezer,
İndi de var çarşabları albagdı,
Uşagların gıc-paçası çılpahdı.

27

Bu bahçada aş teresi ekerdik,
Héy su açıp kerdiye göz tikerdik,
Çihmah hemin derip, aşıa tökerdik,
Fingılışlar gaşihlardan aslanır,
Yağlı désem, guru ağzın ıslanır.

28

Bu döşlerde, guzuları yayardıg
Aħmasınlar ulduz tekin, sayardıg,
Guşgovanı çekip daşıa dayardıg,
Guşgovan da éle bil ki, gabandı
Gurd uzagdan déyir bes ki, çobandı.

29

Hanım Nenem naħoş olan il idi,
Gış var iken külek idi, yél idi,
Gış da çıhdı, yağış idi, sél idi,
Yük-yapını héy çatırduh ki, gedah,
Sél çimhırıp, mecbur iduh gayıdah.

30

Néysan düşdü, biz de düşdüh yağışa,
Kim bacara séller ile boğuşa?
Héy déyirdik belke yağış yığışa,
Balakişi faytonçumuz gelmişdi,
İmamiyye gehvesinde galmışdı.

31

Bu zemide gedip, gözden iterdik,
Tongal gurup, sütülleri üterdik,
Déyip gülmek muradına yéterdik,

Él de gülsün, muradına yétişsin,
Yüreklerin yaraları bitişsin.

32

Halvarçılar burda halvar daşırđı,
Bu küllükden ulaglar dırmaşırđı,
Séller kimi, né'met aşıp daşırđı,
Her iş déyeydin her kime, görerdi,
Can dermanı istiyéydin vérerdi.

33

İndi beşer ac gurd tekin uduhup,
Çömbelenti göz gııcırdıp duruhup,
Bahıllar ki, görsünler kim sınıhup,
Tökülsünler onun léşin yırtınsınlar,
Here bir diş ensesinden gırtınsınlar.

34

Héyderbaba, sende défineler var,
Dağlar védi'esi hezineler var,
Amma sene benzer de sineler var,
Bu sineler dağlar ile danuşur,
Dağlar kimi göyler ile gonusur.

35

Gör hardan men sene saldım nefesi?
Dédim gaytar sal âleme bu sesi,
Sen de yahşısı Simurg étdin megesi,
Sanki ganad vérdin yéle, nesime,
Her terefdén ses vérdiler sesime.

36

Héyderbaba, seni veten bilmişdim,
Veten déyip, baş götürüp gelmişdim,
Seni görüp göz yaşımı silmişdim,
Hâlbuki lap gemli ğurbet sendeymiş,
Gara zindan, acı şerbet sendeymiş.

37

Kim galdı ki, bize bugün burmadı,
Atdan atdan bize kelek gurmadı,
Bir merd oğul bize havar durmadı,
Şéytanları gucağlayıp gezdiz siz,
İnsanları ayaglayıp, ezdiz siz.

38

Duvar ucaldı, gün bize düşmedi,
Zindan garaldı, göz gözü sésmedi,
Gündüz gözü benim lampam gésmedi,
Sél de basdı évmiz dolup göl oldu,
Çoh yazığın évi çönüp çöl oldu.

39

Evvel başı menden istiğbal étdiz,
Sondan çönüp işimde ihlal étdiz,

Öz zennizce üstadı iğfal étdiz,
Éybi yohdur, géçer géder ömürdür,
Gış da çihar, yüzü gara kömürdür.

40

Menim yolum mehebbet caddesiydi,
Son sözlerim Hakgın iradesiydi,
Mehebbetin risâlet ve'desiydi,
Yohsa mende bir kes ile gerez yoh,
Siyâset adlı mende bir merez yoh.

41

Hag ne déyir? Küfre garşı gétmeyiz,
Nurdan çihıb, zülmet içre itmeyiz,
Fırılđađa fırfıra tek bitmeyiz,
Gördüz de ki, olmadı küfrün dibi,
Pul da véirse, almağa tikmiş cibi.

42

Şeytan bizim giblemizi çönderip,
Allah déyen yoldan bizi dönderip,
İlanlı çéşmeye bizi gönderip,
Minnet goyur ki, arhıvız nehr olup,
Biz görürük sular bize zehr olup.

43

Héyderbaba, giléylihden ne çihar?
Zülmün évin sebr ü tehemmül yıhar,
Derviş olan sebrin elin berk sıhar,
Gel gayıdag, çihag Ağa Düzü'ne,
Gécek gene mehebbetin sözüne.

44

Déyne uşah birbiriyle saz olsun,
Belke bu gış bir de çönüp yaz olsun,
Çay çemenler ördek olsun, gaz olsun.
Biz de bahıp ferehlenip bir uçag,
Sınıg-salħag ganadları bir açag.

45

Bu bahçadan alçaları dererdik,
Gış adına çihıp damda sererdik,
Héy de çihıp yalannan çöndererdik,
Gış zumarın yayda yéyip doyardıg,
Bir küllü de minnet halga goyardıg.

46

Évler galır, év sahibi yoh özü,
Ocahların ancah işıldır gözü,
Gédenlerin az çoh galıpdır sözü,
Bizden de bir söz galacaħ, ay aman!
Kimler bizden söz salacaħ, ay aman!

47

Bizden sonra kürsülerin tovunda,
Kendin nağıllarında, söz-sovunda,
Gar'nenenin çahmağında, govunda,
Héyderbaba özün gatar sözlere,
İçki kimi humar vérer gözlere.

48

Aşığ déyer bir nazlı yar var imiş,
Éşğinden odlanıp yanar var imiş,
Bir sazlı-sözlü Şehriyâr var imiş,
Odlar sönüp, onun odu sönmeyip,
Felek çönüp, onun çerhi çönmeyip.

49

Héyderbaba, alçahların köşğ olsun,
Bizden sora galanlara eşğ olsun,
Géçmişlerin, gelenlere meşğ olsun,
Övladımız mezhebini danmasın,
Her içi boş sözlere aldanmasın.

ŞEHRIYÂR

İki bölüm halinde 125 beşlikten oluşan Héyderbaba'ya Selam şiirinin her beşliği numaralandırılmıştır. Dil bilgisel verinin yukarıdaki hangi beşliğe ait olduğunu göstermek amacı ile beşlikler numaralandırılmıştır. Morfolojik inceleme bölümünde yukarıda bulunan sözlerin kullanım sıklığı, çeşitleri ve eylem çekimleri istatistiksel olarak verilmiştir. Her beşliğin cümle tahlili yapılarak cümle ögeleri ve söz öbekleri gösterilmiştir. Tespit edilen cümle ögeleri ve söz öbekleri kullanım sıklığı açısından değerlendirilmiştir. Kelimelere ilişkin veriler ve cümle tahlilleri ile Héyderbaba' ya Selam şiirinin dilbilgisel çözümlemesi yapılmaya çalışılmıştır.

2. Heyderbaba'ya Selam Şiirinde Söz Dizimi

2.1 Söz Kadrosu

Üslubu belirleyen önemli unsurlardan biri kullanılan sözlere dir. Şairin duygu ve düşüncelerini ifade ederken kullandığı sözler onun üslubunu yansıtır. Kullanılan sözler üslubu oluşturan asıl taşlardan en önemlisidir. Sözlerin tek başlarına kullanımları bazen anlam ifade etmeyebilir. Bazı sözler metin içerisinde bir araya gelerek bir anlam kazanır. Bu sözlerin eser içerisinde nasıl kullanıldığının tespitini yaparak eser sahibinin üslubunu ortaya koymamız mümkündür.

Bir sözün cümlede nasıl kullanıldığı kadar ne sıklıkla kullanıldığı da önem arz etmektedir. Sözlerin kullanımından hareketle şairin hangi dönemde yaşadığını, hangi kültürel özelliklerin aktarıcısı olduğunu, nasıl bir ruh haline sahip olduğunu tespit edebiliriz. Bazı sözlerin sıklıkla kullanılması elbette şairin üslubunda o sözün önemli bir paya sahip olduğunu göstermektedir. Bunların üzerinde durarak Şehriyâr'ın dili kullanmadaki ustalığını gözler önüne sermeye çalışacağız.

2.2 Söz Sıklıkları

Héyderbaba'ya Selam'da 2849 söz yer almaktadır. Şairin en çok kullandığı söz “bir”dir (55). Sıklık sırasına göre en çok kullanılan diğer sözler şöyledir: *ol-* (64), *Héyderbaba* (38), *gel-* (36), *biz* (35), *men* (30), *dé-* (30), *bu* (30), *gal-* (29), *göz* (27), *kéç-/géç-* (25), *var* (24), *gör-* (24), *sen* (21), *yoh* (15).

Sayıların ilki olarak isim görevinde kullanılan “bir” sözü aynı, benzer, beraber, herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı, önem bakımından birbirinden farksız, birbirine eşit manasında sıfat olarak kullanılır. Sadece, ancak, yalnız anlamlarını da cümleye kattığında zarf görevini üstlenen “bir” Heyderbaba'ya Selam şiirinde 55 yerde kullanılarak şiirin en sık tekrarlanan sözü olmuştur. Heyderbaba'ya Selam şiirinde sayı sıfatı olarak 29, hâl zarfı olarak 23 yerde kullanılan “bir” sözcüğü şiirin en önemli yapı taşıdır. Şiirin değişik yerlerinde sayı sıfatı olarak kullanıldığına ilişkin cümleler aşağıda verilmiştir:

Uşagların *bir* deste gül bağlasın (1. Bölüm 4. Beşlik)

Bir sinema perdesidir gözümde (1. Bölüm 10. Beşlik)

Bir şal alıp t z b lime bağladım (1. Bölüm 28. Beşlik)

Dağdan da *bir*  oban iti h rerdi (1. Bölüm 33. Beşlik)

Eflatun' nan *bir* guru ad galupdı. (1. Bölüm 44. Beşlik)

Bir dana da d me, elli dana d . (2. Bölüm 22. Beşlik)

Sadece, yalnız anlamalarını cümleye katarak zarf görevinde kullanılan ‘‘*bir*’’ sözü Şiirin değişik yerlerinde cümlenin bir parçası olmuştur:

Bunlardan *bir* bizi yâda salan yoh (2. Bölüm 17. Beşlik)

Bir M s yyib, *bir* Memdesen var idi(2. Bölüm 18. Beşlik)

2.3 Söz  eşitleri

Sözlüklerde sözlerin anlamları önemlidir. Söz dizimlerinde ise, sözlerin hangi işlevde kullanıldığı önemlidir. Sözlükteki sözler söz diziminde farklı görevler üstlenirler. Bu üstlendikleri görevlere göre sınıflandırılırlar. Heyderbaba' ya Selam Şiirinde kullanılan sözlerin sınıflandırmasına ilişkin veriler aşağıda mevcuttur. Söz sıklığı 2849 olan bu Şiirin en sık tekrar edilen söz  eşitleri ve sıklıkları aşağıda aktarılmıştır. Cümle sonlarında nokta işaretinden hemen önce ayraç ( ) içinde verilen sayılar kullanım sıklığı ile ilgili verilerdir.

2.3.1 Adlar

Sözlerin büyük bir bölümünü oluşturan adlar, Heyderbaba'ya Selam Şiirinin de önemli bölümünü oluşturur. Kendi başlarına var olabilen ve sözlükte yer alan bilgilere ilişkin adlar Şiirde en sık kullanılan söz çeşidi olmuştur. Çalışmamızda Şehriyâr'ın açıklamaları ve araştırmacıların tespitlerinden hareketle bu adların Şiirdeki mahiyeti gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

2.3.1.1 Sözlükteki Türlerine Göre Adlar

2.3.1.1.1 İnsan ve İlişkileri

2.3.1.1.1.1 İnsan Bedeni ve Beş Duyu Adları

İnsana ve insanla yakın ilişkili olan şeylere değer veren Şehriyâr, Heyderbaba' ya Selam şiirinde insan bedeni ve beş duyu ile ilgili adları sıklıkla kullanmıştır. İnsan bedeni ve beş duyu ile ilgili geniş betimlemelerin yapılması şairin düşüncelerini okuyucuların zihninde somutlaştırmaya çalıştığının en açık göstergesidir. İnsan bedeni ve beş duyu ile ilgili sözlerin şiirin değişik yerlerinde toplamda 134 kez kullanılması kayda değer bir sıklıktır.

Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı
göz	27	dal	3	seda	1
söz	19	sine	3	paça	1
ses	9	üz	3	yanağ	1
baş	8	bél	2	zülf	1
ürek	8	boy	2	dil	1
ağız	7	gulag	2	engi(çene)	1
el	7	sov	2	ense	1
gan	7	alın	1	gıc	1
diş	4	bıyık	1	gol	1
gaş	4	damağ	1	gucağ	1
burun	3	sümüğ	1	Toplam	134

2.3.1.1.1.2 Hastalık Adları

derman 1, gada 1

Genel itibari ile mutlu anıların yaşandığı yılları anlatan bu şiirde derde, tasaya ve hastalıklara ilişkin adlar yok denecek kadar az kullanılmıştır.

Dertsiz, tasasız, gamsız yaşanan yılları anlatan bir mısra:

Allah ne hoş, gemsiz gemsiz yaşardığ. (1. Bölüm 22. Beşlik)

2.3.1.1.1.3 Akrabalık Adları

Türkçe akrabalık bildiren sözler açısından dünyanın en zengin dillerinden biridir. Yakın ilişkilere, dayanışmaya, birlik beraberliğe, paylaşmaya önem veren Türk milleti bir arada yaşayan geniş aile yapısını bünyesinde barındıran bir millettir. Yaşa, erkeğe, kadına, anneye, babaya, medeni duruma göre onlarca akrabalık adları Türkçede mevcuttur.

Türk toplumunda insanların kendilerinden büyüklere ismiyle hitap etmesi hoş karşılanan bir durum değildir. Bundan dolayı insanların amca, teyze, kardeş, hala, dayı, abla, ağabey hitaplarında bulunduğunu görmekteyiz.

Heyderbaba' ya Selam şiirinde yukarıda belirtilen nedenlerin de dikkate alınması ile bu kadar akrabalık adının neden çok kullanılmış olduğu daha iyi analiz edilmiş olunacaktır. Dağlarda, çayırlarda kuzuların, godukların, koyunların arkasından koşan, ağaçlara tırmanan, aşığı oynayan, kapı kapı dolaşıp baca baca payını toplayan, yumurtasını güzel güllü boyayan, hayvanlara çıplak binen, harmanda hır oynayan bir çocuğun anıları ile dolu bir şiirde akrabalık adlarından “uşag”ın en sık kullanılan akrabalık adı olması gayet doğaldır. Çocuklara yönelik kullanılan birbirinin yerine geçebilen akrabalık adı olarak “uşag” (15), “oğul” (4), “bala” (3), “övlad” (1) sıklıkla kullanılmıştır.

Ayrıca geniş aileye ilişkin akrabalık adlarının kullanılması Şehriyâr'ın geniş aile yaşantısının sürdüğü bir coğrafyada çocukluk anılarını yaşadığını gösterir.

Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı
uşag	15	bala	3	gaynana	1
gelin	7	ana	2	gebile	1
gız	7	küreken	1	neve	1
emme	5	gulam	1	övlad	1
oğul	4	emoğlu	1	övret	1
baba	3	emgızı	1	Toplam	55

2.3.1.1.2 Bilim ve Sanatla İlgili Adlar

Bilim ve sanatla ilgili ad şiirde kullanılmamıştır.

2.3.1.1.3 Araç, Eşya Adları

Kentli bir insanın hayatında çokça karşı karşıya kaldığı araba, kamyon, elektrikli aletler gibi araç ve eşya adları yerine köylü yaşantının temel ihtiyaçlarını karşılamakta ve tarımsal üretimlerini sürdürmekte kullandığı araç ve eşya adlarının şiirde sıkça kullanıldığını görmekteyiz. Sanayi bölgelerine göç eden tarım kültürünün yaygın olarak yaşandığı topraklarda çocukluğunu ve gençliğini geçiren insanların Heyderbaba' ya Selam şiirini hayranlıkla karşılaması çocukluk yıllarını geçirdiği bölgeleri çağrıştıracak araç gereç adlarının bu şiirin değişik yerlerinde kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı
çırag	6	darag	1	ip	1
aşig	3	dürbün	1	iyne	1
ayna	3	tabağ	1	kâğız	1
çeşme	3	elek	1	kecâve	1
tendir	3	fırfıra	1	kürek	1
perde	3	gap	1	lampa	1
saz	3	gaşih	1	orag	1
düzme	2	gefes	1	vel(döven)	1
tufağ/tüfeng	2	gem	1	oturag	1
kefen	2	gılış	1	pilte	1
tahça	2	guşgovan	1	pul	1
pencere	2	gülle	1	sac	1
samavar	2	hencer	1	sakga	1
çahmag	1	tac	1	sövget	1
çardag	1	héyme	1	tahta	1
çaydan	1	hezine	1	verendil	1
Toplam	71				

2.3.1.1.4 Hayvan Adları

İnsan kendi türünden sonra, kendi yakınında ve hayatında önemli değerler yüklediği hayvanlar ile iç içe bir yaşam sürmüştür. Toplumların kültürü ne olursa olsun hayatının değişik zamanlarında havanlardan yararlanmıştır. İlk zamanlarda kendisinden korunmaya çalıştığı hayvanlardan daha sonraları çeşitli açılardan faydalanan insan, hayvanlar ile iyi ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Etinden, sütünden, yününden, taşıma gücünden, korumasından kısaca her şeyinden faydalanan hayvanlar insanların hayatının ana kahramanlarından biri olmuştur.

Sanayi ve hizmet sektörlerinin gelişmediği yerlerde insanlar hayvancılığın yanında tarımsal üretim faaliyetlerinde bulunmuştur. İnsanlar tarımsal üretim faaliyetlerinde de her açıdan yararlanmaya çalıştığı hayvanlara tarihi boyunca adlandırmalarda bulunmuştur. Tarım ve hayvancılık ile iç içe bir yaşantı süren Türk toplumu da tarihinde hayvan adlarını çokça barındıran milletlerin başında gelmektedir. On İki Hayvanlı Türk Takvimi diye bir isimlendirmeyi zamanının ana parçalarından biri olan takvime veren Türk milletinin yazılı ve sözlü kaynaklarında hayvan adlarını çokça görmekteyiz. Göktürk Kitabeleri, Divânü Lûgâti't-Türk, Kutadgu Bilig, Dede Korkut gibi kaynaklar bunlardan sadece birkaçıdır.

Aynı cins hayvanın yeni doğmuşuna, birkaç aylığına, bir yaşındakine, yavru doğmuşuna farklı adlandırmalar, Türk milletinde çokça yapılmaktadır. Türk kültürünün hâkim olduğu bir köy hayatında Şehriyâr'ın bu kültür unsurlarını şiirine yansıttığını görmekteyiz. Gurd, at, guzu, guş, dana, goyun, inek, kervan, çepiş, gaz, kehlik...

Türk kültüründe sembol olan kurdun Heyderbaba'ya Selam şiirinde sıklıkla kullanılması ve karanlık gecelerde diğer canlıları korkutan güçlü bir hayvan olarak adının anılması dikkate değerdir:

Garanlıgda *gurdun* gözü parıldar

İtler, gördün, *gurdu* séçip ulaşdı

Gurd da gördün, galhıb gedikden aşdı. (1. Bölüm 35. Beşlik)

Birden ışık düşdü o tay bahçaya

“Éy vay!” dedik “gurddur”, gayıtdıg gaçdıg (1. Bölüm 44. Beşlik)

Héyderbaba, merd oğullar doğginan,

Namerdlerin burunların ovginan,

Gediklerde *gurdları* dut boğginan, (1. Bölüm 75. Beşlik)

Gücün, korkunun başkahramanı olan kurd adından sonra *koyun, kuzu, çepiş ve keçi* adlarının da çokça anıldığını görmekteyiz:

Gurdkéçinin Şengül’üsün yéyende (1. Bölüm 20. Beşlik)

Gediklerde *gurdları* dut boğginan,

Goy *guzular* ayın-şayın otlasın, (1. Bölüm 75. Beşlik)

Bu dōşlerde, *guzuları* yayardıg

Ağmasınlar ulduz tekin, sayardıg,

Guşgovanı çekip daşa dayardıg,

Guşgovan da éle bil ki, gabandı

Gurd uzagdan déyir bes ki, çobandı (2. Bölüm 28. Beşlik).

Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı
gurd	12	gaz	2	göyerçin	1
at	6	it	2	héyvan	1
guzu	5	kehlik	2	ilan	1
guş	4	ulag	2	kéçi	1
dana	3	bayda	1	ördek	1
goyun	3	bayguş	1	Simurg	1
inek	3	buzovu	1	sürü	1
kervan	3	dovşan	1	şir	1
nahir	3	durna	1	tohlu	1
çepiş	2	garaguş	1	téşi	1
davar	2	garışga	1	bildirçin	1
fere	2	godug	1	Toplam	75

2.3.1.1.5 Bitki Adları

Doğa ile iç içe olan bir coğrafyada hayatının ilkbaharını yaşayan Şehriyâr, Heyderbaba' ya Selam şiirinin değişik yerlerinde toplamda 40 defa bitki adı kullanmıştır. Halkın yaşamını dile getiren Şehriyâr'ın köylü insanların sürekli iç içe bulunduğu tabiatın esintisi olan bitki adlarını canlı betimlemeler ile şiirinde sıkça kullandığını görmekteyiz. Meyve ve sebze olarak nitelendirebileceğimiz yiyeceklere de burada yer verdik. Bunlar içinde doyma alâmeti olduğuna inanılan elma dikkat çeken meyvelerden biridir. Sürekli hatırladığı anlarındaki günlere doyamayan Şehriyâr'ın bu meyve adına şiirinde yer vermesi dikkate değerdir.

Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı
ağac	5	yarpız	2	gonçe	1
gül	5	aşığı alması	1	héyva	1
kól	3	buğda	1	iyde	1
alça	2	bulağotu	1	sünbül	1
alma	2	çemen	1	tere	1
armut	2	gabağ	1	téşi	1
kelek	2	garçiçeyi	1	yarpag	1
saz	2	garpız	1	tohum	1
Toplam	41				

2.3.1.1.6 Kavram Adları

İki ayrı bölümden oluşan Heyderbaba' ya Selam şiirinin ikinci bölümü birinci bölümün devamı ve tamamlayıcısı olmuştur. Hayatın bir su gibi akıp geçtiği, çeşitli betimlemeler ile okuyanların zihinlerinde somutlaştırılmaya çalışıldığı bu şiirde mutluluk, ağlama, gülme, üzüntü, ümit, iyilik, kötülük, ayrılık, kavuşma, özlem ve birçok ekonomik, sosyal ve bireysel hayat ile ilgili çeşitli kavram adlarının kullanılması Şehriyâr'ın halkın gerçek yaşantısını eserine ustalıkla yansıttığını göstermektedir.

Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı
ayrılık	3	béhişt	1	ğurbet	1
beht	3	darlıg	1	günah	1

şad	3	né'met	1	istiğbal	1
hag	3	siyâset	1	itginlik	1
merd	3	şeytanlıh	1	iyi	1
namerd	3	yahşılığ	1	minnet	1
şeytan	3	zülüm	1	zindegânlıg	1
mezlum	2	delisovlug	1	meretz	1
felek	2	gazov	1	meşğ	1
ölüm	2	geza	1	mezheb	1
küfür	2	giléylih	1	nahoš	1
ruh	2	ğismet	1	zülmet	1
veten	2	millet	1	risâlet	1
bahalıg	1	şükür	1	şadlıh	1
cehennem	1	zalim	1	uşahlıg	1
Toplam	65				

2.3.1.1.7 İş ve Meslek Adları

Şehir yaşantısında çokça karşı karşıya kalınılan iş ve meslek adlarının aksine köy yaşantısının hâkim olduğu mekânlarda kullanılan iş ve meslek adlarının kullanılması Şehriyâr'ın halkını iyi tanınması ve yansıtmasından kaynaklanmaktadır. Seyyid ve mütedeyyin bir ailede büyüyen Şehriyâr iş ve meslek adları içinde din adamı olarak nitelendirilebilecek “*ahund*” (4) adını kullanmıştır. Bu ad dışında köylük yerde kullanılan iş ve meslek adlarının çokluğu göze çarpmaktadır: Çoban, biçinçi, çerçi, ekinçi, faytonçu, kürekçi, nahırçı gibi. Ayrıca saz çalıp söz söyleyerek köylük yerde halkın kültürünün dilden dile aktarılmasına katkı sunan bir nevi kültür hazinesi ve taşıyıcısı “*Aşıg*” adının da şiirde geçtiğini söyleyebiliriz.

Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı
ahund	4	biçinçi	1	goruhçu	1
çoban	2	çerçi	1	halvarçı	1
artist	1	çovuş	1	kürekçi	1
aşıg	1	derviş	1	nahırçı	1

aydın	1	ekinçi	1	şikârçı	1
bakiçi	1	faytonçu	1	Toplam	21

2.3.1.1.8 Beslenme Adları

2.3.1.1.8.1 Yiyecek Adları

Tatlıyı, şekeri, şekerlemeyi kısaca tatlı, yani şirin olan yiyecekleri insanlar genellikle çocukluk yıllarında çok sever ve tüketir. Çocukluğun ve gençlik hatıralarının betimlendiği Héyderbaba'ya Selam şiirinde tadı tatlı olarak nitelendirilebilecek yiyecek ve yiyeceklerle ilgili nitelik belirten adlar kısaca şöyledir: *şirin* (1), *halva* (1), *nabat* (1), *bal* (1), *şehd* (1).

Ayrıca Azerbaycan bölgesinde doyurucu, yağlı, etli ve içine tandır ekmeği doğranarak yenen, o bölgenin yemek kültürüyle özdeşleşen “*Bozbaş*” yemek adının şiirde geçmesi kültür ile iç içe olan Şehriyâr'ın iyi bir kültür aktarıcısı olduğunu tekrar gözler önüne sermektedir.

Meşdeceli *bozbaş*ları yéyerdi (1. Bölüm 23. Beşlik)

Nevruz kültürünün önemli yiyeceklerinden biri olan yumurta ve şebçeres yiyecek adlarının şiirde kullanılması Türk kültürünün önemli unsurlarından olan yiyeceklerin Héyderbaba'ya Selam'da canlı tutulmaya çalışıldığının göstergesidir. Ayrıca şunu da söyleyebiliriz: tarım ve hayvancılık ile ekonomisi oluşan kırsal kesim insanların doğa şartlarında çalışması için enerjik beslenmeye ihtiyacı vardır. Bundan dolayı da bal, yumurta, et, çörek, yağ gibi besinleri çokça tüketecektir. Şehriyâr'ın bu yiyecek adlarını şiirinde kullanması onun nasıl sosyo-ekonomik bir çevreden esintileri şiirinde sunduğunu göstermektedir.

Yumurtanı göyçek güllü boyardıg

Çakğışdırıp sınanların soyardıg (1. Bölüm 32. Beşlik)

Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı
aş	2	govurga	1	şehd (bal)	1

çörek	2	halva	1	möviz	1
yağ	2	nabat	1	turş	1
girdekân	2	sakgız	1	yumurta	1
bal	1	sütül	1	zumar (yiyeceg)	1
bozbaş	1	şebçeres	1	Toplam	23
et	1	şirin	1		

2.3.1.1.8.2 İçecek Adları

Köy yaşantısında çokça tüketilen içecek adlarının şiirde kullanıldığı görülmektedir. Herhangi bir para harcanmadan insanların kolaylıkla temin edilebilecek içecekleri köy yaşantısında çokça görebiliriz. Çünkü bu gibi yerlerde insanlar ürettiklerine karşılık çok fazla bir şey tüketmek istememektedir. Doğa şartlarına bağlı hayvancılık ve tarım faaliyetlerinde gelirinin yıldan yıla değişebileceğini düşünen halk, birikim yapma durumu içinde yaşamlarını idame ettirecektir. Bundan dolayı da bahçesindeki çeşmenin suyundan, beslediği hayvanın sütünden, kendi yaptığı yoğurdun ayranından içecek ihtiyacını karşılayacaktır.

Kullanılan içecek adları ve sıklıkları: *su* 8, *şerbet* 2, *ayran* 1, *iys* 1, *süt* 1

Bu çeşmelerden serin *sular* içmişik (2. Bölüm 13. Beşlik)

Biçinçiler *ayran*ların içerler (1. Bölüm 18. Beşlik)

2.3.1.1.9 Giyim-Kuşam Adları

Diğer kullanılan adlar gibi giyim-kuşam adları da Heyderbaba çevresinde yaşanan hayatın esintilerini taşımaktadır.

Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı
şal	6	çuha	1	köynek	1
corab	2	çul	1	çarşab	1
yamağ	2	don	1	lebbadeni	1
bayramlıg	1	gaban	1	paltar	1
Toplam	19				

2.3.1.1.10 Nitelik Adları

2.3.1.1.10.1 Beğeni Adları

Hatırlama ve hatırlanma hissiyatını okuyarlarda uyandıran Heyderbaba' ya Selam şiirinin birçok yerinde nitelik belirten adaları görmek mümkün. Beğeni adı olarak kullanılan adların çoğu *gözel*(5), *yahşı*(4), *yaman*(4), *yazığ*(4) adlarıdır.

Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı
gözel	5	éyib	1	serin	1
yahşı	4	goçah	1	sıldırım	1
yaman	4	göyçek	1	adaglı	1
yazığ	4	köhne	1	sınıg	1
alçah	1	abırlı	1	süfrelı	1
edebli	1	nazlı	1	tifil	1
erdem	1	pis	1	ucuz	1
Toplam	34				

2.3.1.1.10.2 Sayı Adları

Sayıların ilki olarak isim görevinde kullanılan “*bir*” aynı, benzer, beraber, herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı, önem bakımından birbirinden farksız, birbirine eşit manasında sıfat olarak kullanılır. Sadece, ancak, yalnız anlamlarını da cümleye kattığında zarf görevini üstlenen “*bir*” Heyderbaba'ya Selam şiirinde 55 yerde kullanılarak şiirin en sık tekrarlanan sözü olmuştur. Heyderbaba' ya Selam şiirinde sayı sıfatı ve hal zarfı olarak değişik yerlerde kullanılan “*bir*” dikkat çeken bir söz olmuştur.

Kullanılan sayı adları ve sıklıkları: *bir* 55, *dörd* 1, *elli* 1

Uşagların *bir* deste gül bağlasın (1. Bölüm 4. Beşlik 3. Mısra)

Bir sinema perdesidir gözümde (1. Bölüm 10. Beşlik 4. Mısra)

Bir şal alıp téz bélime bağladım (1. Bölüm 28. Beşlik 2. Mısra)

Bir dana da déme, elli dana dé. (2. Bölüm 22. Beşlik 5. Mısra)

2.3.1.1.10.3 Renk Adları

Türkçede en koyu rengi karşılamak için kara sözü kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesinde kullanılan siyah sözünün de zamanla kara sözü yerine kullanıldığını görmekteyiz. Farsça olan siyah sözünün kara sözünün karşılığı olarak Şehriyâr'ın bu şiirinde yer bulmadığını söyleyebiliriz. Türkçe okuyup yazma yasağına boyun eğmeyen şairin bir hassasiyeti olabilir. Ayrıca kara sözünün siyah sözünden daha geniş manalar içermesi şairi kara sözünü kullanmaya itmiş olabilir. Kara sözünün yanında Şehriyâr'ın bazı renk adlarına da şiirinde yer verdiğini görmekteyiz.

Kullanılan renk adları ve sıklıkları: *gara* 5, *ağ* 1, *boz* 1, *çil* 1, *göy* 1, *sarı* 1, *yaşıl* 2

2.3.1.1.10.4 Boyut Adları

Kullanılan boyut adları ve sıklıkları: *uzag* 4, *bütün* 3, *az* 2, *berk* 1, *dar* 1, *derin* 1, *geniş* 1, *uca* 1, *uzun* 1

2.3.1.1.10.5 Miktar Adları

Kullanılan miktar adları ve sıklıkları: *çoh* 8, *deste* 2, *boş* 1

2.3.1.1.11 Mekân Adları

Şiiri bir defa bile okuyanın zihninde kendine ait hatıraların canlandığı ve unutamadığı Heyderbaba'ya Selam'da mekân adlarının sıklığı Şehriyâr'ın üslubunu yansıtmaktadır.

Şehriyâr'ın, *Heyderbaba*, *Hoşginap*, *Şengülabad*(*Şengülava*), *Kayışkurşak*, *Karaçimen*, *Kıpçak*, *Kurugöl*, *Karagöl* köy ve yörelerinde, yüce dağlar, yeşil ormanlar, billur bulaklar, elvan çiçekler arasında çocukluğunu geçirdiğini daha önce söylemiştik.

Şiirde kendisine hitap edilen Heyderbaba'nın bir dağ ismi olması nedeniyle şiirde yer adı olarak en sık “*dağ*” geçmektedir. Betimleme gücünü hayatın her alanıyla ilgili unsurlarda ön plana çıkaran Şehriyâr, şiirinde çok geniş bir mekân adı dağarcığı ile duygu ve düşüncelerine mekân oluşturmaya çalışmıştır.

Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı
dağ	18	dere	3	ğible	1
év	12	göy	3	metleb	1
kend	11	yér	3	yoncalıh	1
bahça	10	mescid	2	cadde	1
dam	9	bağ	2	göl	1
yol	8	bostan	2	kövşen	1
bulag	8	çöl	2	ölke	1
mekteb	6	üfüğ	2	deyirman	1
ket	5	hena	2	döş	1
zindan	4	âlem	1	sehman	1
gedik	4	düz	1	yuva	1
yurd	4	tebiet	1	Toplam	138
baca	3	zemi	1		

2.3.1.1.12 Zaman Adları

Unutmama ve unutulmama arzusu ile çocukluk anılarını her fırsatta anlatan Şehriyâr bu şiir ile yatıp uyuyan hatıralarını uyandırmıştır. Her anlatılanın yaşanmış ve çok güçlü betimlemeler ile desteklenmesinde zamana dair adların şiirde sıkça kullanılması çok önemli bir durumdur. Şiirin okuyanlar nazarında kurgulanmış bir hayatın değil gerçek bir hayatın şiiri olması şiiri geniş bir coğrafyada sevilir kılmıştır. Anıları en ince ayrıntısına kadar gözünde canlandıran Şehriyâr'ın zaman adlarını incelikle kullanması şiirin zihinlerde kalıcılığını arttırmıştır. Ayrıca doğa olaylarının etkisinde üretim faaliyetlerinin sürdüğü bir coğrafyada zaman unsuru göz ardı edilemez. Şehriyâr'ın bu bilinçte olduğunu zaman adlarını şiirinde çokça kullanmasından anlıyoruz.

Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı
gün	12	çerşenbe	3	néysan	1
gış	8	aşşam	2	payız	1
ömür	8	ahir	2	seher	1

sonra	8	vaht	2	son	1
géce	7	zaman	2	yay	1
bayram	4	gabağ	1	zilhicce	1
garanlıg	4	gündüz	1	Toplam	75
yaz	4	meherrem	1		

2.3.1.1.13 Soru Adları

Hatırlamayı ve hatırlatmayı amaçlayan şairin aslında bildiği şeyleri hitap ettiği kişilere sorular sorarak şiirinde aktarmaya çalıştığını görmekteyiz. Okuyucuların dikkatlerini çekerek hatıraları canlı tutmaya çalışan şair şiirde sıklıkla soru adı kullanmıştır:

Kullanılan soru adları ve sıklıkları: *ne* 14, *kim* 11, *harda* 2, *hara* 1, *hardan* 1, *kime* 1, *kimler* 1, *nedir* 1, *neler* 1, *niye* 1

2.3.2 Özel Adlar

2.3.2.1 Kişi Adı

Şehriyâr'ın 1.Héyderbaba'ya Selam manzumesine yazdığı Farsça önsözden kişi ve yer adları hakkında bilgileri öğrenmemiz mümkündür. Şiirde adı geçen kişi ve yer adları hakkında bilgi veren açıklamaları Gulam Hüseyin Begdilli; Şehriyâr, Seçilmiş Eserleri adlı kitabında ilgililer ile paylaşmıştır. Yusuf Gedikli'nin de yer yer yaralanarak Şehriyâr ve Bütün Türkçe Şiirleri adlı kitabında aktardığı bilgilerden hareketle kişi ve yer adları ve Şehriyâr'ın bunlara ilişkin açıklamaları şöyledir:

Mir Ejder: Meşhur bir kılavuzun, Aşığ Rüstem şöhretli bir çalıp okuyanın(aşığın) adıdır.

Hanım(Han) Nene: Şehriyâr'ın nenesidir. Çocukluğunda kendisinde çok tesiri olan Hanım Nene'yi Şehriyâr, şiirin değişik yerlerde anmıştır.

Fatma Hala: Şehriyâr'ın teyzeoğlu Gulamgil'ın annesidir. Hanım Nene'nin vefat ettiği yılda bayram şenliklerine iştirak etmeyerek yas tutması gerekirken çocuk olmasından dolayı dama çıkıp şal sallayan Şehriyâr şalına bir çift çorap bağlayan Fatma teyzesinin simasını unutmaz.

Bu simanın gözlerinin önünde unutulmaz bir levha gibi canlandığını söylemektedir.

Mirzemmed: Mirza Mehemmed (Muhammed) demektir. Héyderbaba dağının eteğinde güzel ve gönül açan bir bahçesi olduğunu ve Şehriyâr'ın arkadaşları ile birlikte istedikleri vakit oraya girmesine müsaade gösteren kişidir.

Şüca haloğlu: (Tezeoğlu, Azerbaycan Türkçesinde hala kelimesi teyze anlamına gelir.) Şüca haloğlu, yiğit ve güzel bir genç idi. Bakü'den dönünce çok güzel hediyeler getirmişti. Güzel nişanlısı ile düğün yapıp evlenmek istiyordu. İyi gargon(akardeona benzer bir çalgı aleti) çalardı. Her gün ikindi çağı damda meclis kurardı. Semaveri kaynar, köyün gençlerini başına toplayıp deyip gülerdi. Ne yazık ki talih onun hayatını acıklı bir filme çevirdi. Bahtsız genç, düğün arifesinde tifo hastalığından öldü. Efsanevi güzellikteki nişanlısını ellere bırakıp gitti (Şehriyâr).

Nenegız ve Rehşende: Şehriyâr'ın akrabaları ve çocukluk arkadaşlarıydı.

Mirze Tağı Bağırzade: Şehriyâr'ın halasının oğludur. Bir gece onunla çaya gedip aya baktıklarını, bir çift parıltıyı kurt sanıp oradan birlikte hızlıca koştuklarını anlatan Şehriyâr, en ufak ayrıntılarını bile hatırladığı yaşanmışlıkları şiirine iyice aksettirmiştir.

Molla İbrahim: Benim öğretmenimdir. O hakikaten çok faziletli bir kişidir. Son kırk beş yılda mektep açıp öğretim işiyle uğraşmış, halkın yardımına koşmuştur. Günümüzün birçok şöhretli adamı vaktiyle ondan ders almıştır. Çokları yükselişlerini ona borçludur. Kimseden yardım istemez son derece izzetinefisle yaşar. Küçük tarlasından elde ettiği mahsul yegâne gelir kaynağıdır. Hayatının bütün yıllarını ya tarlasında çalışıp ailesi için geçim temin etmekle ya da köy çocuklarını başına toplayıp okulda ders vermekle geçirmiştir. Okulda verdiği derslerden ücret almazdı (Şehriyâr).

Hecce Sultan Emme: Şehriyâr'ın birkaç yılda bir Tebriz'e gelen büyük halasıdır.

Sitare (Sitar emme), Sara (Emmegan), Seyyare (Hanım Emme): Şehriyâr'ın diğer halalarıdır.

Amir Gaffar (Ağa Mir Gafar): Hoşginab'ın görkemli seyitlerindendi. Merhum Mustafa El-Memalik'in dostu olan rahmetli Hacı Mir Şerif'ten sonra Tebriz'de ve Tahran'da herkesten çok tanınmıştır. Hoş suretli, hoş sohbetli, cömert ve cesur bir adam idi. Kendisinin küçük bir malikânesi vardı. Bundan elde ettiği gelirle ailesini geçindirirdi. Zenginlerden aldığını fakirlere verirdi. Malikânesinde çalışan

Hoşgınlı köylüler de yün veya ipekten dokunmuş kıymetli elbiseler giyerdi (Şehriyâr).

Mir Mustafa Dayı: Babamın dayısı idi. Uzun boylu, iri gövdeli, enli, kalın sakallı, meşhur Rus yazarı ve filozofu *Tolstoy*'u andıran bir adamdı. Ruhi yönden de *Firdevsi*'ye benziyordu. Çok destanı ve kahramanlık hikâyesini ezbere bilirdi. Yeri gelince konuşurdu. Hatta onun alelade konuşması bile teşbih, istiare ve başka benzetmelerle dolu idi. Şehirde o kadar şöhret sahibi değildi, ancak köylerde büyük şöhrete malik, adlı sanlı bir şahsiyetti (Şehriyâr).

Mecdüssadat (Merhum Ata Mir Ataullah): Yiğit ve yakışıklı bir kişiydi. Uzun boya, cazibeli simaya, uzun geniş alına, yanar yeşil gözlere sahipti. O da merhum Ağa Miri Gafar gibi devamlı kaynayıp çoşardı, aynı zamanda çok şakacı ve meclislerin süsüydü. Musikiyi çok severdi. Çocuklarını musiki öğrenmeye teşvik ederdi. Sert ve hiddetliydi. Hoşgınlı'nın görkemli şahıslarından biriydi (Şehriyâr).

Ağa Mir Saléh: Kendisinin güzel yazısı ve yazı üslubu vardı. Açık kalpli, soylu bir insandı. Konuşurken öyle heyecanlanırdı ki onu yakından tanımayan dinleyici kendisini deliliğe vurduğunu zannedirdi (Şehriyâr).

Mir Eziz: Heykel gibi, iri yarı, yakışıklı bir kişiydi. Köyün düğün ve yaslarında deste başı olur, bu işleri liyakat ve beceriklilikle idare ederdi (Şehriyâr).

Mir Memmed: Ağa Mir Muhsin oğludur. Babası gibi yahşı at binip tüfekte isabetli nişan alırdı. Onunla aralarında olan bir meseleden bahsedilince tepesi atardı. Arkadaşları onu bu zayıf tarafından yakalayıp bazen de şakayla ona saldıırırlardı. O anda ağzı köpüklene köpüklene konuşması, tehditte bulunması çok ilgi çekici olurdu (Şehriyâr).

Mir Abdül: Benim küçük halamın kocasıydı. Gençliğinde ilginç davranışları vardı. Kadınları taklit ederek yüzünü gözünü bezerdi. Kaşlarına boya yakıp, gözüne sürme çekerdi. Çarşafa bürünüp duvarın arkasından bakar, gençlere kaş göz atardı (Şehriyâr).

Şah Abbas: Kendisinin ünlü *Cemşid*'in camı gibi halk arasında şöhrete sahip bir dürbünü vardı. Şah Abbas'ın dürbününün her şeyi gösterdiğine inanılır ve halk arasında şirin hikâyeler anlatılırdı (Şehriyâr).

Ağa Mir Heyder: Büyük halamın kocasıdır. Seksen yaşında, artık çökmüş olan bu ihtiyar hâlâ şakalarından vazgeçmemiştir. Çok konuksever, eli açık bir kişiydi. Semaveri devamlı kaynardı. Kendisi de haddinden çok çay içerdi (Şehriyâr).

Melkâmıd: Ölüm meleği Azrail sözünün hafifletilmiş biçimidir. Köylerde ölü yuyan(yıkayan) yerine kullanırlar (Şehriyâr).

Fizze Hanım: Dayımın kızıdır. Hoşginab' ın çok hürmet edilen kadınlarından biridir (Şehriyâr).

Amir Yahya: Merhum Mecdüssadat' ın kardaşı, çok samimi ve sevimli bir insandır. Destan şiirlerini çok güzel okurdu. Şehname'yi de babası gibi çok yahşı okurdu (Şehriyâr).

Rühşare Hanım: Babamın teyzesinin kızıdır. Becerikli ve sevilen bir kadındı. Başkalarını yansılamakta(taklit etmekte), sahnedeki yetenekli artisti bile geride bırakırdı (Şehriyâr).

Ağa Mir Cefer(Cafer): Rahmetli Ağa Mir Gafar' ın büyük oğluydu. Çok işgüzar, emekçi ve cesaretli bir insandı. Eli de çok ağırdı. Köydeki kavgalara iştirak ettiği takdirde muhakkak kötü bir hadise baş verirdi (Şehriyâr).

Köroğlu ve Éyvaz: Köroğlu destanının kahramanlarının adlarıdır (Şehriyâr).

Kullanılan adlar içinde Peygamber soyundan geldiğini belirten unvan ifadelerinin çok olması Şehriyâr'ın seyyidlerin çokça olduğu bir bölgede çocukluğunu ve gençliğini yaşadığına işarettir. Kendisi de seyyid olan Şehriyâr'ın akrabalarına ait adları çokça şiirinde kullanması daha önce belirttiğimiz geniş aile olarak adlandırabileceğimiz bir ailede çocukluğunu yaşadığını gösterir. Bu kullandığı adlar ile birçok yaşanmışlığı olan Şehriyâr, aldığı eğitimin de katkısı ile tarihi, dini ve edebi şahsiyetlerin adlarını şiirinde ustalıkla kullanmıştır. Bu insanların adlarını ahenkli bir şekilde kullanan Şehriyâr'ın bu adlara ilişkin ayrıntılı bilgi vermesinden kendisinin çok güçlü bir hafızaya sahip olduğunu anlayabiliriz. Şehriyâr'ın betimlemeler ile şiirini oluştururken bu güçlü hafızanın faydalarını gördüğünü söyleyebiliriz.

Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı
Hanım(Han) Nene	4	Köroğlu	1	Mirze Tağı	1
Müséyyib	3	Meşdeceli	1	Mirzemmed	1
Nenegız	3	Meşed Rahim	1	Sitar emme	1
Memdesen	3	Meşmemi Han	1	Temeddün	1
Mol' İbrahim	3	Nuh	1	Goca Ye'gub	1
Garı Nene	3	Aşığ Rüstem	1	Hanım Emme	1
Amir Gaffar	2	Balakişi	1	Memmed Sadıg	1
Hecce Sulta Emme	2	Eflatun	1	Mensur Han	1
Novruz Eli	2	Eli	1	Molla Bağır	1
				Emoğlu	
Emmecan	2	Heçi Hala	1	Mir Memmed	1
Mir Ebdül	2	Mecdüssadat	1	Mir Mustafa	1
				Dayı	
Rehşende	2	Mir Ejder	1	Süleyman	1
Melik Niyaz	2	Mir Eziz	1	Şah Abbas	1
Mir Saléh	2	Mir Gadir	1	Şüca haloğlu	1
Şehriyâr	2	Séyyid Hüséyn	1	Tolstoy	1
Amir Cefer	1	Emir Aslan	1	Yusuf	1
Amir Héyder	1	Éyvaz	1	Gulamgil	1
Amir Yahya	1	Fatma Hala	1	Melkâmıd	1
İrza	1	Fizze Hanım	1	Rühsare	1
Toplam	78				

2.3.2.2 Yer Adı

Héyderbaba: Bir dağ adı, şiirin muhatabı ve aynı zamanda şahidi olduğu Şehriyâr tarafından belirtilmiştir. Tespitlerimize göre şiirde en sık tekrarlanan yer adıdır. Hitap ifadelerinde de en çok hitap edilen ve cümle dışı unsurlar arasında da en sık tekrar edilen sözdür. Şaire şiirde anlatılanları hatırlatan ya da şairin çeşitli sorular yönelterek şiirin içine çektiği cansız bir varlığın yani bir dağın adı olan Héyderbaba şiirde en çok itibar gören sözlerin başında gelmektedir.

Şengülava: Güzel bağ bahçeleriyle ünlenen bir köyün adıdır (Şehriyâr).

Gurugöl: Tahran'a giden yolun kenarında Şibli dağının eteğinde yer alan nisbeten büyük bir göldür. Gurugöl'de yabani kaz, ördek ve diğer su kuşları mevcuttur. Yazın suyu bir miktar azaldığı için Gurugöl denilmiştir (Şehriyâr).

Verziğan: O zaman meyvesi bol olan bir yerin adıdır. Oradan çevre köylere çok miktarda meyve sevk edilip satılırdı. Verziğan'dan gelen armut satıcılarının sesi çocukların ruhunu okşardı. Alışveriş nakit parayla değil, değiş tokuşla olurdu. Herkes bir avuç arpa, buğday verip bir miktar armut alırdı (Şehriyâr).

Gıpçağ: Dağ eteğindeki köylerden biridir. Çocukken emoğlum Mahmut Nur Azer'le beraber bir defa oraya konuk olmuş, birkaç gün kalıp seyahatle, at koşturmakla meşgul olmuştuk (Şehriyâr).

Garagöl: Héyderbaba'nın yanında bir vadinin adıdır. Gayışgurşag köyü ile benim ata dede yurdum olan *Hoşginab* köyünü birbirine bağlar (Şehriyâr).

Damgaya: Şengülava ve Güllüce köylerinin arasında, dağın başında yükselip eğilen bir kayadır. Allah sanki orayı yaz kış çobanları ve gezginleri yağıştan ve kardan korumak için bir sığınak olarak meydana getirmiştir. Çocuklar da yaz aylarında bazen oraya çıkıp kayanın başından etrafı seyre dalar ve o güzel manzaralardan zevk alırdılar (Şehriyâr).

Kerbela: Hz. Hüseyin (a.s.)'ın mübarek türbesinin olduğu kutsal şehir.

Tebriz: Türk kültürünün Güney Azerbaycan'daki merkez şehridir.

Baki(Bakü): Türk kültürünün Kuzey Azerbaycan'daki merkez şehirlerinden biridir. Anılarının yaşandığı mekânları ayrıntılı olarak hatırlayan ve o mekânları Heyderbaba'ya Selam'da yâd eden Şehriyâr dini ve milli değerlere sahip şehir adlarını şiirin değişik yerlerinde kullanmıştır. Böylelikle Şehriyâr, dini ve milli kimliğini şiirine yansıtmıştır.

Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı	Söz	Sıklığı
Héyderbaba	38	Garagöl	1	Guşgovan	1
Hoşginab	5	Kâşan	1	Suluyér	1
Tebriz	2	Kerbela	1	Tehran	1
Daşlibulag	1	Gıpçağ	1	Damgaya	1
Verziğan	1	Ağa Düzü	1	Baki	1

Garaçimen 1 Gurugöl 1 Şengülava 1

Toplam 60

2.3.2.3 Gök Cismi Adı

Gerçek hayatın yapılan betimlemeler ile etkileyici bir şekilde anlatıldığı Heyderbaba'ya Selam şiirinde Şehriyâr diğer birçok şiirinde olduğu gibi uzayla ilgili unsurlara yer vermiştir. İran şiirinde tabiatın gerektiği kadar yer almadığını belirten Ahmet Ateş, Şehriyâr'ın İran edebiyatında çok ileri bir merhalede olduğunu söylemektedir. Aşağıda da görüldüğü gibi Şehriyâr'ın gezegen ile ilgili unsurlara kayıtsız kalmadığını söyleyebiliriz. Ayrıca Türkçe bir söz olan “gün” sözüne getirilen ekle “güneş” sözü türetilmiştir. Şehriyâr'ın “güneş”i kastederken gün sözünü kullanması dikkat çekicidir.

Héyderbaba, *gün* dalıvı dağlasın (1. Bölüm 4. Beşlik 1. Mısra)

Héyderbaba, kendin *günü* batanda (1. Bölüm 19. Beşlik 1. Mısra)

Yaz gabağı *gün* günéyi döyende (1. Bölüm 39. Beşlik 1. Mısra)

Duvar ucaldı, *gün* bize düşmedi (2. Bölüm 38. Beşlik 1. Mısra)

Kullanılan gök cismi adları ve sıklıkları: *Dünya* 11, *Gün(güneş)* 9, *Ay* 3, *Ulduz* 2

2.3.2.4 Takma Adlar, Unvan ve Mahlaslar

Sosyal hayatın yansımaları olan takma ad, unvan ve mahlaslarının kullanımları ve sıklıkları şöyledir:

Bey 3, *Şéyhülislam* 3, *Séyyid* 2, *Ağa* 2, *Cünemmeg(genç ölü)* 1

2.3.3 Zamirler

Varlıkların gerçek adlarının yerini tutan, onları kişi, işaret, belirsizlik veya soru yolları ile temsil eden, ad soylu sözlerin Heyderbaba'ya Selam şiirinde değişik tür ve çekimlerde kullanıldığını görmekteyiz.

Her iletişim süreci, gönderici(gösteren), gönderi(gösterge), alıcı(yorumlayan) arasındaki ilişkidir. Buna “üçlü ilişki” denir. Bu üçlü ilişkide bütün göndericiler, ben (biz); bütün alıcılar, sen (siz)' dir. Göndericinin yazdığı ya da söylediği söz,

gönderidir, gönderici ve alıcı dışındaki her şeydir, bütün bilgilerdir; kısacası o veya onlar'dır (Karaağaç, 2013). Gösteren, gösterge ve yorumlayan bu iletişim üçlüsünden oluşan, adlandırmanın en genel olanı zamirlerin bu şiirde eylem, ad ve sıfatlara göre kullanım sıklığı azdır. Ancak dikkate değer bazı hususlar mevcuttur. Bunlar üzerinde durmak şiiri çözümlemeye önemli olacaktır.

Şahıs, dönüşlülük, işaret, soru ve belirsizlik zamirlerinin sıklığı ve çekimli halleri diğer sayfalardaki tablolarda verilmiştir.

2.3.3.1 Kişi Zamirleri

Kişi zamirleri ile önceki ve sonraki bir kelimeye göndermede bulunmak isteyen şair böylelikle yapılan işten çok işi yapanı vurgulamıştır. Men/sen, biz/siz ile zıtlıklara odaklanmayı sağlamak isteyen şair fillerin hareketlerine göre zamirleri değişik hal ekleri ile çekimlemiştir.

Şehriyâr çoğu yerde ben/men zamiri ile kendisini merkeze alır ve sen olan karşısındakine bir takım hatırlatmalarda bulunur. Birlik, beraberlik, dayanışma ve yardımlaşma gibi hususların önem arz ettiği bir çevrede çocukluğunu ve gençliğini yaşayan Şehriyâr ben kişi zamiri kadar biz kişi zamirini de kullanmıştır. “*Ben ve biz*”in karşısında “*sen ve siz*” zamirlerini daha az kullanan şairin birinci kişiler ile şiirde yer alması, okuyucular ile anlatıcının karşı karşıya kalmasını sağlamıştır. Anlatıcı ve okuyucu arasında doğrudan bağ oluşmasına neden olan bu kullanım şiirin etkililiğini daha da arttırmıştır.

Kişi Zamirleri						
T e k l i k			Yalın	İlgi	Yükleme	Yönelme
	1	Men 30	Men 10	Menim 9	Meni 3	Mene 3
	2	Sen 21	Sen 5	Senin 4	Seni 3	Sene 2
	3	O 14	O 1	Onun 8	-	Ona 2
			Bulunma	Ayrılma	Eşitlik	Vasıta
	1	Men 30	Mende 2	Menden 3	-	Menle 1
	2	Sen 21	Sende 3	Senden 3	-	Senen 1
	3	O 14	Onda 1	Ondan 2	-	-
Ç o k l u k			Yalın	İlgi	Yükleme	Yönelme
	1	Biz 35	Biz 7	Bizim 3	Bizi 5 Bizleri 1	Bize 9
	2	Siz 5	Siz 2	Sizin 1	Sizi 1 Sizleri 1	-
	3	Onlar 3	-	-	Onları 2	Onlara 1
			Bulunma	Ayrılma	Eşitlik	Vasıta
	1	Biz 35	-	Bizden 8	-	Bizle 2
	2	Siz 5	-	-	-	-
	3	Onlar 3	-	-	-	-

2.3.3.2 Dönüştürülme Zamiri

“Men” şahıs zamiri gibi “öz” dönüştürülme zamirinin çokça kullanıldığını görmekteyiz. Anlam pekiştirmesinin yapılması ve anlatıcının rolünün vurgulanması için dönüştürülme zamiri şiirin değişik yerlerinde değişik çekimlerde kullanılmıştır.

Dönüştürülük Zamiri						
Eksiz	1.tek.şh.	2.tek.şh.	3.tek.şh.	1.çok.şh.	2.çok.şh.	3.çok.şh.
Öz 3	Özüm 2 öz+üm+de 1 Öz+üm+ü 1	özün 6 Öz+ün 2 Öz+ün+ü 2 Öz+ün+e 2	özü 4 Öz+ü 4	-	-	Özleri 1 Öz+ler+i 1

Dönüştürülük Zamiri				
	Yalın	İlgi	Yükleme	Yönelme
öz 16	öz 3	özü 4 özümde 1 özümü 1 özün 2 özünü 2	özleri 1 özümü 1 özünü 2	-
	Bulunma	Ayrılma	Eşitlik	Vasıta
	özümde 1	-	-	-

2.3.3.3 İşaret Zamirleri

Metnin anlamca bağdaştırılmasında ve işlenen konuların bağlantılı bir şekilde anlatılmasında önemli etken olan işaret zamirlerinden “*bu*” şiirde değişik çekimlerde kullanılmıştır. Yakın göndermelerde bulunmak için şair şiirin değişik yerlerinde “*bu*” işaret zamirini kullanmıştır.

Kullanılan işaret zamirleri ve sıklıkları: *bunda* 1, *bunlardan* 1, *burada* 4, *buradan* 2, *orda* 4, *ordadır* 1, *ordan* 1

2.3.3.4 Soru Zamirleri

Kullanım sıklığı en yüksek olan soru zamiri “*kim*” birçok yerde hatırlama ve hatırlatmaya yönelik cevabı bilinen sorularda yer almıştır. Şairin ikinci sırada en sık “*ne*” soru zamirini kullanması anlamda kuvvetlendirmeye katkı sunmuştur.

Huşginab’ı yaman güne *kim* salıb?

Séyyidlerden *kim* gırılıb, *kim* galıb?

Amir Gaffar dam-daşını *kim* alıb?

Bulag gene gelib gölü doldurur,

Ya guruyub, bahçaları soldurur? (1. Bölüm 53. Beşlik)

Yâdımdadır, *ne* hövlesek gaçardım? (1. Bölüm 8. Beşlik 4. Mısra)

Kullanılan soru zamirleri ve sıklıkları: *kim* 11, *kime* 1, *kimler* 1, *ne* 9, *nedir* 1, *neler* 1, *hara* 2, *harda* 2, *hardan* 1

2.3.3.5 Belirsizlik Zamirleri

Bu şiirde, çoğunluğu ve çoğunluktan bazılarını ifade eden belirsizlik zamirlerinin sıkça kullanıldığı gözlenmektedir. Birlik, beraberlik, dayanışma ve paylaşmanın hüküm sürdüğü geniş aile yaşantısı içinde çocukluk ve gençlik yıllarını geçiren Şehriyâr aşağıda yer alan belirsizlik zamirlerini kullanmıştır.

Kullanılan belirsizlik zamirleri ve sıklıkları: *bir kes* 1, *birbirin(i)* 1, *birbirinden* 1, *birbirinin* 1, *birbiriyle* 1, *birbirizden* 1, *biri* 2, *birin(i)* 1, *bütün* 1, *her* 12, *kimseye* 1, *herden(herenin)* 1

2.3.4 Sıfatlar

Çeşitli vasıfları ve belirtileri olan nesnelerin isimlerine sıfat denmektedir. Nesnelerin kendi adarı isimlerdir. Ancak bu nesnelerin nitelik, işaret, sayı, soru ve belirsizlik açılarından sahip olduğu özellikler onun sıfatıdır. Hatırladığı çocukluk yıllarını ve o yıllardaki hadiseleri ayrıntılı betimlemeler ile şiirselleştiren Şehriyâr sıklıkla sıfat kullanmıştır(196). Kullanılan sıfatlar içerisinde durum aydınlatılması, kavram ve şahsın nitelenmesinde kullanılan niteleme sıfatları sıklığı en çok olmaktadır.

2.3.4.1 Niteleme Sıfatları

Herhangi bir durumu, nesneyi, olayı en net ifadelerle tanıtmının ve açıklığa kavuşturmanın en iyi yolu betimlemelerden yararlanmadır. Güçlü bir hafızaya, duygusal ve hassas bir ruh dünyasına sahip olan Şehriyâr yaşadığı olayları en ince ayrıntısına kadar unutmamış ve niteleme sıfatlarının çok kullanımı ile bunları şiirinde betimlemiştir. Bu niteleme sıfatlarının şiirdeki sıklığı 92'dir.

2.3.4.2 İşaret Sıfatları

Adlara ve ad öbeklerine gönderimde bulunmak için şiirde sıklıkla işaret sıfatı kullanılmıştır. Yakın gönderimde bulunduğu şiirin değişik yerlerinde en sık “*bu*”(31) işaret sıfatı kullanılmasından anlamaktayız. Toplam 42 yerde işaret sıfatı kullanılırken bu ve o işaret sıfatları toplamda 38 yerde kullanılmıştır. Kullanılan işaret sıfatlarının kalan 4'ü diğer sıfatlardan oluşmuştur.

2.3.4.3 Sayı Sıfatları

Nesneleri sayı yoluyla belirten sıfatlar içerisinde büyük çoğunluğu “*bir*” sayı sıfatı oluşturmaktadır. 39 kez kullanılan sayı sıfatlarının 29'u “*bir*” sayı sıfatıdır. “*bir*” ifadesi aynı zamanda şiirin en sık tekrarlanan sözcüklerinin başında gelmektedir.

2.3.4.4 Soru Sıfatları

Nesneleri soru yoluyla niteleyen sıfatlar çok az kullanılmıştır (2).

2.3.4.5 Belirsizlik Sıfatları

Nesneleri belirsiz olarak bildiren sıfatlardır. Bu sıfatların şiirin değişik yerlerinde kullanılma sıklığı 21'dir. Şiirde kullanılan belirsizlik sıfatlarının çoğunluğunu Farsçadan Türkçeye geçmiş olan, nesnenin genelini anlatmak için kullanılan “*her*”(12) belirsizlik sıfatı oluşturmaktadır.

2.3.4.6 Sıfat Eylem Ekleri

Partisip zaman ve hareket mefhumunu muhafaza eden, fakat isim gibi kullanılan, isim gibi çekilen eylem şeklidir. Bu eylem şeklini yapmak için, dediğimiz gibi, eylem kök ve gövdelerine partisip ekleri denen eylem işletme ekleri getirilir (Ergin, 2009) . Şehriyâr'ın da şiirin değişik yerlerinde toplam 61 kez bu eklere başvurarak söz öbeği oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu ekler içerisinde kullanım sıklığının büyük bir bölümünü oluşturan -an,-en eki geniş zaman ifade etmektedir. Bu ek eskiden beri çok geniş ölçüde kullanılmıştır.

Eklerin kullanım sıklığı:

-an, -en: 46

-dik,-dik, -duk, -dük: 3

-mış, -miş, -muş, -müŝ: 5

-ar, -er: 6

-mez, -maz: 1

2.3.4 Zarflar

Sözlük birimlerin niteleyici olarak kullanıldığı başka bir yapı da onların zarf kullanımınıdır. Sözler kadar söz öbekleri ve cümleler de zarf olarak kullanılabilirler. Sıfatlar gibi zarflar da sözlük birimlerinin tek başlarına var olmayan bilgilerimize ad olarak kullanımlarıdır. Zarflar da özellik adlarıdır; ancak bu özellikler varlıktan çok varlığın hareketlerinde görülen özelliklerdir (Karaağaç, 2013). Eylem cümlelerinin çokça yer aldığı bu eserde hareketlerin özelliklerini belirten zarfların kullanım sıklığı yüksektir. Bu durum şiire canlılık katmıştır.

Şehriyâr şiirde en çok hareketleri nitelemiştir. Bundan dolayı Heyderbaba'ya Selam şiirinde sıfat unsurundan çok, zarf unsuru mevcuttur. Bu zarfların çoğunluğunu hâl zarfı oluşturmaktadır. 260 adet hâl, 99 adet zaman zarfı Heyderbaba'ya Selam şiirinde kullanılmıştır. Ayrıca, kullanılan zarfların yarıya yakını zarf eylem eki almış şekildedir (156). Zarf eylem ekleri sıfat eylem eklerinden daha sık olarak şiirde

kullanılmıştır. Şiirde en çok kullanılan zarf eylem eki –(İ)p ekidir. Bu eki 43 yerde kullanım ile -anda,-ende eki takip etmektedir.

Hâl zarfları içinde benzerlik ilgisi kuran edatın değişik şekillerde şiirde yer bulması şairin Türkçeye ait unsurları kullanmadaki ustalığını gözler önüne serer. Bu edat şiirin değişik yerlerinde *tekin* (3), *tek* (7), *kimi* (11) şeklinde kullanılmıştır. Eski Türkçedeki kullanımını Azeri Türkçesinde devam ettiren bu söz hakkında bilgi edinmek isteyenler Muharrem Ergin'in Azeri Türkçesi adlı kitabına başvurabilir.

Cümlelerde yapılan beraberlik ve vasıta zarflarını *-nan* (10) eki ya da *ile* (9) edatı oluşturmaktadır.

Bir kere, bir defa, bir daha manası ile zarf olarak Azeri Türkçesinde çokça kullanılan “*bir*” şiirde 23 defa kullanılmıştır.

2.3.6 Eylemler

Varlıktaki değişime eylem denir; değişimin süreci ise zamandır. Hiçbir varlık aynı olarak kalmaz, sürekli değişir, başkalaşır. Varlıktaki bu değişiklik, insandaki zaman kavramının da başlangıç noktası olmuştur (Karaağaç, 2013). Varlıktaki değişimi ifade eden eylemler Heyderbaba' ya Selam şiirinde sıklıkla kullanılmıştır. Varlıktaki değişim olan eylemler değişik zaman, şekil ve şahıslarda çekimlenerek kullanılır. 849 eylemin yer aldığı Heyderbaba' ya Selam şiirinde eylem çekimine ilişkin bilgiler aşağıda paylaşılmıştır.

2.3.6.1 Eylem Çekimi

Eylemlerin şekil, zaman, kişi ve olumsuz çekimlerine ilişkin verilerden hareketle Şehriyâr'ın üslubu hakkında bazı değerlendirmelerde şöyle bulunabiliriz:

Şehriyâr şiirin değişik yerlerinde duygu ve düşüncelerini emir kipiyle anlatır. Şiirde en sık tekrar eden kip emir kipidir (360).

Gözle görülen, şahit olunan olayların anlatımında kullanılan görülen geçmiş zaman çekiminin şiirdeki sıklığı 236'dır. Çok sık kullanılan bu çekim şairin şiirde anlattığı olayların bir yaşayanı ya da şahidi olduğunu göstermektedir. Şehriyâr'ın ayrıntılı

betimlemelere başvurması anlatıların kulaktan duyulma değil gözle görülme özelliğinden kaynaklanıyor. Unutmama ve unutulmama düşüncesi ile şahit olduklarını anlatan Şehriyâr, görülen geçmiş zaman çekimli eylemleri sıkça kullanmıştır. Anlama kesinlik değeri katan, zamanı gerçekleşmiş, şahitliği geçerli tek kip olarak kabul edilen görülen geçmiş zaman şahit olduklarını betimlemeler ile anlatmıştır.

Görülen geçmiş zaman çekimli eylemlerde şair üçüncü kişi ekini çokça kullanmıştır (115). Anlattığı üçüncü kişiler hakkında çokça betimlemelerde bulunan şair üçüncü kişi çekimli fillere sıkça yer vermiştir.

Yaşadıklarını en ince ayrıntısına kadar hatırlayan Şehriyâr, geniş zamanla çekimlenmiş eylemleri sıkça kullanarak ayrıntılı ve canlı betimlemelerin içine okuyucuyu çekmiştir (126). Geniş zaman eki ile geçmişte yaptıklarını anlatan şair okuyucuları geçmişe taşır. Geçmişle bugün arasında bağlantı kuran şair zihninden geçenleri okuyucunun zihnindeki ile bütünleştirmek için geniş zaman çekimli eylemleri kullanmıştır. Okuyucu ile şairin anlattıkları arasında bir yakınlaşma oluşturması açısından Şehriyâr şiirin birçok yerinde geniş zaman çekimli eylemleri kullanmıştır.

Şairin kendi yaşamadığı olayların veya konuşmaların aktarılmasında kullanılan öğrenilen geçmiş zaman çekimli eylemler şiirde sık kullanılan zaman eklerinden biridir (79).

Eyleme istek, niyet, arzu anlamları veren istek tasarlama kipi, yapılan işin istendiği veya o işe niyet edildiğini belirtir. Heyderbaba' ya Selam şiirinde kullanım sıklığı 31'dir.

Eylem Çekimi ve Sıklıkları

Şekil ve Zaman Çekimleri	Sıklığı	Kişi						Olumsuz Çekim
		1.T	2.T	3.T	1.Ç	2.Ç	3.Ç	
Geniş Zaman	126	3	2	81	5	-	30	16
Şimdiki Zaman	4	-	-	4	-	-	-	-
Görülen Geçmiş Zaman	236	37	13	115	54	3	13	10
Öğrenilen Geçmiş Zaman	79	10	3	48	3	-	15	3
Gelecek Zaman	3	-	-	3	-	-	-	-
Emir Kipi	360	-	292	55	-	6	7	11
İstek Kipi	31	9	-	13	7	-	-	2
Toplam	839	59	310	319	69	9	65	42

Hikâye etme yolu ile anlatımlarını gerçekleştiren Şehriyâr birleşik çekimli eylemlerin tamamını hikâye birleşik çekimli eylem ile oluşturmuştur (133). Bu eylemler ile olayların doğruluk değerinin yüksek olduğu ve devamlılık gösteren şeyleri şair aktarıcı olduğu kendi dönemine taşır.

Canlı betimlemeler, kolay anlaşılabilirliği sağlayan basit yapıları eylemlerin sık kullanılması, birleşik çekimli eylemlerin tamamının hikâye birleşik çekimli eylem olması ve bu eylemlerin çoğunluğunun özellikle geniş zamanın hikâyesi durumunda olması okuyucuyu, Şehriyâr'ın unutmak ve unutturmak istemediği hatıraların içine çekmesinde önemli rol oynamıştır. Bu durum ana yardımcı eylemlerin çekimli olduğu zamanlarda da kendini göstermektedir.

Birleşik Çekimli Eylemler	Sıklığı
Geniş Zamanın Hikâyesi	105
Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	2
Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	13
İstek Şeklinin Hikâyesi	13
Rivayet	-
Şart	-

Ana Yardımcı Eylemler	
Zamanlar	Sıklığı
Geniş Zaman	52
Görülen Geçmiş Zaman	43
Öğrenilen Geçmiş Zaman	5

2.4 Heyderbaba'ya Selam Şiirinde Söz Diziminin Yapısı

Cümle, üslubun en önemli unsurlarından biri olması açısından incelememizde üzerinde durulan bir yapı olmuştur. Şairin dili kullanmadaki ustalığını ve üslubunu ortaya koymak için şiirdeki mısraların cümle ögeleri ve söz öbekleri tek tek bulunmuş ve önemli veriler elde edilmiştir. Bu önemli verilerden hareketle, şairin duygu ve düşüncelerini kalıplara nasıl soktuğunu ve cümleler halinde paylaştığını gözler önüne sermeye çalıştık.

İçinde bulunduğu sosyal ve bireysel olayların etkisi şairin düşüncesini yönlendiren unsurların başında gelmektedir. Kurduğu cümlelerin ögeleri ve söz öbekleri şairin cümleleri kurarken içinde bulunduğu an hakkında bizlere birçok bilgi verir.

Bu çalışmada sadece özne, yüklem, nesne, zarf ve yer tamlayıcısı üzerinde durularak yapılan kısa cümle tahlilleri yerine cümlenin bütün ögelerinin ve tek kelimeye ininceye kadar tespit edilen söz öbeklerinin belirlendiği geniş cümle tahlilleri yapılmıştır. Şehriyâr'ı ve Heyderbaba'ya Selam'ı her yönüyle tanımak ve tanıtmak arzusu ile şiirdeki cümlelerin ögelerini ve söz öbeklerini bulduk.

Şiirdeki her beşlik sırayla numaralandırılmıştır. Numaralandırılmış beşliklerin cümle ögeleri bulunmuş ve söz öbekleri cümle ögelerinden sonra paylaşılmıştır. Cümle ögeleri ve söz öbekleri kısaltmaları ve karşılıkları aşağıda verilmiştir. Cümle ögeleri ve söz öbeklerine ilişkin adlar kısaltmalar halinde cümle tahlillerinde paylaşılmıştır.

Şiirde Kullanılan Cümle Ögeleri Kısaltmaları

Kısaltmalar	Cümle Ögeleri
Y	: Yüklem
Ö	: Özne
B.li N.	: Belirli Nesne
B.siz N.	: Belirsiz Nesne
Y.T.	: Yer Tamlayıcısı
H.T.	: Hâl Tümleci
Z.T.	: Zaman Tümleci
Y.Y.T.	: Yer Yön Tümleci

C.D.U.	: Cümle Dışı Unsur
C.D.Ö.	: Cümle Dışı Öbek

Şiirde Kullanılan Söz Öbekleri Kısaltmaları

Kısaltmalar	Söz Öbekleri
Ü.Ö.	: Ünlem Öbeği
B.E.Ö.	: Birleşik Eylem Öbeği
İ.Ö.a.	: İlişkilendirme Öbeği/Varlık-Varlık İlişkisi
İ.Ö.b.	: İlişkilendirme Öbeği/Varlık-Kişi İlişkisi
N.Ö.a.	: Nitelendirme Öbekleri/Var Oluş Sıfatı
N.Ö.b.	: Nitelendirme Öbekleri/Eylem Sıfatı
E.Ö.	: Edat Öbeği
T.Ö.	: Tekrar Öbeği
İs. Ö.	: İsnat Öbeği
U.A.	: Unvan Öbeği
B.A.Ö.	: Birleşik Ad Öbeği
B.Ö.	: Bağlama Öbeği
F.Ö.a.	: Eylemsi Öbeği/Ad-Eylem Öbeği
F.Ö.b.	: Eylemsi Öbeği/Eylem Adı Öbeği
F.Ö.c.	: Eylemsi Öbeği/Zarf-Eylem Öbeği

2.4.1 Heyderbaba'ya Selam Şiiri Cümle Öğeleri

2.4.1.1 Özne ve Yüklem

Cümlenin iki temel ögesinden biri olan yüklem Şehriyâr'ın bütün cümlelerinde mevcuttur. Yani Şehriyâr, şiirinde eksilteli cümleye yer vermemiştir. Yüklemün şiirdeki sıklığı 945'tir. Şehriyâr, cümlenin diğer temel ögesi özneyi de cümlelerinde açık olarak belirten ifadeleri sıkça kullanmıştır (479). Şahıs ekleri ve iyelik ekleri öznenin kullanılmadığı cümlelerde öznenin yansıması olarak görev yapar. Cümlede açık olarak belirtilmeyen özneleri belirlemek için yukarıda belirtilen eklerden yararlanır. Cümlenin öncesinde ve sonrasında yer alan cümleler de öznenin

belirlenmesinde önemli rol oynar. Şehriyâr'ın Heyderbaba' ya Selam şiirindeki yüklem sıklığı özne sıklığından fazla olduğu için açıkça belirtilmeyen özneleri belirlemede yukarıdaki hususlar dikkate alınmıştır.

Tekrarlar ile anlamı güçlendirmek ve ahengi sağlamak için Şehriyâr, sıklıkla hitap ve emir cümlelerini kullanmıştır. Duygusal unsurların aktarıcısı olan hitap cümleleri ile şair heyecanını okuyucularda hissettirir. Şairin kurduğu hitap cümlelerinde hitap edilen kişi, ikinci tekil kişidir. Hatıralar ile dolu yıllarını unutmamayı ve unutturmamayı amaçlayan Şehriyâr'ın şiirinde “*sen*”i hitap edilen olarak görmekteyiz.

839 eylem cümlesinin 360'ı emir kipiyle çekimlenmiştir. Şehriyâr şiirinde sıkça emir cümlesini kullanarak anlatımı kuvvetlendirmiştir. Şair arzu ve isteklerini emir cümleleri ile okuyuculara ulaştırmaya çalışmıştır.

Güzelliklerin yaşandığı bir coğrafyada çocukluğunu geçiren Şehriyâr'ın anılarını aktaran eylem cümlelerinin 839'undan sadece 42'si olumsuz cümledir. Olumlu cümlelerin olumsuz cümlelerden kat kat fazla olduğunu görmekteyiz. Bu da sevgi dolu bir kalbe sahip olan Şehriyâr'ın olumlu düşünceler ile Heyderbaba' ya Selam şiirini kaleme aldığını gösterir.

Heyderbaba' ya Selam şiirinde yüklem türüne göre cümleleri sınıflandırdığımız da 839 cümlemin eylem, 106 cümlemin isim cümlesi olduğunu görmekteyiz. Anlatımın sıklıkla eylem cümlelerinden oluşması Heyderbaba' ya Selam şiirinde duygu ve heyecanın çok olduğunu gösterir.

Şehriyâr eylem cümlelerinin yanında isim cümlelerini de birçok beşlikte kullanarak anlatımını canlı ve hareketli kılmıştır.

2.4.1.2 Nesne

Şehriyâr'ın Heyderbaba'ya Selam şiirinde nesnenin kullanım sıklığı 289'dur. Kullanılan nesnelere 150 belirli ve 139 belirsiz nesneden oluşmaktadır. Şehriyâr'ın şiirde anlatılanların ve yapılan işlerin daha fazla belirli olmasını istediğini belirli nesnelere belirsiz nesnelere sık kullanmasına bağlayabiliriz. Cümlelerinde

nesneye yer veren Şehriyâr'ın toplam cümle sayısı içinde nesneyi sıkça kullandığını söyleyebiliriz. Bunlara ek olarak belirli nesnelere 40'ı yükleme/belirtme eki almamıştır. Bu durum şiirde göze çarpan noktalardan biridir. Bu kullanıma örnek bazı mısralar aşağıda verilmiştir:

Ağ bulutlar köyneklerin(*i*) sıhanda (1. Bölüm 3. Beşlik)

Aşığ Rüstem sazın(*i*) dillendirende (1. Bölüm 8. Beşlik)

Amma héyif kôr tutduğun(*u*) burahmaz. (1. Bölüm 13. Beşlik)

Biçinçiler ayranların(*t*) içerler. (1. Bölüm 18. Beşlik)

Hanım Nene'm ağ kefenin(*i*) bürünür. (2. Bölüm 3. Beşlik)

Uşahların aşihların(*t*) utmuşam (2. Bölüm 16. Beşlik)

2.4.1.3 Yer Tamlayıcısı

Yer tamlayıcısının kullanım sıklığı 251'dir. Yer tamlayıcısının kullanım sıklığı eylem cümlesinin sıklığı ile çok yakından ilgilidir. Hareketi içinde barındıran eylemler ile ilişkili bir bütünün parçası olan yer tamlayıcısından herhangi bir şeyin bir yerden ayrıldığını, bir yere vardığını ya da bir yerde bulunduğunu anlayabiliriz. Hatırlamayı ve hatırlatmayı amaçlayan şairin cümlesinde bulunan yer tamlayıcılarını aldıkları eklere göre tasnif ettiğimizde şunları söyleyebiliriz: Yer tamlayıcılarının 105'i bir yere gitmeyi veya yönelmeyi ifade eden -a yönelme/yaklaşma hâl ekini, 76'sı bir yerden ayrılmayı ifade eden -dan hâl ekini ve 70'i ise mekâna bağlılığı veya bir yerde bulunmayı ifade eden -da bulunma hâl ekini almıştır. Şiirde hitap edilen unsurun bir mekân adı olması ve şairin çok mekân adına ve eyleme şiirde yer vermesi Heyderbaba' ya Selam'da yer tamlayıcısı olan sözlerin değişik hâl eki almasında etkili olmuştur.

2.4.1.4 Zarf Tümleçleri

Şehriyâr, cümlelerinde sıklıkla zarf tümleçlerini kullanmıştır. Zarf tümleçlerinin toplam sıklığı 360'tır. Şair yukarıda da bahsettiğimiz gibi eylem cümlesini sıklıkla kullanmıştır. Hatıralarını ince ayrıntılarına kadar hatırlayan ve yâd etmek isteyen

Şehriyâr, bunları geniş betimlemeler ile anlatmıştır. Eylem cümlelerinde betimlemelerine yer bulmaya çalışan Şehriyâr sıklıkla zarf tümleçlerini kullanmıştır. Ayrıca zaman ve mekân adları ile birlikte zaman ve mekâna ait bilgiler sunan tümleçlerin sıklıkla kullanılması Şehriyâr'ın üslubunu yansıtmaktadır.

İnsanın en hareketli dönemleri olan çocukluk ve gençlik yıllarına ait anılarına yer verdiği cümleler hareket unsurları ile dolu olabilir. Şehriyâr'ın anlatıma dinamik özellik katan bu unsurları şiirde kullanması şiirin geniş bir coğrafyada etkili olmasına büyük katkı sunmuştur.

Öge olarak kullanılan zarfların 260'ı hâl, 99'u zaman ve 1'i yer-yön zarfıdır. Kullanılan zarfların çok büyük bir bölümü zarf eylem eki olarak cümlede zarf görevinde kullanılmıştır. Zarf eylem ekinin kullanım sıklığı 156'dır. Zarflar içerisinde kullanım sıklığı en çok olan hâl zarfına ilişkin bilgileri daha önce söz çeşitleri başlığı altında yer alan zarf içerisinde vermiştik.

Yukarıda da belirttiğimiz zaman adlarını şiirinde kullanan Şehriyâr, zaman zarflarını kullanarak şiire heyecan katmıştır. Zaman zarfı olarak kullanılan ifadelerin tamamına yakın bir bölümünün zarf eylem ekleri alan sözcüklerden oluşması önemlidir.

Yer yön zarfının sıklığının yok denecek kadar az olması Şehriyâr'ın yer tamlayıcısını sık kullanması ile açıklanabilir (1). Ayrılma, yönelme ve bulunma hâl ekleri ile şiire canlılık katmak isteyen Şehriyâr, yer yön zarfından kat kat fazla oranda yer tamlayıcısı ile cümlelerini oluşturmuştur.

2.4.1.5 Cümle Dışı Unsur

Çok sevdiklerini güzel anıların yaşandığı diyarların uzağında kaybetmek Şehriyâr' da geçmişe özlem hissiyatını alevlendirmiştir. Heyderbaba' ya Selam'ın birinci bölümünü bu duygular ile sözlere döken Şehriyâr, doğup büyüdüğü topraklara bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu ziyaret ile değişen dünyada eski anılarının yaşandığı coğrafyanın hayatına ilişkin şeylerin de değiştiğini görmek Şehriyâr'ı değişik duygular içine sokmuştur. Çeşitli duygular içine giren Şehriyâr, seslenme ve hitap ifadeleri ile okuyarlarda heyecan ve duygudaşlık hissiyatını uyandırmıştır. Bu ifadeler ise cümle dışı unsur olarak cümle tahlillerinde karşımıza çıkmaktadır.

Hemen hemen her beşlikte bu ifadelerin kullanılması Şehriyâr'ın dikkat çeken üslupsal bir özelliğidir (135).

2.4.2 Heyderbaba'ya Selam Şiiri Söz Öbekleri

Heyderbaba'ya Selam şiirinin cümle tahlili yapılırken cümlenin öğelerinin yanında söz öbekleri de tespit edilmiştir. Böylelikle şiirin geniş bir cümle tahlili yapılmaya çalışılmıştır. Tek kelimeye ininceye kadar incelenen söz öbekleri ve genel değerlendirmeleri aşağıda aktarılmıştır:

Heyderbaba'ya Selam şiirinde üslubun belirlenmesinde rol oynayan ve sıklıkla kullanılan ilişkilendirme ve niteleme öbeği şiirin en önemli söz öbekleri olmuştur. Nesne, kavram, varlık ve olaylar arasındaki ilişkiyi ayrıntılı betimlemeler ile dile getiren Şehriyâr hemen hemen her mısradaki ilişkilendirme ve niteleme öbeğini kullanmıştır.

2.4.2.1 İlişkilendirme Öbeği

Varlık-varlık ya da varlık-kişi ilişkisinden oluşan ilişkilendirme öbekleri Heyderbaba'ya Selam şiirinde en sık kullanılan söz öbeğidir (367). İlişkilendirme öbeklerinin 187'si varlık-kişi 180'i ise varlık-varlık ilişkisinden oluşmuştur. Varlık-varlık ilişkisinden oluşan iyelik öbeklerinin tamlayanlı olanları tamlayansız olanlarından azdır. Tamlayansız iyelik öbeğinin sıklığı 155, tamlayanlı iyelik öbeğinin sıklığı ise 25'tir. Tamlayansız iyelik öbeğinin tamlayanlı iyelik öbeğinden çok fazla olması Şehriyâr'ın şiirinde sahipliğin tekrarını çokça kullanmak istemediğini gösterir. Şiire dinamik özellik katan bu kullanım şiirin okuyucudaki tesirini arttırmıştır. Sürekli aynı söz veya sözlerin tekrarı okuyucuda sıkılganlık hissiyatı uyandıracaktır. Bu özelliği ile okunduğu her seferde okuyucuda heyecan uyandıran Heyderbaba'ya Selam şiiri Türkçeyi ustalıkla kullanan bir şairin düşünce dünyasından çıkmıştır.

Varlık-insan ilişkisinden oluşan isim tamlamalarından belirli isim tamlamasının sıklığı 115, belirsiz isim tamlamasının sıklığı 70 ve yok denecek kadar şiirde çok az yer edinen zincirleme isim tamlamasının sıklığı 2'dir.

2.4.2.2 Niteleme Öbeği

Sözlükteki ad ve kavramları niteleme, belirtme, yer gösterme, sayı gösterme, sorma gibi çeşitli yönlerden niteleyen, belirleyip özelleyen yapılar, niteleme öbekleridir (Karaağaç, 2013). Şehriyâr cümlelerinde yukarıda özelliği açıklanan sıfatlara yer vererek anlatmak istediklerini daha belirgin kılmıştır. Varlıkları özel ve belirgin hale getirmek için bütün dillerde kullanılan iki yolun da Şehriyâr'ın Heyderbaba'ya Selam şiirinde sıklıkla kullanıldığını görmekteyiz. Bu iki yol ilişkilendirme ve niteleme öbeğidir. Bu öbeklerin sık kullanıldığı Heyderbaba'ya Selam'ın geniş kitlelerce kolay anlaşılabilirliğine daha önce değinmiştik. Bu anlaşılabilirliğin şairin sözlerini yukarıda belirtilen yollar ile belirgin kılmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Şiirde varlığın var oluş sıfatının kullanım sıklığı 196'dır. Varlığın eylem sıfatı olan niteleme öbeğinin sıklığı ise 61'dir. Niteleme öbeklerinin oluşumuna ait bilgileri şöyle paylaşabiliriz:

Var oluş sıfatlarınının 92'si niteleme, 42'si işaret, 39'u sayı, 2'si soru ve 21'i belirsizlik sıfatlarından oluşmuştur. Betimleyici unsurlar içerisinde önemli bir yeri olan nitelik belirten sıfatlar şiirde diğer sıfatlara göre çok fazla kullanılmıştır. Şairin işaret sıfatlarını sıklıkla kullanması işaret yoluyla adı geçen unsurun belirliliğini arttırmış ve dikkatleri üzerine çekmiştir.

Varlığın eylem sıfatı olan niteleme öbekleri şiirde dikkate değer bir sıklıkta kullanılmıştır. Varlığın eylem sıfatını oluşturan ekler şu sıklıkla kullanılmıştır:

-an, -en: 46

-dik,-dik, -duk, -dük: 3

-mış, -miş, -muş, -mü: 5

-ar, -er: 6

-mez, -maz: 1

2.4.2.3 Eylemsi Öbekleri

Eylemlerin yüklem olarak kullanımları dışında eylemler; eylem adı, ad-eylem ve zarf-eylem olarak kullanılırlar. Eylemlerden türetilmiş ad olan eylemsilerin Heyderbaba' ya Selam şiirindeki sıklığı 178'dir. Olayın veya durumun adı olarak kullanılan zarf eylem öbeğinin kullanım sıklığı 156'dır. Ad-eylem öbeğinin kullanım sıklığı ise 22'dir. Dikkat çeken bir husus şiirde hiç eylem adı öbeğinin kullanılmamasıdır. Şehriyâr, eylemsi öbekleri ile anlatımı dinamik kılmıştır.

Zarf-eylemler eylemlerin özelliklerini cümleye taşıması nedeniyle şiirde sıklıkla kullanılan eylemsi öbeğidir. Şehriyâr'ın zarf-eylem öbeğini eylemsi öbekleri içinde sıklıkla kullanması anlatıma canlı ve dinamik bir hareketlilik katmıştır. Ayrıca cümlenin ögesi zarf başlığı altında zarf eylem eklerinden bahsedilmiştir.

2.4.2.4 Edat Öbeği

Edat öbeğinin Heyderbaba'ya Selam şiirindeki kullanım sıklığı 53'tür. Şiirde kullanılan edat öbeklerinin cümlenin ögesi zarf oluşturma vasfını taşıması edat öbeklerine önemli bir kullanım değeri kazandırmıştır. Nitekim Şehriyâr şiirinde sıklıkla kullandığı zarfların birçoğunu edat öbeklerinden oluşturmaktadır.

2.4.2.5 Tekrar Öbeği

Şiirde kullanılan tekrar öbeklerinin sıklığı 58'dir. Bu durum ses ahengini ve vurgulamayı arttırmıştır. Şiirde kullanılan tekrar öbeklerinin oluşumuna baktığımızda çeşitlilik gösterdiğini söyleyebiliriz. Aynen tekrar, birbirine yakın anlamlı sözlerin tekrarı, ilaveli tekrar ile oluşan tekrar öbekleri şiirde pekiştirmeyi sağlamış ve anlatımı kuvvetlendirmiştir.

2.4.2.6 Ünlem Öbeği

Şehriyâr hitap ve seslenme ifadelerini sıklıkla kullanmıştır (40). Duygusal unsurların aktarıcısı olan hitap ifadeleri ile şair heyecanını okuyucularda hissettirmeye çalışmıştır. Şehriyâr şiirine adını verdiği Héyderbaba dağına karşısına alır ve hatıralarını sanki bir dağa hatırlatmaya çalışırcasına ona seslenir. Ünlem öbeklerinin

tamamına yakın bir bölümünü şiirde Héyderbaba ifadesi oluşturmuştur. Ünlem öbeğinin şiirde kullanılma sıklığı 40'tır.

Şairin kurduğu ünlem öbeklerinde bir hitap edilen mevcuttur. Hitap edilen kişi ise ikinci tekil kişidir. Hatıralar ile dolu yıllarını unutmamayı ve unutturmamayı amaçlayan Şehriyâr'ın hitap cümlelerinde “sen”i hitap edilen olarak görmekteyiz.

2.4.2.7 Birleşik Eylem Öbeği

Şiirde birleşik eylemin kullanım sıklığı 46'dır. Şehriyâr, birleşik eylemlerin çoğunu yardımcı eylemler ile oluşturmuştur. Etmek, olmak, eylemek yardımcı eylemlerin kullanım sıklığı dikkat çekicidir.

2.4.2.8 Unvan Adı Öbeği

Geniş aile diyebileceğimiz bir ailede doğan ve büyüyen Şehriyâr, anılarında yer edinen aile bireylerini ve diğer şahısları şiirinde sıklıkla kullanmıştır. Şiirinde adlarına yer verdiği kişilerin unvanlarını da belirliliği arttırmak için kullanan Şehriyâr aslında Türk toplumunun bir özelliğini de şiirine taşımıştır. Paylaşma, dayanışma, kardeşlik duygularının canlı olarak hissedildiği Türk toplumunda akrabalık ve toplumsal alanda yer edinen kişileri belirtmek için kullanılan unvan adları sıklıkla kullanılmıştır. Toplumsal hayatta birbirine doğrudan ismiyle hitap etmenin çok hoş karşılanmadığı Türk kültüründe ismi anılan kişinin unvanı ya da adı ile birlikte unvan adı konuşmalarda yer edinir. Yitip giden büyükleri ile yaşadığı günleri yâd eden Şehriyâr da şiirinde kullandığı adların yanında unvan adlarını kullanmıştır. Unvan adlarının şiirde kullanılma sıklığı 46'dır.

2.4.2.9 İsnat Öbeği

İsnat öbeğini biri diğerine isnat edilen iki ad oluşturur. Bir özelliğin ve niteliğin adı olan isnat öbeğinin kullanım sıklığı 8'dir. İsnat öbeği yerine niteleme öbeği ile bir anlatımını gerçekleştirmeye çalışan Şehriyâr bu yönde dilbilgisel bir tercih yapmıştır.

2.4.2.10 Birleşik Ad Öbeği

Bir varlığın özel adı olmak üzere bir araya gelen sözler topluluğu birleşik ad öbeğinin şiirdeki kullanım sıklığı 13'tür.

2.4.2.11 Bağlama Öbeği

Cümleler, kelimeler ya da kelime öbekleri arasında yapısal bir bağlılığının olmamasına rağmen bunları birbiriyle ilişkili hale getiren edatlardan oluşan bağlama öbeğinin şiirde çok az kullanıldığı tespit edilmiştir. Bağlama öbeğinin kullanım sıklığı 5'tir.

Diğer sayfadan itibaren şiirin cümle tahlilleri aktarılmıştır. Şiirde kullanılan ögeler ve söz öbekleri tek tek gösterilmiştir.

2.5 Heyderbaba'ya Selam Şiiri Cümle Öğeleri ve Söz Öbekleri

1. Bölüm

1

Cümle Öğeleri

Héyderbaba, ildirımlar şahanda

C.D.U. Z.T.

Séller, sular şakgıldaııp ahanda

Z.T.

Gızlar ona sef bağlayıp bahanda

Z.T.

Salam olsun şövketüze, élüze.

Ö Y Y.T. Y.T.

Menim de bir adım gelsin dilüze.

Ö C.D.U. H.T. Ö Y Y.T.

Söz Öbekleri

Héyderbaba: Ü.Ö.

ildirımlar şahanda: F.Ö.c.

ildirımlar şah-

Ö Y

séller, sular şakgıldaııp ahanda: F.Ö.c.

séller, sular şakgıldaııp ah-

Ö Ö H.T. Y

séller, sular şakgıldaııp: F.Ö.c.

séller, sular şakgılda-

Ö Ö Y

gızlar ona sef bağlayıp bahanda: F.Ö.c.

gızlar ona sef bağlayıp bah-

Ö Y.T. H.T. Y

gızlar ona sef bağlayıp: F.Ö.c.

gızlar ona sef bağla-

Ö Y.T. Y

sef bağla: B.E.Ö.

(Sizin) şöketüz: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Sizin) élüz: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

salam olsun: B.E.Ö.

Menim(de) adım: İ.Ö.a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

(Sizin) dilüz: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

2

Cümle Öğeleri

Héyderbaba, kehliklerin uçanda

C.DU. Z.T.

Kôl dibinden dovşan galhıp gaçanda

Z.T.

Bahçaların çiçeklenip açanda

Z.T.

Bizden de bir mümkün olsa yad éyle.

H.T. Y

Açılmıyan ürekleri şad éyle.

B.li N. Y

Söz Öbekleri

kehliklerin uçanda: F.Ö.c.

kehliklerin uç-

Ö Y

(Senin) kehliklerin: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

kôl dibinden dovşan galhıp gaçanda: F.Ö.c.

kôl dibinden dovşan galhıp gaç-

Y.T.   Ö   H.T.   Y

kôl dibinden dovşan galhıp: F.Ö.c.

kôl dibinden dovşan galh-

Y.T.   Ö   Y

kôl dibi: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

bağçaların çiçeklenip açanda: F.Ö.c.

bağçaların çiçeklenip aç-

Ö   H.T.   Y

bağçaların çiçeklenip: F.Ö.c.

bağçaların çiçeklen-

Ö   Y

(Senin)bağçaların: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

mümkün ol: B.F.Ö.

yad éyle: B.F.Ö.

Açılmıyan ürekler: N.Ö.a.

şad éyle: B.F.Ö.

3

Cümle Ögeleri

Bayram yéli çardagları yıhanda

Z.T.

Novruzgülü, garçiçeyi çihanda

Z.T.

Ağ bulutlar köynekerin sıhanda

Z.T.

Bizden de bir yad éyleyen sağ olsun.

Ö Y

Derdlerimiz goy dikkelsin dağ olsun.

Ö Y Y Y

Söz Öbekleri

Bayram yéli çardagları yihanda: F.Ö.c.

Bayram yeli çardagları yih-

Ö B.li N. Y

Bayram yéli: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

novruzgülü, garçiçeyi çihanda: F.Ö.c.

novruzgülü, garçiçeyi çih-

Ö Ö Y

ağ bulutlar köynekerin sıhanda: F.Ö.c.

ağ bulutlar köynekerin sıh-

Ö B.li N. Y

(Senin) köynekerin: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

ağ bulutlar: N.Ö.a.

bir yad éyleyen (kişi): N.Ö.b.

bir yad éyle-

H.T. Y

yad éyle: B.F.Ö.

sağ ol: B.F.Ö.

(Bizim) Derdlerimiz: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

dağ ol: B.F.Ö.

4

Cümle Öğeleri

Héyderbaba, gün dalıvı dağlasın.

C.D.U. Ö B.li N. Y

Üzün gülsün, bulagların ağlasın.

Ö Y Ö Y

Uşagların bir deste gül bağlasın.

Ö B.siz N. Y

Yél gelende vér getirsin bu yana.

Z.T. Y Y Y.T.

Belke benim behtim oyana yatmış.

C.D.U. Ö Y.T. Y

Söz Öbekleri

(Senin) dalıvı: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Senin) Üzün: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Senin) bulagların: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Senin) Uşagların: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

bir deste gül: N.Ö.a.

bir deste: N.Ö.a.

Yél gelende: F.Ö.c.

Yélgel-

Ö Y

bu yan: N.Ö.a.

menim behtim: İ.Ö.a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

oyana: N.Ö.a.

5

Cümle Ögeleri

Héyderbaba, senin üzün ağ olsun.

C.D.U.   Ö   Y

Dörd bir yanın bulağ olsun, bağ olsun.

Ö   Y   Y

Bizden sonra senin başın sağ olsun.

Z.T.   Ö   Y

Dünya gazov-ğeder, ölüm-itimdir.

Ö   Y   Y

Dünya boyu oğulsuzdur, yétimdir.

Ö   Y   Y

Söz Öbekleri

senin üzün: İ.Ö.a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

ağ olsun: B.F.Ö.

(Senin) dörd bir yanın: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

dörd bir yan: N.Ö.a.

bir yan: N.Ö.a.

bulağ olsun: B.F.Ö.

bağ olsun: B.F.Ö.

Bizden sonra: E.Ö.

senin başın: İ.Ö.a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

sağ olsun: B.F.Ö.

gazov-ğeder: T.Ö.

ölüm-itim: T.Ö.

boyu oğulsuz: İs. Ö.

6

Cümle Ögeleri

Héyderbaba, yolum senden kec oldu.

C.D.U.   Ö   Y.T. B.siz N. Y

Ömrüm kéçdi, gelemmedim, géc oldu.

Ö   Y   Y   Z.T. Y

Héc bilmedim gözellerin nec'oldu.

H.T.   Y   Ö   H.T. Y

Bilmez idim döngeler var, dönüm var.

Y   Ö   Y   Ö   Y

İtginlik var, ayrılıg var, ölüm var.

Ö   Y   Ö   Y   Ö   Y

Söz Öbekleri

(Benim) yolum: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Benim) Ömrüm: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Senin) gözellerin: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Cümle Öğeleri

Héyderbaba, igid emek itirmez.

C.D.U.   Ö   B.siz N.   Y

Ömür kéçer, efsus bere bitirmez.

Ö   Y   Ö   B.siz N.   Y

Namerd olan ömrü başa yétirmez.

Ö   B.li N.   Y.T.   Y

Biz de vallah sizleri unutmarig.

Ö   C.D.U.   C.D.U.   B.li N.   Y

Göremmesek bizleri helal édin.

H.T.   B.li N.   Y

Söz Öbekleri

igid (insan): N.Ö.a.

Namerd olan: N.Ö.b.

Namerd ol-

B.siz N.   Y

helal éd: B.F.Ö.

8

Cümle Öğeleri

Héyderbaba, Mir Ejder seslenende

C.D.U. Z.T.

Kend içine sesden-küyden düşende

Z.T.

Aşığı Rüstem sazın dillendirende

Z.T.

Yadımdadır ne hövlesek kaçardım?

Y C.D.U. H.T. Y

Guşlar tekin ganad çalıp uçardım.

H.T. Y

Söz Öbekleri

Mir Ejder seslenende: F.Ö.c.

Mir Ejder seslen-

Ö Y

Mir Ejder: Ü.A.

kend içine sesden-küyden düşende: F.Ö.c.

kend içine sesden-küyden düş-

Y.T. Ö Y

kend içi: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

ses-küy: T.Ö.

Aşığı Rüstem sazın dillendirende: F.Ö.c.

Aşığı Rüstem sazın dillendir-

Ö B.li N. Y

Aşığı Rüstem: U.A.

(Kendi) sazın: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Senin) yâdın: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Guşlar tekin ganad çalıp: F.Ö.c.

Guşlar tekin ganad çal-

H.T. B.siz N. Y

Guşlar tekin: E.Ö.

9

Cümle Öğeleri

Şengülava yurdu, aşığı alması,

Ö Ö

Gâh da gédip orda gonag galması,

Ö

Daş atması, alma, héyva salması,

Ö Ö

Galıp şirin yuhu kimi yadımda.

Y H.T. Y.T.

Eser goyup ruhumda, her zadımda.

B.siz N. Y Y.T. Y.T.

Söz Öbekleri

(Onun) Şengülava yurdu: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

aşığı alması: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

(Onun) gâh da gédip orda gonag galması: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

gâh da gedip orda gonag gal-

H.T. Y.T. Y

gâh da gedip: F.Ö.c.

gâh da ged-

C.D.U. C.D.U. Y

gonag gal: B.F.Ö.

(Onun) daş atması: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

daş at-

B.siz N. Y

(Onun) alma, héyva salması: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

alma, héyva sal-

B.siz N. B.siz N. Y

şirin yuhu kimi: E.Ö.

şirin yuhu: N.Ö.a.

(Benim) yadım: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Benim) ruhum: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Benim) her zadım: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

her zad: N.Ö.a.

10

Cümle Öğeleri

Héyderbaba, Gurugöl'ün gazları

C.D.U. Ö

Gediklerin sazag çalan sazları

Ö

Ket-kövşenin payızları, yazları

Ö

Bir sinema perdesidir gözümde

Y Y.T.

Tek oturup, séyr éderem özümde.

H.T. Y Y.T.

Söz Öbekleri

Gurugöl'ün gazları: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

gediklerin sazag çalan sazları: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

sazag çalan sazlar: N.Ö.b.

sazag çal-

B.siz N. Y

ket-kövşenin payızları, yazları: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

ket-kövşen: T.Ö.

(Benim) gözüm: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

bir sinema perdesi: N.Ö.a.

sinema perdesi: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

Tek oturup: F.Ö.c.

Tek otur-

H.T. Y

séyr éd: B.F.Ö.

(Kendi) özüm: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

11

Cümle Ögeleri

Héyderbaba, Garaçimen cadası

C.D.U. Ö

Çovuşların sesi-sedası gelir.

Ö Y

Kerbela'ya gédenlerin gadası

Ö

Düŝün, bu ac yolsuzların gözüne.

Y Y.T.

Temeddünün yalan sözüne uydug.

Y.T. Y

Söz Öbekleri

Garaçimen cadası: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

çovuşların sesi-sedası: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Kerbela'ya gédenlerin gadası: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Kerbela'ya gédenler: N.Ö.b.

Kerbela'ya ged-

Y.T. Y

bu ac yolsuzların gözü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

bu ac yolsuzlar: N.Ö.a.

ac yolsuzlar: N.Ö.a.

Temeddünün yalan sözü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

yalan söz: N.Ö.a.

12

Cümle Öğeleri

Héyderbaba, şeytan bizi azdırıp.

C.D.U.   Ö   B.li N.   Y

Mehebbeti üreklerden gazdırıp.

B.li N.   Y.T.   Y

Gara günün sernövüştün yazdırıp.

B.li N.   Y

Salıp halgı birbirinin canına.

Y   B.li N.   Y.T.

Barışığı beleşdirip ganına.

B.li N.   Y   Y.T.

Söz Öbekleri

birbirinin canı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

birbiri: T.Ö.

(Kendi) ganı: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Gara günün sernövüştü: İ.Ö. b.(Zincirleme İsim Tamlaması)

Gara gün: N.Ö.a.

13

Cümle Öğeleri

Göz yaşına bahan olsa gan ahmaz.

H.T. Ö Y

İnsan olan hencer beline tahmaz.

Ö B.siz N. Y.T. Y

Amma héyif kôr tutduğun burahmaz.

C.D.U. C.D.U. Ö B.li N. Y

Béhiştimiz cehennem olmagdadır.

Ö B.siz N. Y

Zilhiccemiz meherrem olmagdadır.

Ö B.siz N. Y

Söz Öbekleri

Göz yaşına bahan: N.Ö.b.

Göz yaşına bah-

Y.T. Y

Göz yaşı: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

İnsan olan: N.Ö.b.

İnsan ol-

Y

(Kendi) béli: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Tutduğu (Şey): N.Ö.b.

(Bizim) Béhiştimiz: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

olmag: F.Ö.a.

ol-

Y

(Bizim) Zilhiccemiz: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

14

Cümle Ögeleri

Hezan yéli yarpağları tókende

Z.T.

Bulut dağdan yénip kende çökende

Z.T.

Şéyhülislam gözel sesin çekende

Z.T.

Nisgilli söz üreklere deyerdi.

Ö Y.T. Y

Ağaşlar da Allah'a baş eyerdi.

Ö C.D.U. Y.T. Y

Söz Öbekleri

Hezan yéli yarpağları tókende: F.Ö.c.

Hezan yeli yarpağları tók-

Ö B.li N. Y

Hezan yéli: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

bulut dağdan yénip kende çökende: F.Ö.c.

bulut dağdan yénip kende çök-

Ö H.T. Y.T. Y

dağdan yénip: F.Ö.c.

dağdan yén-

Y.T. Y

Şéyhülislam gözel sesin çekende: F.Ö.c.

Şéyhülislam gözel sesin çek-

Ö B.li N. Y

Şéyhülislam: B.A.Ö.

(Kendi) güzel sesi: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

güzel ses: N.Ö.a.

Nisgilli söz: N.Ö.a.

baş ey: B.F.Ö.

15

Cümle Ögeleri

Daşlıbulag, daş-gumunan dolmasın

Ö H.T. Y

Bahçaları saralmasın, solmasın

Ö Y Y

Ordan kéçen atlı susuz olmasın

Ö H.T. Y

Déy ne bulag héyrin olsun, aharsan

Y C.D.U. Ö Y Y

Üfüglere humar humar baharsan.

Y.T. H.T. Y

SÖZ ÖBEKLERİ

daş-gumunan: E.Ö.

daş-gum: T.Ö.

(Onların) bahçaları: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Ordan kéçen atlı: N.Ö.b.

Ordan kéç-

Y.T. Y

humar humar: T.Ö.

16

Cümle Ögeleri

Héyderbaba, dağın-daşın seresi

C.D.U.   Ö

Kehlik ohur dalısında feresi

B.siz N. Y   Ö

Guzuların ağı, bozu, ğeresı.

Ö

Bir gedeydim dağ-dereler uzununu

H.T.   Y   H.T.

Ohuyaydım “ Çoban ğeyter guzunu! ”.

Y   B.siz N.

Çoban ğeyter guzunu.

C.D.U.   Y   B.li N.

Söz Öbekleri

dağın-daşın seresi: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

dağ-daş: T.Ö.

dalısında fere: N.Ö.a.

(Kendi) dalı: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

guzuların ağı, bozu, ğeresı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

dağ-dereler uzununu: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

dağ-dereler: T.Ö.

(Kendi) guzun: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

17

Cümle Öğeleri

Héyderbaba, Sulı Yér'in düzündé

C.D.U. Y.T.

Bulag geyner çay-çemenin gözünde

Ö Y Y.T.

Bulağotu üzer suyun üzünde

Ö Y Y.T.

Gözel guşlar ordan gelip kéçerler

Ö H.T. Y

Helvetleyip bulagdan su içeller.

H.T. Y.T. B.siz N. Y

Söz Öbekleri

Sulı Yér'in düzü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Sulı Yér: N.Ö.a.

çay-çemenin gözü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

çay-çemen: T.Ö.

Bulağotu: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

suyun üzü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Gözel guşlar: N.Ö.a.

ordan gelip: F.Ö.c.

ordan gel-

Y.T. Y

helvetleyip: F.Ö.c.

helvetle-

Y

18

Cümle Öğeleri

Biçin üstü sünbül biçen oraglar

Ö

Éyle bil ki, zülfü darar daraglar

H.T. Y C.D.U. B.li N. Y Ö

Şikârçılar bildirçini soraglar.

Ö B.li N. Y

Biçinçiler ayranların içerler.

Ö B.li N. Y

Bir huşlanıp sondan durup biçeller.

H.T. H.T. Y

Söz Öbekleri

Biçin üstü sünbül biçen oraglar: N.Ö.b.

Biçin üstü sünbül biç-

Z.T. B.siz N. Y

Biçin üstü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Éyle (öyle): E.Ö.

(Kendi) ayranları: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Bir huşlanıp: F.Ö.c.

Bir huşlan-

H.T. Y

sondan durup: F.Ö.c.

sondan dur-

Z.T. Y

19

Cümle Öğeleri

Héyderbaba, kendin günü batanda

C.D.U. Z.T.

Uşagların şamın yéyip yatanda

Z.T.

Ay bulutdan çıhıp gaş-göz atanda

Z.T.

Bizden de bir sen onlara gisse dé.

Y.T. C.D.U. Ö Y.T. B.siz N. Y

Ğissemizde çohlu gem ü-güsse dé.

Y.T. H.T. B.siz N. Y

Söz Öbekleri

kendin günü batanda: F.Ö.c.

kendin günü bat-

Ö Y

kendin günü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

uşagların şamın yéyip yatanda: F.Ö.c.

uşagların şamın yéyip yat-

Ö B.siz N. H.T. Y

(Senin) uşagların: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

yéyip: F.Ö.c.

yé-

Y

ay bulutdan çıhıp gaş-göz atanda: F.Ö.c.

ay bulutdan çıhıp gaş-göz at-

Ö Y.T. H.T. Y

gaş-göz at: B.F.Ö.

gaş-göz: T.Ö.

ay bulutdan çıh-

Ö Y.T. Y

bir sen: E.Ö.

(Bizim) gissemez: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

gem ü-güsse: B.Ö.

20

Cümle Öğeleri

Garı nene géce nağıl déyende

Z.T.

Külek galhıp gap-bacanı döyende

Z.T.

Gurd kéçinin Şengül'üsün yéyende

Z.T.

Men gayıdıp bir de uşag olaydım

Ö H.T. H.T. C.D.U. Y

Bir gül açıp ondan sonra solaydım.

H.T. Z.T. Y

Söz Öbekleri

Garı nene géce nağıl déyende: F.Ö.c.

Garı nene géce nağıl dé-

Ö Z.T. B.siz N. Y

Garı nene: U.A.

Külek galhıp gap-bacanı döyende: F.Ö.c.

Külek galhıp gap-bacanı döy-

Ö H.T. B.li N. Y

galhıp: F.Ö.c.

galh-

Y

(Senin) gap-bacan: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

gap-baca: T.Ö.

gurd kéçinin Şengül'üsün yéyende: F.Ö.c.

gurd kéçinin Şengül'üsün yé-

Ö B.li N. Y

kéçinin Şengül'üsü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

gayıdı: F.Ö.c.

gayıd-

Y

uşag ol: B.F.Ö.

Bir gül açıp: F.Ö.c.

Bir gül aç-

Ö Y

Bir gül: N.Ö.a.

21

Cümle Öğeleri

Emme Can'ın bal bellesin yéyerdim.

B.li N. Y

Sondan durup üs donumu géyerdim.

Z.T. H.T. B.li N. Y

Bahçalarda tiringeni déyerdim.

Y.T. B.li N. Y

Ay özümü o ezdiren günlerim

C.D.Ö.

Ağac minip at gezdiren günlerim.

C.D.Ö.

Söz Öbekleri

Emme Can'ın bal bellesi: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

bal bellesi: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

Emme Can: B.A.Ö.

durup: F.Ö.c.

dur-

Y

(Benim) üs donum: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

üs don: N.Ö.a.

ay özümü o ezdiren günlerim: Ü.Ö.

(Kendi) özüm: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Benim) o ezdiren günlerim: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

o ezdiren günler: N.Ö.a.

ezdiren günler: N.Ö.b.

ezdir-

Y

Ay ağac minip at gezdiren günlerim Ü.Ö.

(Benim) ağac minip at gezdiren günlerim: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

ağac minip at gezdiren günler: N.Ö.b.

ağac minip: F.Ö.c.

ağac min-

B.siz N. Y

at gezdiren günler: N.Ö.b.

at gezdır-

B.siz N. Y

22

Cümle Ögeleri

Heçi hala çayda paltar yuwardı.

Ö Y.T. B.siz N. Y

Memmed Sadıg damlarını suvardı.

Ö B.li N. Y

Héc bilmezdik; dağdı, daşdı, duvardı.

H.T. Y Y Y Y

Her yan gelip şıllag atıp aşardığ.

H.T. H.T. Y

Allah ne hoş, ğemsiz ğemsiz yaşardığ.

C.D.U. H.T. H.T. Y

Söz Öbekleri

Heçi hala: U.A.

Memmed Sadıg: B.A.Ö.

(Kendi) damları: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Her yan gelip: F.Ö.c.

Her yan gel-

Ö Y

Her yan: N.Ö.a.

şıllag atıp: F.Ö.c.

şıllag at-

B.siz N. Y

ne hoş: Ü.Ö.

ğemsiz ğemsiz: T.Ö.

23

Cümle Öğeleri

Şeyhülislam münacatı déyerdi.

Ö B.li N. Y

Meşed Rahim lebbadeni géyerdi.

Ö B.li N. Y

Meşdeceli bozbaşları yéyerdi.

Ö B.li N. Y

Biz hoş udug, héyrat olsun, toy olsun.

Ö Y Y Y

Ferğ élemez, her ne olacag, goy olsun.

Y B.siz N. Y Y Y

Söz Öbekleri

Meşed Rahim: U.A.

Meşdeceli (Meşhedî Hacı Ali) : U.A.

héyrat ol: B.F.Ö.

toy ol: B.F.Ö.

Ferg éle: B.F.Ö.

her n(e) : N.Ö.a.

24

Cümle Ögeleri

Melik Niyaz verendilin salardı.

Ö B.li N. Y

Atın çapıp gıygacıdan çalardı.

H.T. Y.T. Y

Gırgı tekin gedik başın alardı.

H.T. B.li N. Y

Dolayıya gızlar açıp pencere.

Y.T. Ö Y B.siz N.

Pencerelerde ne güzel menzere

C.D.Ö

Söz Öbekleri

Melik Niyaz: U.A.

(Kendi) verendili: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Atın çapıp: F.Ö.c.

Atın çap-

B.li N. Y

(Kendi) Atı: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Gırgı tekin: E.Ö.

gedik başı: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

Pencerelerde ne güzel menzere: Ü.Ö.

Pencerelerde (ne) güzel menzere: N.Ö.a.

gözel menzere: N.Ö.a.

25

Cümle Öğeleri

Héyderbaba, kendin toyun tutanda

C.D.U.   Z.T.

Gız-gelinler hena, pilte satanda

Z.T.

Bey geline damnan alma atanda

Z.T.

Menim de gözüm o gızlarında var.

Ö   Y.T.   Y

Aşıgların sazlarında sözüm var.

Y.T.   Ö   Y

Söz Öbekleri

kendin toyun tutanda: F.Ö.c.

kendin toyun tut-

B.li N.   Y

kendin toyu: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

gız gelinler hena, pilte satanda: F.Ö.c.

gız gelinler hena,   pilte   sat-

Ö   B.siz N.   B.siz N.   Y

gız gelinler: T.Ö.

Bey geline damnan alma atanda: F.Ö.c.

Bey geline damnan alma at-

Ö Y.T. Y.T. B.siz N. Y

menim gözüm: İ.Ö. a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

(Senin) o kızların: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

o kızlar: N.Ö.a.

Aşığların sazları: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

(Benim) sözüm: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

26

Cümle Öğeleri

Héyderbaba, bulagların yarpızı

C.D.U. Ö

Bostanların gülbeseri, garpızı

Ö

Çerçilerin ağ nabatı, sakgızı

Ö

İndi de var damağında dad vérer.

Z.T. C.D.U. Y Y.T. B.siz N. Y

İtgin géden günlerimden yad vérer.

Y.T. B.siz N. Y

Söz Öbekleri

bulagların yarpızı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

bostanların gülbeseri, garpızı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

çerçilerin ağ nabatı, sakgızı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

ağ nabat: N.Ö.a.

(Benim) damağım: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Benim) itgin géden günlerim: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

itgin géden günler: N.Ö.b.

itgin ged-

H.T. Y

27

Cümle Ögeleri

Bayram ıdı, géce guşu ohurdu.

Y Ö Y

Adaglı gız bey çorabın tohurdu.

Ö B.li N. Y

Her kes şalın bir bacadan sohurdu.

Ö B.li N. Y.T. Y

Ay ne güzel gaydadır şal sallamag

C.D.Ö.

Bey şalina bayramlığın bağlamag.

C.D.Ö.

Söz Öbekleri

géce guşu: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

Adaglı gız: N.Ö.a.

bey corabı: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

Her kes: N.Ö.a.

(Herkes Kendi) şalın(1): İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

bir baca: N.Ö.a.

Ay ne güzel gaydadır şal sallamag: Ü.Ö.

şal sallamag güzel gaydadır

Ö Y

şal sallamag: F.Ö.a.

şal salla-

B.siz N. Y

ne güzel gayda: Ü.Ö.

güzel gayda: N.Ö.a.

(Ay ne güzel gaydadır) Bey şalına bayramlığın bağlamag: Ü.Ö.

Bey şalına bayramlığın bağlamag güzel gaydadır

Ö Y

Bey şalına bayramlığın bağlamag: F.Ö.a.

Bey şalına bayramlığın bağla-

Y.T. B.li N. Y

Bey şalı: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

(Kendi) bayramlığı: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

28

Cümle Öğeleri

Şal istedim men de övde ağladım.

B.siz N. Y Ö C.D.U. Y.T. Y

Bir şal alıp téz belime bağladım.

H.T. H.T. Y.T. Y

Gulamgile gaşdım şalı salladım.

Y.T. Y B.li N. Y

Fatma hala mene corab bağladı.

Ö Y.T. B.siz N. Y

Han nenemi yada salıp ağladı.

H.T. Y

Söz Öbekleri

Bir şal alıp: F.Ö.c.

Bir şal al-

B.siz N. Y

Bir şal: N.Ö.a.

(Kendi) bélim: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Fatma ħala: Ü.A.

Han nenemi yada salıp: F.Ö.c.

Han nenemi yada sal-

B.li N. Y

yada sal: B.F.Ö.

(Benim) Han nenem: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Han nene: U.A.

29

Cümle Ögeleri

Héyderbaba, Mirzemmed'in bahçası

C.D.U. Ö

Bahçaların turşa, şirin alçası

Ö

Gelinlerin düzmeleri, tahçası

Ö

Héy düzülür gözlerimin refinde.

Ö Y Y.T.

Héyme vurar hatireler sefinde.

B.siz N. Y Y.T.

Söz Öbekleri

Mirzemmed'in bahçası: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Mirzemmed (Mirza Muhammed): B.A.Ö.

bahçaların turşa, şirin alçası: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

turşa alça: N.Ö.a.

şirin alça: N.Ö.a.

gelinlerin düzmeleri, tağçası: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

gözlerimin refi: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

(Benim) gözlerim: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Hatireler sefi: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

30

Cümle Ögeleri

Bayram olup gızıl palçih ezeller.

H.T. B.siz N. Y

Nakış vurup, otahları bezeller.

H.T. B.li N. Y

Tahçalara düzmeleri düzeller.

Y.T. B.li N. Y

Gız-gelinin findıgçası, henası

Ö

Heveslener anası, gaynanası.

Y

Söz Öbekleri

Bayram olup: F.Ö.c.

Bayram ol-

Y

gızıl palçık: N.Ö.a.

Nakış vurup: F.Ö.c.

Nakış vur-

B.siz N. Y

Gız-gelinin findıgcası, henası, anası, gaynanası: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Gız-gelin: T.Ö.

gaynana: B.A.Ö.

31

Cümle Öğeleri

Bakiçinin sözü-sovu, kâğızı

Ö

İneklerin bulaması, ağızı

Ö

Çerşenbenin girdekâni, mövizi

Ö

Gızlar déyer. “Atıl-matıl çerşenbe.”

Ö

Y

B.siz N.

Ayna tekin behtim açıl çerşenbe.”

Söz Öbekleri

Bakiçinin sözü-sovu, kâğızı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

söz-sov: T.Ö.

ineklerin bulaması, ağzı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

çerşenbenin girdekânı, mövizi: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

atıl-matıl Çerşenbe

Y C.D.U.

Ayna tekin çerşenbe behtim açıl

H.T. C.D.U. Ö Y

Atıl-matıl: T.Ö.

Ayna tekin: E.Ö.

(Benim) behtim: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

32

Cümle Öğeleri

Yumurtanı göyçek güllü boyardıg.

B.li N. H.T. Y

Çakışdırıp sınanların soyardıg.

H.T. B.li N. Y

Birce oynamagdan meğer doyardıg?

H.T. C.D.U. Y

Eli mene yaşıl aşıg vérerdi.

Ö Y.T. B.siz N. Y

İrza mene novruz gülü dererdi.

Ö Y.T. B.siz N. Y

Söz Öbekleri

(Senin) Yumurtan: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

göyçek güllü: N.Ö.a.

Çakışdırıp: F.Ö.c.

Çakışdır-

Y

Sınan (Yumurta): N.Ö.b.

Sın-

Y

Birce oynamag: F.Ö.a.

Birce oyna-

H.T. Y

yaşıl aşıg: N.Ö.a.

novruz gülü: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

33

Cümle Öğeleri

Novruz Eli hermende vel sürerdi.

Ö Y.T. B.siz N. Y

Gâhdan yenip küleşlerin kürerdi.

H.T. B.li N. Y

Dağdan da bir çobaniti hürerdi.

Y.T. C.D.U. Ö Y

Onda gördün ulag ayag sahladı.

Y.T. Y Ö B.siz N. Y

Dağa bahıp gulagların sahladı.

H.T. Ö Y

Söz Öbekleri

Novruz Eli: B.A.Ö.

Gâhdan yenip: F.Ö.c.

Gâhdan yen-

Y.T. Y

(Kendi) küleşleri: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

bir çoban iti: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

bir çoban: N.Ö.a.

Dağa bahıp: F.Ö.c.

Dağa bah-

Y.T. Y

(Kendi) gulagların: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

34

Cümle Öğeleri

Ahşam başı nahırılan gelende

Z.T.

Godugları çekip vurardığ bende

H.T. Y Y.T.

Nahır kéçip gédip kende yétende

Z.T.

Héyvanları çılpag minip govardığ.

H.T. Y

Söz çıhsaydı sine gerip sovardığ.

H.T. H.T. Y

Söz Öbekleri

Ahşam başı nahırılan gelende: F.Ö.c.

Ahşam başı nahırılan gel-

Z.T. H.T. Y

Ahşam başı: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

nahırılan: E.Ö.

godugları çekip: F.Ö.c.

godugları çek-

B.li N. Y

Nahır kéçip gedip kende yétende: F.Ö.c.

Nahır kéçip gedip kende yét-

H.T. Y.T. Y

Nahır kéçip gedip: F.Ö.c.

Nahır kéçip ged-

Ö H.T. Y

kéçip: F.Ö.c

kéç-

Y

kéçip gedip: T.Ö.

héyvanları çılpag minip: F.Ö.c.

héyvanları çılpag min-

B.li N. H.T. Y

sine gerip: F.Ö.c

sine ger-

B.siz N. Y

35

Cümle Öğeleri

Yaz gécesi çayda sular şarıldar.

Z.T. Y.T. Ö Y

Daş-gayalar selde aşıp harıldar.

Ö Y.T. H.T. Y

Garanlıgda gurdun gözü parıldar.

Z.T. Ö Y

İtler, gördün, gurdu seçip ulaşdı.

B.siz N. Y H.T. Y

Gurd da gördün, galhıp gedikden aşdı.

B.siz N. C.D.U. Y H.T. Y.T. Y

Söz Öbekleri

Yaz gécesi: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

Daş-gaya: T.Ö.

aşıp: F.Ö.c.

aş-

Y

gurdun gözü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

gurdu seçip: F.Ö.c.

gurdu seç-

B.li N. Y

galhıp: F.Ö.c.

galh-

Y

Cümle ÖğeleriGış gécresi tövlelerin otağı

Z.T.   Ö

Ketlilerin oturağı, yatağı

Ö

Buharıda yanar odun yanağı.

Y.T.   Y   Ö

Şebçeresi, girdekâni, iydesi,

Ö   Ö   Ö

Kende basar gülüp-danışmag sesi.

Y.T.   Y   Ö

Söz Öbekleri

Gış gécresi: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

tövlelerin otağı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

ketlilerin oturağı, yatağı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

odun yanağı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

gülüp-danışmag sesi: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

gülüp-danışmag: T.Ö.

danışmag: F.Ö.a.

danış-

Y

gülüp: F.Ö.c.

gül-

Y

37

Cümle Ögeleri

Şüca haloğlunun Baki sövğeti

Ö

Damda guran samavarı, söhbeti

Ö

Yadımdadır, şesli ğeddi-gameti

Y

Ö

Cünemmegin toyu döndü yas oldu.

Ö

Y

B.siz N. Y

Nenegiz'in beht aynası kâ oldu.

Ö

B.siz N. Y

Söz Öbekleri

Şüca haloğlunun Baki sövğeti: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Şüca haloğlu: U.A.

haloğlu: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

Baki sövğeti: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

(Onun) damda guran samavarı, söhbeti: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

damda guran samavar: N.Ö.b.

damda gur-

Y.T. Y

(Onun) şesli ğeddi-gameti: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

şesli ğedd- gamet: N.Ö.a.

ğedd-gamet: T.Ö.

(Menim) yadım: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Cünnemmegin toyu: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Nenegız'ın beht aynası: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Nenegız: U.A.

beht aynası: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

38

Cümle Öğeleri

Héyderbaba, Nenegız'ın gözleri,

C.D.U. B.siz N.

Rehşende'nin şirin şirin sözleri

B.siz N.

Türki dedim ohusunlar özleri.

H.T. Y Y Ö

Bilsinler ki adam gider ad galar.

Y C.D.U. Ö Y Ö Y

Yahş1-pisden ağızda bir dad galar.

Ö Y

Söz Öbekleri

Nenegız'ın gözleri: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Rehşende'nin şirin şirin sözleri: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

şirin şirin sözler: N.Ö. a.

şirin şirin: T.Ö.

(Kendi) Özleri: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Yahş1-pisden ağızda bir dad: N.Ö. a.

ağızda bir dad: N.Ö. a.

bir dad: N.Ö. a.

Cümle Öğeleri

Yaz gabağı gün günéyi döyende

Z.T.

Kend uşağı gar güllesin sévende

Z.T.

Kürekçiler dağda kürek züvende

Z.T.

Menim ruhum éyle bilin ordadır.

Ö H.T. Y Y

Kehlik kimin batıp galıp, gardadır.

H.T. Y Y

Söz Öbekleri

Yaz gabağı gün günéyi döyende: F.Ö.c.

Yaz gabağı gün güneyi döy-

Z.T. Ö B.li N. Y

Yaz gabağı: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

kend uşağı gar güllesin sévende: F.Ö.c.

kend uşağı gar güllesin sév-

Ö B.li N. Y

kend uşağı: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

gar güllesi: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

kürekçiler dağda kürek züvende: F.Ö.c.

kürekçiler dağda kürek züv-

Ö Y.T. B.siz N. Y

menim ruhum: İ.Ö. a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

éyle (öyle): E.Ö.

Kehlik kimin: E.Ö.

batıp galıp: T.Ö.

40

Cümle Ögeleri

Garı nene işini uzadanda.

Ö Z.T.

Gün bulutda eyirerdi téşini

Y.T. Y B.li N.

Gurd gocalıp dişini çekdirende

Z.T.

Sürü galhıp dolayıdan aşardı

Ö H.T. Y.T. Y

Baydaların sütü aşıp daşardı.

Ö H.T. Y

Söz Öbekleri

Garı nene: U.A.

işini uzadanda: F.Ö.c.

işini uzad-

B.li N. Y

(Kendi) işi: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

gün bulutda: İ. Ö. (İyeliksiz İsnat Ö.)

Gurd gocalıp dişini çekdirende: F.Ö.c.

Gurd gocalıp dişini çekdir-

Ö H.T. B.li N. Y

Gocalıp: F.Ö.c.

Gocal-

Y

(Kendi) dişi: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

galhıp: F.Ö.c.

galh-

Y

Baydaların sütü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

aşıp: F.Ö.c.

aş-

Y

41

Cümle Ögeleri

Hecce Sultan emme dişin gıyardı.

Ö B.li N. Y

Molla Bağır Emoğlu téz mısardı.

Ö H.T. Y

Tendir yanıp, tüssü övü basardı.

Ö Y Ö B.li N. Y

Çaydanımız ersin üste gaynardı.

Ö Y.T. Y

Govurgamız sac içinde oynardı.

Ö Y.T. Y

Söz Öbekleri

Hecce Sultan emme: Ü.A.

(Kendi) dişi: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Molla Bağır Emoğlu: Ü.A.

Emoğlu: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

(Bizim) Çaydanımız: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

ersin üste(üstü) : İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

(Bizim) Govurgamız: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

sac içi: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

42

Cümle Öğeleri

Bostan pozup aşağı getirirdik.

H.T. Y.Y.T. Y

Doldururduğ övde tahta-tabağı.

Y Y.T. B.li N.

Tendirlerde pişirirdik gabağı.

Y.T. Y B.li N.

Özün yéyip tohumların çırtıdardığı.

H.T. B.li N. Y

Çoh yémekden lap az gala çatıdardığı.

H.T. Z.T. Y Y

Söz Öbekleri

Bostan pozup: F.Ö.c.

Bostan poz-

B.siz N. Y

tahta-tabag: T.Ö.

Özün yéyip: F.Ö.c.

Özün yé-

B.li N Y

(Kendi) Özü: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Onun) tohumları: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Çoh yémek: N.Ö.a.

yémek: F.Ö.a.

yé-

Y

lap az: N.Ö.a.

43

Cümle Ögeleri

Verziğannan armut satan gelende.

Z.T.

Uşagların sesi düşerdi kende

Ö Y Y.T.

Biz de bu yannan eşidip bilende

Ö C.D.U. Z.T.

Şıllag atıp bir gışgırığ salardıg.

H.T. B.siz N. Y

Buğda verip armutlardan alardıg.

H.T. B.siz N. Y

Söz Öbekleri

Verziğannan armut satan gelende: F.Ö.c.

Verziğannan armut satan gel-

Y.T. Ö Y

armut satan: N.Ö.b.

armut sat-

B.siz N. Y

uşağların sesi: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

bu yannan eşidip bilende: F.Ö.c.

bu yannan eşidip bil-

H.T. Y

bu yannan eşidip: F.Ö.c.

bu yannan eşid-

Y.T. Y

bu yan: N.Ö.a.

şıllag atıp: F.Ö.c.

şıllag at-

B.siz N. Y

bir gışgırığ: N.Ö.a.

Buğda vérip: F.Ö.c.

Buğda vér-

B.siz N. Y

44

Cümle Ögeleri

Mirze Tağı'ynan gece gėtdik aya.

H.T. Z.T. Y Y.T.

Men bahıram selde boğulmuş aya.

Ö Y Y.T.

Birden işıg dışdı o tay bahçaya.

Z.T. Ö Y Y.T.

“Éy vay!” dedik “gurddur”, gayıtdıg gadıg.

B.siz N. Y B.siz N. Y Y

Hėz bilmedik ne vaht kėllėkden aşdıg.

H.T. Y Z.T. Y.T. Y

Söz Öbekleri

Mirze Tağı'ynan: E.Ö.

Mirze Tağı: B.A.Ö.

selde boğulmuş ay: N.Ö.b.

selde boğul-

Y.T. Y

o tay bahça: N.Ö.a.

o tay: N.Ö.a.

Éy vay: Ü.Ö.

ne vaht: N.Ö.a.

Cümle Ögeleri

Héyderbaba, ağaçların ucaldı.

C.D.U.   Ö   Y

Amma héyif, cavanların gocaldı.

C.D.U. C.D.U.   Ö   Y

Tohluların arıqlayıp acaldı.

Ö   H.T.   Y

Kölge döndü, gün batdı, gaş gereldi.

Ö   Y   Ö   Y   Ö   Y

Gurdun gözü garanlıgda bereldi.

Ö   Y.T.   Y

Söz Öbekleri

(Senin) ağaçların: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Senin) cavanların: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Senin) Tohluların: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

arıqlayıp: F.Ö.c.

arıqla-

Y

Gurdun gözü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

46

Cümle Öğeleri

Éşitmişem yanır Allah ırağı.

Y Y Ö

Dayir olup mescidizin bulağı.

B.siz N. Y Ö

Rahat olup kendin évi, uşadı.

Y Ö

Mensur Hanın eli-golu var olsun.

Ö Y

Harda galsa Allah ona yar olsun.

H.T. Ö Y.T. Y

Söz Öbekleri

Allah ırağı: İ.Ö.b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

Mescidizin bulağı: İ.Ö.b.(Belirtili İsim Tamlaması)

(Sizin) Mescidiz: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Kendin évi, uşadı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

rahat ol: B.F.Ö.

Mensur Hanın eli-golu: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Mensur Han: U.A.

el gol: T.Ö.

var ol: B.F.Ö.

yar ol: B.F.Ö.

Cümle Öğeleri

Héyderbaba, Mol' İbrahim var ya yoh?

C.D.U.   Ö   Y C.D.U. Y

Mekteb açar, uşaglar ohur ya yoh?

Ö   Y   Ö   Y C.D.U. Y

Hermen üstü mektebi bağlar ya yoh?

Z.T.   B.li N.   Y C.D.U. Y

Menden ahunda yétirersen salam

Y.T.   Y.T.   Y   B.siz N.

Edebli bir salam-ı mâ lâ-keîâm.

B.siz N.

Söz Öbekleri

Mol' İbrahim: U.A.

var ya yoh: B.Ö.

Hermen üstü: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

edebli bir salam-ı mâ lâ-keîâm (Dört başı mamur bir selam): N.Ö.a.

(başı mamur bir selam): N.Ö.a.

(başı mamur): İ.s. Ö.

(bir selam): N.Ö.a.

Cümle Öğeleri

Hecce Sultan emme gedip Tebriz'e.

Ö Y Y.T.

Amma ne Tebriz ki gelemmir bize.

C.D.U. C.D.Ö. Y Y.T.

Balam, durun ğoyah gédeh évimize.

C.D.U. Y Y Y Y.T.

Ağa öldü, tifağımız dağıldı.

Ö Y Ö Y

Goyun olan yad gédüben sağıldı.

Ö H.T. Y

Söz Öbekleri

Hecce Sultan emme: U.A.

ne Tebriz ki: Ü.Ö.

(Benim) Balam: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Bizim) évimiz: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Bizim) tufağımız: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Goyun olan (Ne kadar koyun varsa) : N.Ö.b.

Goyun ol-

B.siz N. Y

yad gédüben (yabana gedip): F.Ö.c.

yad géd-

Y.T. Y

49

Cümle Ögeleri

Héyderbaba, dünya yalan dünyadı.

C.D.U.   Ö   Y

Süleyman'nan, Nuh'dan galan dünyadı.

Y

Oğul doğan, derde salan dünyadı.

Y

Her kimseye her ne vérip, alupdı.

H.T.   Y

Eflatun'nan bir guru ad galupdı.

Ö   Y

Söz Öbekleri

yalan dünya: N.Ö.a.

Süleyman'nan Nuh'dan galan dünya: N.Ö.b.

Süleyman'nan Nuh'dan gal-

Y.T.   Y.T.   Y

Oğul doğan dünya: N.Ö.b.

Oğul   doğ-

B.siz N.   Y

derde salan dünya: N.Ö.b.

derde sal-

Y.T.   Y

Her kimseye her ne vérip: F.Ö.c.

Her kimseye her ne vér-

Y.T.   B.siz N.   Y

Her kimse: N.Ö.a.

her ne: N.Ö.a.

Eflatun'nan bir guru ad: N.Ö.a.

bir guru ad: N.Ö.a.

guru ad: N.Ö.a.

50

Cümle Öğeleri

Héyderbaba, yâr u yoldaş döndüler.

C.D.U. H.T. Y

Bir bir meni çölde goyup, çöndüler.

H.T. Y

Çésmelerim, çirahlarım söndüler.

Ö Ö Y

Yaman yerde gün döndü, ahşam oldu.

Y.T. Ö Y Ö Y

Dünya bize herâbe-i Şam oldu.

Ö Y.T. B.siz N. Y

Söz Öbekleri

yâr u yoldaş: B.Ö.

Bir bir meni çölde goyup: F.Ö.c.

Bir bir meni çölde goy-

H.T. B.li N. Y.T. Y

Bir bir: T.Ö.

(Benim) Çésmelerim: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Benim) çirahlarım: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Yaman yér: N.Ö.a.

herâbe-i Şam: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

51

Cümle Öğeleri

Emoğluynan Gıpçağ'a géden géce

Z.T.

Ay ki, çıhdı, atlar geldi oynağa

Ö C.D.U. Y Ö Y Y.T.

Dırmaşırđı, dağdan aşırđı dağa

Y Y.T. Y Y.T.

Meşmemi Han göy atını oynatdı

Ö B.li N. Y

Tüfengini aşırđı, şakgıldatdı.

B.li N. Y Y

Söz Öbekleri

Emoğluynan Gıpçağ'a géden géce: N.Ö.b.

Emoğluynan Gıpçağ'a ged-

H.T. Y.T. Y

Emoğluynan: E.Ö.

Meşmemi Han: U.A.

(Onun) göy atı: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

göy at: N.Ö.a.

(Kendi) tüfengi: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Cümle ÖgeleriHéyderbaba, Garagöl'ün deresi

C.D.U.   Ö

Hoşginab'ın yolu, bendi, beresi

Ö

Orda düşer çil kehliyin feresi

Y.T.   Y   Ö

Ordan kéçer yurdumuzun özüne

Y.T.   Y   Y.T.

Biz de kéçek yurdumuzun sözüne.

Ö C.D.U.   Y   Y.T.

Söz Öbekleri

Garagöl'ün deresi: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Hoşginab'ın yolu, bendi, beresi: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

çil kehliğin feresi: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

çil kehliğ: N.Ö.a.

yurdumuzun özü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

(Bizim) yurdumuz: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

yurdumuzun sözü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Cümle Öğeleri

Hoşginab'ı yaman güne kim salıb?

B.li N. Y.T. Ö Y

Séyyidlerden kim gırılıb, kim galıb?

Ö Y Ö Y

Amir Gaffar dam-daşını kim alıb?

B.li N. Ö Y

Bulag gene gelib gölü doldurur

Ö Z.T. H.T. B.li N. Y

Ya guruyub bahçaları soldurur?

C.D.U. H.T. B.li N. Y

Söz Öbekleri

yaman gün: N.Ö.a.

Séyyidlerden kim: İs.Ö.

Amir Gaffar dam-daşını: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

Amir(Ağa Mir) Gaffar: U.A.

dam-daş: T.Ö.

gelib: F.Ö.c.

gel-

Y

guruyub: F.Ö.c.

guru-

Y

Cümle Ögeleri Amir Gaffar séyyidlerin tacıydı.

Ö Y

Şahlar şikâr étmesi gıygacıydı.

Ö Y

Merde şirin, namerde çoh acıydı.

Y Y

Mezlumların hakkı üste eserdi.

Ö Y.T. Y

Zalimleri gılış tekin keserdi.

B.li N. H.T. Y

Söz Öbekleri

séyyidlerin tacı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Şahlar şikâr étmesi: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

Şahlar şikâr étme: F.Ö.a.

Şahlar şikâr ét-

B.siz N. Y

Merde şirin: İs. Ö.

namerde çoh acı: İs. Ö.

çoh acı: N.Ö.a.

Mezlumların hakkı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

gılış tekin: E.Ö.

Cümle Ögeleri Mir Mustafa dayı, uca boy baba

Ö Ö

Héykelli-sakgallı Tolstoy baba

Ö

Yas meclisini toy éylerdi baba

B.li N. Y C.D.U.

Hoşginab'ın abırlısı, erdemi

Ö

Mescidlerin, meclislerin görkemi.

Ö

Söz Öbekleri

Mir Mustafa dayı: U.A.

Mir Mustafa: U.A.

uca boy baba: N.Ö.a.

uca boy: N.Ö.a.

héykelli-sakgallı Tolstoy baba: N.Ö.a.

héykelli-sakgallı: T.Ö.

Tolstoy baba: U.A.

Hoşginab'ın abırlısı, erdemi: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

mescidlerin, meclislerin görkemi: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

yas meclisi: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

toy éyle: B.F.Ö.

56

Cümle Öğeleri

Mecdüssadat gülerdi bağlar kimi

Ö Y H.T.

Gûruldardı bulutlu dağlar kimi

Y H.T.

Söz ağzında erirdi yağlar kimi

Ö Y.T. Y H.T.

Alnı açıg, yahşı, derin ganardı

H.T. H.T. H.T. Y

Yaşıl gözler cırag kimi yanardı.

Ö H.T. Y

Söz Öbekleri

bağlar kimi: E.Ö.

Bulutlu dağlar kimi: E.Ö.

Bulutlu dağlar: N.Ö.a.

(Kendi) ağzı: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

yağlar kimi: E.Ö.

Alnı açıg: İ. Ö.

(Kendi) Alnı: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Yaşıl gözler: N.Ö.a.

cırag kimi: E.Ö.

Cümle Öğeleri

Menim atam süfrelı bir kışıyđı.

Ö Y

Él elınden tutmag onun işıyđı.

Ö Y

Gözellerın ahıre gal mışıyđı.

Y

Onđan sora dönergeler dönüpler.

Z.T. Ö Y

Mehebbetın çırağları sönüpler.

Ö Y

Söz Öbekleri

Menım atam: İ.Ö. a.(Tamlayanlı İyelık Ö.)

süfrelı bır kışı: N.Ö.a.

bır kışı: N.Ö.a.

Él elınden tutmag: F.Ö.a.

Él elınden tut-

Y.T. Y

Él elı: İ.Ö.b.(Belirtısız İsim Tamlaması)

onun işı: İ.Ö.a.(Tamlayanlı İyelık Ö.)

Gözellerın ahıre gal mışı: İ.Ö.b.(Belirtılı İsim Tamlaması)

ahıre gal mışı: N.Ö.b.

ahıre gal-

Y.T. Y

Ondan sora: E.Ö.

Mehebbetin ıragları: İ.Ö.b.(Belirtili İsim Tamlaması)

58

Cümle Ögeleri

Mir Saléh'in delisovlug étmesi

Ö

Mir Eziz'in şirin şahsáy gétmesi

Ö

Mir Memmed'in gurulması, bitmesi

Ö

İndi desek ehvalatdı, nağıldı

H.T.   Y   Y

Kéçdi, gétđi, itđi, batdı, dağıldı.

Y   Y   Y   Y   Y

Söz Öbekleri

Mir Saléh'in delisovlug étmesi: İ.Ö.b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Mir Saléh: U.A.

delisovlug étme: F.Ö.a.

delisovlug ét-

B.siz N.   Y

Mir Eziz'in şirin şahsáy gétmesi: İ.Ö.b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Mir Eziz: U.A.

gétme: F.Ö.a.

şirin şahsáy gét-

Ö   Y

şirin şahsény: N.Ö.a.

şahsény (Şah Hüseyin): U.A.

Mir Memmed'in gurulması: İ.Ö.b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Mir Memmed: U.A.

gurulma: F.Ö.a.

gurul-

Y

Mir Memmed'in bitmesi: İ.Ö.b.(Belirtili İsim Tamlaması)

bitme: F.Ö.a.

bit-

Y

indi dé-

Z.T. Y

59

Cümle Ögeleri

Mir Ebdül'ün aynada gaş yahması

Cövcülerinden gaşının ahması

Boylanması, dam-duvardan bahması

Ö

Şah Abbas'in dürbünü, yadeş behéyr!

Ö

Y

Hoşginab'in hoş günü, yadeş behéyr!

Ö

Y

Söz Öbekleri

Mir Ebdül'ün aynada gaş yahması, cövcülerinden gaşının ahması, boylanması, dam-duvardan bahması: İ.Ö.b.(Belirtili İsim Tamlaması)

aynada gaş yahma: F.Ö.a.

aynada gaş yah-

B.siz N. Y

aynada gaş: N.Ö.a.

ahma: F.Ö.a.

ah-

Y

boylanma: F.Ö.a.

boylan-

Y

dam-duvardan bahma: F.Ö.a.

dam-duvardan bah-

Y.T. Y

dam-duvar: T.Ö.

Şah Abbas'ın dürbünü: İ.Ö.b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Şah Abbas: U.A.

yadeş behéyr(Hayırla yad edilen): N.Ö.b.

Hayırla yad edil-

H.T. Y

Hayırla: E.Ö.

yad ed: B.F.Ö.

Hoşginab'ın hoş günü: İ.Ö.b.(Belirtili İsim Tamlaması)

hoş gün: N.Ö.a

60

Cümle Öğeleri

Sitar emme nezikleri yapardı.

Ö B.li N. Y

Mir Gadir de her dem birin gapardı.

Ö C.D.U. B.li N. Y

Gapıp yéyip dayça tekin çapardı.

H.T. H.T. H.T. Y

Gülmeliydi onun nezik şappası

Y Ö

Emmemin de ersininin şappası

Ö

Söz Öbekleri

Sitar emme: U.A.

Mir Gadir: U.A.

Her dem biri: İ.Ö.b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Gapıp: F.Ö.c.

Gap-

Y

yéyip: F.Ö.c.

yé-

Y

dayça tekin: E.Ö.

Onun nezik gappası: İ.Ö.b.(Belirtili İsim Tamlaması)

nezik gappa: F.Ö.a.

nezik gap-

B.siz N. Y

emmemin ersininin şappası: İ.Ö.b.(Belirtili İsim Tamlaması)

(Benim) emmem: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

ersinini şappa(şaplatma): F.Ö.a.

ersinini şap(şaplat)-

B.li N. Y

61

Cümle Ögeleri

Héyderbaba, Amir Héyder néyniyür?

C.D.U. Ö Y

Yeğin gene samavarı géyniyür

H.T. Z.T. Ö Y

Day gocalıp, alt engiyenen çéyniyür

H.T. H.T. Y

Gulah batıp, gözü girip yaşına

Ö Y Ö Y Y.T.

Yazıg Emme hava gelip başına.

C.D.U Ö Y Y.T.

Söz Öbekleri

Amir(Ağa Mir) Héyder: U.A.

Néyni (ne éyle): B.F.Ö.

(Onun) samavarı: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Day gocalıp: F.Ö.c.

Day gocal-

H.T. Y

alt engiyen: E.Ö.

alt engi: N.Ö.a.

(Kendi) gözü: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Kendi) yaşı: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Yazığ Emme: N.Ö.a.

(Kendi) başı: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

62

Cümle Öğeleri

Hanım Emme, Mir Ebdül'ün sözünü

Ö

Z.T.

Éşidende éyer ağzı-gözünü

Y B.li N.

Melkâmıda vérer onun özünü.

Y.T. Y B.li N.

Davaların şuhluğulan gatallar.

B.li N. H.T. Y

Eti véyip başı atıp yatallar.

H.T. H.T. Y

Söz Öbekleri

Hanım Emme: U.A.

Mir Ebdül'ün sözünü eşidende: F.Ö.c.

Mir Ebdül'ün sözünü eşid-

B.li N. Y

Mir Ebdül'ün sözü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Mir Ebdül: U.A.

(Onun) ağız-gözü: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

ağız-göz: T.Ö.

onun özü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

(Kendi) Davaları: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Şuhluğulan: E.Ö.

Eti yéyip: F.Ö.c.

Eti yé-

B.li N. Y

başı atıp: F.Ö.c.

başı at-

B.li N. Y

63

Cümle Ögeleri

Fizze Hanım Hoşginab'ın gülüydü.

Ö Y

Amir Yahya emgızının guluydu.

Ö Y

Ruhsare artist idi, sévgiliydi.

Ö Y Y

Séyyid Hüséyn Mir Saléh'i yamsılar.

Ö B.li N. Y

Amir Cefer géyretlidir, gan salar.

Ö Y B.siz N. Y

Söz Öbekleri

Fizze Hanım: U.A.

Hoşginab'ın gülü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Amir Yahya: U.A.

emgızının gulu: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

emgızı: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

Séyyid Hüséyn: U.A.

Mir Saléh: U.A.

Amir Cefer: U.A.

gan sal: B.F.Ö.

64

Cümle Öğeleri

Seher tezden nahırçılar gelderdi

Z.T. Z.T. Ö Y

Goyun-guzu dam-bacada melderdi

Ö Y.T. Y

Emmecan'ım körpelerin belerdi

Ö B.li N. Y

Tendirlerin tüssüsü gavzanardı

Ö Y

Çöreklerin güzel iyi, ıssısı.

Ö

Söz Öbekleri

Goyun-guzu: T.Ö.

dam-baca: T.Ö.

(Benim) Emmecan'ım: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Emmecan: B.A.Ö.

(Kendi) körpeleri: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Tendirlerin tüssüsü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

çöreklerin güzel iyi, ıssısı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

65

Cümle Ögeleri

Göyerçinler deste galhıp uçallar

Ö H.T. Y

Gün saçanda gızıl perde açallar

Z.T. B.siz N. Y

Gızıl perde açıp, yığıp gaçallar

H.T. H.T. Y

Gün uçalıp, artar dağın celâlî

H.T. Y Ö

Tebi'etin cemalî cavanlanar.

Ö Y

Söz Öbekleri

deste galhıp: F.Ö.c.

deste galh-

H.T. Y

gün saçanda: F.Ö.c.

gün saç-

Ö Y

gızıl perde açıp: F.Ö.c.

gızıl perde aç-

Ö Y

gızıl perde: N.Ö.a.

yığıp: F.Ö.c.

yığ-

Y

Gün ucalıp: F.Ö.c.

Gün ucal-

Ö Y

dağın celâlı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Tebi'etin cemalı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

66

Cümle Öğeleri

Héyderbaba, garlı dağlar aşanda

C.D.U.

Z.T.

Géce kervan yolun azıp çaşanda

Z.T.

Men hardasam Tehran'da ya Kâşan'da

H.T.

Y.T.

C.D.U.

Y.T.

Uzaglardan gözüm seçer onları

Y.T.

Ö

Y

B.li N.

Hıyal gelip, aşip kéçer onları.

Ö H.T. H.T. Y B.li N.

Söz Öbekleri

garlı dağlar aşanda: F.Ö.c.

garlı dağlar aş-

B.siz N. Y

garlı dağlar: N.Ö.a.

géce kervan yolun azıp çaşanda: F.Ö.c.

géce kervan yolun azıp çaş-

Z.T. H.T. Y

kervan yolun azıp: F.Ö.c.

kervan yolun az-

B.li N. Y

kervan yolu: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

(Benim) gözüm: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

gelip: F.Ö.c.

gel-

Y

aşip: F.Ö.c.

aş-

Y

Cümle Öğeleri

Bir çıhıydım Dam Gaya'nın daşına

H.T. Y Y.T.

Bir bahaydım geçmişine, yaşına

H.T. Y Y.T. Y.T.

Bir göreydim neler gelip başına

H.T. Y Ö Y Y.T.

Men de onun garlarıyla ağlardım.

Ö C.D.U. H.T. Y

Gış donduran ürekleri dağlardım.

B.li N. Y

Söz Öbekleri

DamGaya'nın daşı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Damgaya: B.A.Ö.

(Onun) Geçmişi: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Onun) yaşı: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Onun) başı: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

onun garlarıyla: E.Ö.

onun garları: İ.Ö. a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

Gış donduran ürekler: N.Ö.b.

Gış dondur-

B.siz N. Y

Cümle Öğeleri

Héyderbaba, gül-gonçesi hendandır.

C.D.U.   Ö   Y

Amma héyif, ürek gezası gandır.

C.D.U. C.D.U.   Ö   Y

Zindegânlıg, bir garanlıg zindandır.

Ö   Y

Bu zindanın deriçesin açan yoh.

Ö   Y

Bu darlıgdan bir gurtulub kaçan yoh.

Ö   Y

Söz Öbekleri

(Onun) gül-gonçesi: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

gül-gonçe: T.Ö.

ürek gezası: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

bir garanlıg zindan: N.Ö.a.

garanlıg zindan: N.Ö.a.

Bu zindanın deriçesin açan: N.Ö.b.

Bu zindanın deriçesin aç-

B.li N.   Y

Bu zindanın deriçesi: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Bu zindan: N.Ö.a.

Bu darlıgdan bir gurtulub kaçan: N.Ö.b.

Bu darlıgdan bir gurtulub kaç-

Y.T. H.T. Y

Bu darlıg: N.Ö.a.

bir gurtulub: F.Ö.c.

bir gurtul-

H.T. Y

69

Cümle Öğeleri

Héyderbaba, göyler bütün dumandı.

C.D.U. Ö Y

Günlerimiz birbirinden yamandı.

Ö Y

Birbirizden ayrılmayın, amandı.

Y.T. Y Y

Yahşılıgı elimizden alıplar.

B.li N. Y.T. Y

Yahşı bizi yaman güne salıplar.

C.D.U. B.li N. Y.T. Y

Söz Öbekleri

bütün duman: N.Ö.a.

(Bizim) günlerimiz: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

birbirinden yaman: N.Ö.a.

birbiri: T.Ö.

(Bizim) elimiz: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

yaman gün: N.Ö.a.

70

Cümle Ögeleri

Bir soruşun bu gargınmış felekden

H.T. Y Y.T.

Ne istiyir bu gurduğu kelekden

B.siz N. Y Y.T.

Déyne, geçirt ulduzları elekden

Y Y B.li N. Y.T.

Goy tökülsün, bu yér yüzü dağılsın.

Y Y Ö Y

Bu şeytanlıh gurgusu bir yığılsın.

Ö H.T. Y

Söz Öbekleri

Bu gargınmış felek: N.Ö.a.

gargınmış felek: N.Ö.b.

gargin-

Y

Bu gurduğu kelek: N.Ö.a.

gurduğu kelek: N.Ö.b.

gur-

Y

bu yér yüzü: N.Ö.a.

yér yüzü: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

Bu şeytanlıh gurgusu: N.Ö.a.

şeytanlıh gurgusu: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

71

Cümle Öğeleri

Bir uçaydım bu çırpınan yélinen

H.T. Y H.T.

Bağlaşaydım dağdan aşan sélinen

Y H.T.

Ağlaşaydım uzag düşen élinen.

Y H.T.

Bir göreydim ayrılığı kim saldı?

H.T. Y B.li N. Ö Y

Ölkemizde kim gırılıp, kim galdı?

Y.T. Ö Y Ö Y

Söz Öbekleri

Bu çırpınan yélinen: E.Ö.

Bu çırpınan yél: N.Ö.a.

çırpınan yél: N.Ö.b.

çırpın-

Y

Dağdan aşan sélinen: E.Ö.

Dağdan aşan sél: N.Ö.b.

Dağdan aş-

Y.T. Y

Uzag düşen élinen: E.Ö.

Uzag düşen él: N.Ö.b.

Uzag düş-

H.T. Y

(Bizim) Ölkemiz: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

72

Cümle Ögeleri

Men senin tek dağa saldım nefesi

Ö H.T. Y.T. Y B.li N.

Sen de gëyter, göylere sal bu sesi

Ö C.D.U. Y Y.T. Y B.li N.

Bayguşun gefesi de dar olmasın

Ö C.D.U. H.T. Y

Burda bir şir darda galıp, bağırır

Y.T. Ö Y Y

Mürüvvetsiz insanları çağırır.

B.li N. Y

Söz Öbekleri

senin tek: E.Ö.

bu ses: N.Ö.a.

Bayguşun gefesi: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

bir şir: N.Ö.a.

darda gal: B.F.Ö.

mürüvvetsiz insanlar: N.Ö.a.

Cümle ÖğeleriHéyderbaba, géyret ganın gaynarken

C.D.U. Z.T.

Garaguşlar senden gopup galharken

Z.T.

O sıldırım daşlarınnan oynarken

Z.T.

Gavzan benim himmetimi orda gör.

Y B.li N. Y.T. Y

Ordan éyil, gâmetimi darda gör.

Y.T. Y B.li N. Y.T. Y

Söz Öbekleri

géyret ganın gaynarken: F.Ö.c.

géyret ganın gayna-

Ö Y

(Senin) géyret ganın: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

géyret ganı: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

garaguşlar senden gopup galharken: F.Ö.c.

gara guşlar senden gopup galh-

Ö H.T. Y

senden gopup: F.Ö.c.

senden gop-

Y.T. Y

o sıldırım daşlarınnan oynarken: F.Ö.c.

o sıldırım daşlarınnan oyna-

H.T. Y

o sıldırım daşlarınnan: E.Ö.

o sıldırım daşlar: N.Ö.a.

sıldırım daşlar: N.Ö.a.

menim himmetim: İ.Ö. a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

(Benim) gâmetim: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

74

Cümle Ögeleri

Héyderbaba, gece durna geçende

C.D.U.   Z.T.

Köroğlu'nun gözü gara seçende

Z.T.

Gırat'ını minip, kesip- biçende

Z.T.

Men de burdan téz metlebe çatmaram.

Ö C.D.U Y.T. H.T. Y.T. Y

Éyvaz gelip çatmayıncan yatmaram.

Z.T.   Y

Söz Öbekleri

gece durna geçende: F.Ö.c.

gece durna geç-

Z.T. Ö Y

Köroğlu'nun gözü gara seçende: F.Ö.c.

Köroğlu'nun gözü gara seç-

Ö H.T. Y

Köroğlu'nun gözü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Köroğlu: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

Gırat'ını minip, kesip biçende: F.Ö.c.

Gırat'ını minip, kesip biç-

B.li N. H.T. H.T. Y

(Kendi) Gırat'ı: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

minip: F.Ö.c.

min-

Y

kesip: F.Ö.c.

kes-

Y

Éyvaz gelip çatmayınca: F.Ö.c.

Éyvaz gelip çatma-

Ö H.T. Y

gelip: F.Ö.c.

gel-

Y

75

Cümle Ögeleri

Héyderbaba, merd oğullar doğginan.

C.D.U. B.siz N. Y

Namerdlerin burunların ovginan.

B.li N. Y

Gediklerde gurdları dut boğginan.

Y.T. B.li N. Y Y

Goy guzular ayın-şayın otlasın.

Y Ö H.T. Y

Goyunların guyruqların gatlasın.

B.li N. Y

Söz Öbekleri

merd oğullar: N.Ö.a.

Namerdlerin burunları: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

ayın-şayın: T.Ö.

Goyunların guyruqları: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

76

Cümle Ögeleri

Héyderbaba, senin göylün şad olsun.

C.D.U. Ö Y

Dünya varken ağzın dolu dad olsun.

Z.T. Ö H.T. B.siz N. Y

Senden geçen tanış olsun, yad olsun.

Ö Y B.siz N. Y

Menim şair oğlum Şehriyâr déyne.

Ö Y

Bir ömürdür gem üstüne gem galar.

Y Ö Y

Söz Öbekleri

senin göylün: İ.Ö. a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

şad ol: B.F.Ö.

Dünya varken(var olurken): F.Ö.c.

Dünya varken(var ol-)

Ö Y

var (var ol-): B.F.Ö.

(Senin) ağzın: İ.Ö. a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Senden geçen: N.Ö.b.

Senden geç-

Y.T. Y

tanış ol: B.F.Ö.

Menim şair oğlum şehriyar: N.Ö.a.

Menim şair oğlum: İ.Ö. a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

Bir ömür: N.Ö.a.

ğem üstüne gem: İ.s.Ö.

ğem üstü: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

2. Bölüm

1

Cümle Ögeleri

Héyderbaba, geldim seni yohlıyam

C.D.U. Y B.li N. Y

Bir de yatam, gucağında yuhlıyam

H.T. C.D.U. Y Y.T. Y

Ömrü govam, belke bunda hahlıyam

B.li N. Y C.D.U. Y.T. Y

Uşahlığa déyem, bize gelsin bir

Y.T. Y Y.T. Y H.T.

Aydın günler ağlar yüze gülsün bir

Ö Y.T. Y H.T.

Söz Öbekleri

(Senin) gucağın: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Aydın günler: N.Ö.a.

ağlar yüze: N.Ö.b.

ağla-

Y

2

Cümle Öğeleri

Héyderbaba, çekdin meni getirdin.

C.D.U. Y B.li N. Y

Yurdumuza yuvamıza yétirdin.

Y.T. Y.T. Y

Yusuf'uvu uşag iken itirdin.

B.li N. Z.T. Y

Goca Ye'gub, itmişsem de tapıpsan.

Ö H.T. C.D.U. Y

Govalayıp gurd ağzından gapıpsan.

H.T. Y.T. Y

Söz Öbekleri

(Bizim) Yurdumuz: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Bizim) yuvamız: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Kendi) Yusuf'uv: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Goca Ye'gub: N.Ö.a.

Govalayıp: F.Ö.c.

Govala-

Y

gurd ağzı: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

3

Cümle Ögeleri

Gedenlerin yéri burda görünür.

Ö Y.T. Y

Hanım Nene'm ağ kefenin bürünür.

Ö B.li N. Y

Dalımcadır, hara gédem sürünür.

Y Y.T. Y Y

Bala geldin? Niye bele géj geldin?

C.D.U. Y H.T. H.T. Z.T. Y

Sebrim sennen güleşdi, sen güj geldin.

Ö H.T. Y Ö H.T. Y

Söz Öbekleri

Gedenlerin yéri: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Gedenler (insanlar): N.Ö.b.

Ged-

Y

(Benim) Hanım Nene'm: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Hanım Nene: U.A.

(Kendi) ağ kefeni: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

ağ kefen: N.Ö.a.

(Benim) Dalım: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Béle (Böyle, Bu ile): E.Ö.

(Benim) Sebrim: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

4

Cümle Öğeleri

Men gördüyüm kârvan çatıp köçüpdü

Ö H.T. Y

Ayrılığın şerbetini içüpdü

B.li N. Y

Ömrümüzün köçü burdan keçüpdü.

Ö Y.T. Y

Géçip gedip gider-gelmez yollara

H.T. Y Y.T.

Tozu gonup bu daşlara, kôllara.

Ö Y Y.T. Y.T.

Söz Öbekleri

Men gördüyüm kârvan: N.Ö.b.

çatıp: F.Ö.c.

çat-

Y

ayrılığın şerbeti: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Ömrümüzün köçü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

(Bizim) Ömrümüz: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Geder-gelmez yollar: N.Ö.b.

Geder-gelmez: T.Ö.

Ged-

Y

gel-

Y

gécip: F.Ö.c.

géc-

Y

(Onun) Tozu: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

bu daşlar: N.Ö.a.

5

Cümle Ögeleri

Burda şirin hâtireler yatıplar.

Y.T.   Ö   Y

Daşarılan başı – başa çatıplar.

H.T.   H.T.   Y

Aşnalığın daşın bizden atıplar.

B.li N.   Y.T.   Y

Men bahanda gavzanıllar, bahıllar.

Z.T.   Y   Y

Bir de yatıp yandırılar, yahıllar.

H.T. C.D.U. H.T.   Y   Y

Söz Öbekleri

şirin hâtireler: N.Ö.a

Daşarılan: E.Ö.

baş-baş: T.Ö.

Aşnalığın daşı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Men bahanda: F.Ö.c.

yatıp: F.Ö.c.

yat-

Y

6

Cümle Öğeleri

Ėebilemiz burda gurup ocağı

Ö Y.T. Y B.li N.

İndi gurd-guşların yatağı olmuş

Z.T. B.siz N. Y

Gün batanda, söner bütün çırağı

Z.T. Y B.li N.

Ve beldetin léyse lehâ enîsu

İlle'l-ye'âfire ve ille'l-îsu.

Bu beldede bana ceylanlardan ve develerden başka arkadaş yoktur.

Ö

Y

Söz Öbekleri

(Bizim) Ėebilemiz: İ.Ö.a. (Tamlayansız İyelik Ö.)

gurd-guşların yatağı: İ.Ö. b. (Belirtili İsim Tamlaması)

gurd-guş: T.Ö.

Gün batanda: F.Ö.c.

Gün bat-

Ö Y

(Onun) bütün çırağı: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

bütün çırağ: N.Ö.a

Bu beldede bana ceylanlardan ve develerden başka arkadaş: N.Ö.a

Bu belde: N.Ö.a

bana ceylanlardan ve develerden başka arkadaşı: N.Ö.a

ceylanlardan ve develerden başka arkadaşı: N.Ö.a

ceylanlardan ve develerden başka: E.Ö.

ceylanlar ve develer: B.Ö.

7

Cümle Ögeleri

Zaman geçir, üfûglerde toz galır.

Ö Y Y.T. Ö Y

Kârvan kimi uzaglarda toz salır.

H.T. Y.T. B.siz N. Y

Duman gelir, ürekleri çulgayır.

Ö Y B.li N. Y

Ürek deyir: “ Zaman, geçme, aman dur.

Ö Y

Géçenlerde gözüm var, bir dayan, dur. ”

B.siz N.

Zaman, geçme, aman dur. Géçenlerde gözüm var, bir dayan, dur.

Ö Y C.D.U. Y Y.T. Ö Y H.T. Y Y

Söz Öbekleri

Kârvan kimi: E.Ö.

Géçen (Şeyler): N.Ö.b.

Géç-

Y

(Benim) Gözüm: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

8

Cümle Öğeleri

Rüzigârın deyirmanı fırlanır

Ö Y

Mehlug onun dişlerine tullanır

Ö Y.T. Y

Bah ki, beşer gene nece allanır

Y C.D.U. Ö Z.T. H.T. Y

Hemişelik şadlıh umur özüne

Z.T. B.siz N. Y Y.T.

Ėbri görür, toz gondurmur üzüne.

B.li N. Y Y Y.T.

Söz Öbekleri

Rüzigârın deyirmanı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

onun dişleri: İ.Ö.a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

(Kendi) özü: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Kendi) üzü: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

toz gondur: B.F.Ö.

9

Cümle Ögeleri

Köhnelerin sür-sümüyü dartılup.

Ö Y

Gurtulanın çul-çuhası yırtılup.

Ö Y

Moll' İbrahim lap eriyip, guruyup.

Ö C.D.U. Y Y

Şéyhülislam sehman galıp, gıbragdı.

Ö H.T. Y Y

Novruz Eli gaçag geçip, goçagdı.

Ö H.T. Y Y

Söz Öbekleri

Köhnelerin sür-sümüyü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

sür-sümüy: T.Ö.

Gurtulanın çul-çuhası: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

çul-çuha: T.Ö.

Moll' İbrahim: U.A.

Şéyhülislam: U.A.

Novruz Eli: B.A.Ö.

10

Cümle Ögeleri

Ahılların yétmiş kefen çürüdüp.

Ö B.siz N. Y

Cahılların dünya gemi kiridüp.

Ö B.siz N. Y

Gız-gelinler et-canların eridüp.

Ö B.li N. Y

Rehşende'nin elini neve tutur.

B.li N. Ö Y

Nenegız'ın kürekeni, gelini

Ö

Söz Öbekleri

(Senin) Ahılların: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

yétmiş kefen: N.Ö.a.

(Senin) Cahılların: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

dünya gemi: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

Gız-gelinler: T.Ö.

(Kendi) et-canları: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

et-canlar: T.Ö.

Nenegız'ın kürekeni, gelini: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Nenegız: U.A.

Rehşende'nin eli: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

11

Cümle Öğeleri

Çoh şükrü var, gene gelduh, görüşduh.

B.li N. Y Z.T. Y Y

İtenlerden, bitenlerden soruşduh.

Y.T. Y.T. Y

Küsmüşduh da Allah goysa, barışduh.

Y C.D.U. H.T. Y

Bir de görüş gismet ola, olmiya.

H.T. C.D.U. Ö B.siz N. Y Y

Ömürlerde fırsat ola, olmiya.

Z.T. B.siz N. Y Y

Söz Öbekleri

(Onun) Çoh şükrü: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Çoh şükür: N.Ö.a.

İten (Şeyler): N.Ö.b.

İt-

Y

biten (Şeyler): N.Ö.b.

bit-

Y

12

Cümle Öğeleri

Burda hıyal meydanları genişdi.

Y.T.   Ö   Y

Dağlar-daşlar bütün menle tanışdı.

Ö   Ö   H.T.   Y

Meni görcek Héyderbaba danışdı:

Z.T.   Ö   Y

“ Bu ne sesdür, sen âleme salıpsan

← Gel bir görek özün harda galıpsan? ”

B.siz N.

Bu ne sesdür, sen âleme salıpsan, gel bir görek özün harda galıpsan?

Ö   Y   Ö   Y.T.   Y   Y   H.T.   Y   Ö   Y.T.   Y

Söz Öbekleri

hıyal méydanları: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

Dağlar-daşlar: T.Ö.

menle: E.Ö.

Meni görcek(görünce): F.Ö.c.

Meni gör-

B.li N.   Y

ne ses: N.Ö.a.

(Kendi) özün: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

13

Cümle Ögeleri

Kecâveyle bu çaydan çoh geçmişik

H.T. Y.T. H.T. Y

Bu çeşmelerden serin sular içmişik

Y.T. B.siz N. Y

Bu yoncalıhlarda ekip biçmişik

Y.T. H.T. Y

Çepişleri gıdıhlıyan günlerim

Z.T.

Çepiş kimi oynahlıyan günlerim.

Z.T.

Söz Öbekleri

Kecâveyle: E.Ö.

bu çay: N.Ö.a

(Benim) Çepişleri gıdıhlıyan günlerim: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Çepişleri gıdıhlıyan günler: N.Ö.b.

Çepişleri gıdıhla-

B.li N. Y

(Benim) çepiş kimi oynahlıyan günlerim: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

çepiş kimi oynahlıyan günler: N.Ö.b.

çepiş kimi oynahla-

H.T. Y

çepiş kimi: E.Ö.

bu çeşmeler: N.Ö.a.

serin sular: N.Ö.a.

bu yoncalihlar: N.Ö.a.

ekip: F.Ö.c.

ek-

Y

14

Cümle Öğeleri

Bu hermende "aradan hır" oynardih.

Y.T. B.siz N. Y

Cumalaşıp garişga tek gaynardih.

H.T. H.T. Y

Yavaş yavaş bahçalara ağnardih.

H.T. Y.T. Y

Ağaşlardan çeling ağaç keserdik.

Y.T. B.siz N. Y

Goruhçunun gorhusundan eserdik.

H.T. Y

Söz Öbekleri

Bu hermen: N.Ö.a.

aradan hır: N.Ö.a.

Cumalaşıp: F.Ö.c.

Cumalaş-

Y

garişga tek: E.Ö.

Yavaş yavaş: T.Ö.

çeling ağac: N.Ö.a.

Goruhçunun gorhusu: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

15

Cümle Öğeleri

Bu tövlede sarı inek doğardı.

Y.T.   Ö   Y

Hanım Nenem inekleri sağardı.

Ö   B.li N.   Y

Ana iyisi dam-duvardan yağardı.

Ö   Y.T.   Y

Men buzovu gucahlardım, gaşmasın.

Ö   B.li N.   Y   Y

Déyerdi: “Bah, bayda dolup, daşmasın.”

Y   B.siz N.

Bah, bayda dolup, daşmasın.

Y   Ö   H.T.   Y

Söz Öbekleri

Bu tövle: N.Ö.a.

sarı inek: N.Ö.a.

(Benim) Hanım Nenem: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Hanım Nene: U.A.

Ana iyisi: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

dam-duvar: T.Ö.

dolup: F.Ö.c.

dol-

Y

16

Cümle Ögeleri

Bu damlarda çohlu cızıg atmışam.

Y.T. B.siz N. Y

Uşahların aşihların utmuşam.

B.li N. Y

Gurguşunlu sakga alıp satmışam.

H.T. Y

Uşag nece héç zadınan şad olar?

Ö H.T. H.T. Y

İndi bizim gemi tutmur dünyalar.

Z.T. B.li N. Y Ö

Söz Öbekleri

Bu damlar: N.Ö.a.

çohlu cızıg: N.Ö.a.

Uşahların aşihları: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Gurguşunlu sakga alıp: F.Ö.c.

Gurguşunlu sakga al-

B.siz N. Y

Gurguşunlu sakga: N.Ö.a.

héç zadınan: E.Ö.

héç zad: N.Ö.a

şad ol: B.F.Ö.

bizim gem: İ.Ö.a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

Cümle Öğeleri

Mekteb galır, uşaglar ders alıllar.

Ö Y Ö B.siz N. Y

Héy yazıllar, héy pozullar, yalıllar.

C.D.U. Y C.D.U. Y Y

Moll' İbrahim özü, évi galıllar.

Ö Ö Ö Y

Amma bizim yoldaşlardan galan yoh.

C.D.U. Ö Y

Bunlardan bir bizi yada salan yoh.

Ö Y

Söz Öbekleri

Moll' İbrahim: U.A.

(Kendi) Özü: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Kendi) évi: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

bizim yoldaşlardan galan (Kişi): N.Ö.b.

bizim yoldaşlardan gal-

Y.T. Y

bizim yoldaşlar: İ.Ö.a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

Bunlardan bir bizi yada salan (Kişi): N.Ö.b.

Bunlardan bir bizi yada sal-

B.li N. Y

Bunlardan bir biz: N.Ö.a.

bir biz: E.Ö.

yada sal: B.F.Ö.

18

Cümle Öğeleri

Bir vahtında bu mekteb pergâr idi.

Ö Y

Bir Müséyyib, bir Memdesen var idi.

Ö Ö Y

Biri helfe, biri verzişkâr idi.

Ö Y Ö Y

Ahud bizle oynamağa géderdi.

Ö Y.T. Y

Özü bize oynamag örgederdi.

Ö Y.T. B.siz N. Y

Söz Öbekleri

Bir vahtında bu mekteb: N.Ö.a.

vahtında bu mekteb: N.Ö.a.

Bir vaht: N.Ö.a.

bu mekteb: N.Ö.a.

Bir Müséyyib: N.Ö.a.

Müséyyib: B.A.Ö.

bir Memdesen: N.Ö.a.

Memdesen: B.A.Ö.

bizle oynamağ: F.Ö.a.

bizle oyna-

H.T. Y

bizle: E.Ö.

(Kendi) Özü: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

oynamag: F.Ö.a.

oyna-

Y

19

Cümle Öğeleri

Dédim balam, o Memdesen ne olupdu?

Y C.D.U. Ö B.siz N. Y

Me'lum oldu tifiñ cevan ölüpdü.

Y H.T. H.T. Y

Ne var, ne var, burnunnan gan gelüpdü.

Ö Y Ö Y Y.T. Ö Y

Bir yél esir, bahırsan Memdesen yoh.

Ö Y H.T. Ö Y

Bu ketde bir burun ganı kesen yoh.

Ö Y

Söz Öbekleri

(Benim) balam: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

o Memdesen: N.Ö.a.

Memdesen(Muhammed Hasan): B.A.Ö.

nol (ne ol): B.F.Ö.

Me'lum ol: B.F.Ö.

(Kendi) burnu: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Bir yél: N.Ö.a.

Bu ketde bir burun ganı kesen: N.Ö.b.

Bu ketde bir burun ganı kes-

Y.T. B.li N. Y

Bu ket: N.Ö.a.

bir burun ganı: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

bir burun: N.Ö.a.

20

Cümle Öğeleri

Dédim, déyin “ Müséyyib’e ne geldi? ”

Y Y B.siz N.

Müséyyib’e ne geldi?

Y.T. Ö Y

Gulam gördüm, ağlar göz ile güldü.

Ö Y H.T. Y

Dédi: O da bahalıg düşdü, öldü.

Y B.siz N.

O da bahalıg düşdü, öldü.

Ö C.D.U. Ö Y Y

Dédim yazıh bizle hasıl bölenler

Y B.siz N.

Bitmeyende aclarınnan ölenler.

Z.T

Söz Öbekleri

ağlar göz ile: E.Ö.

ağlar göz: N.Ö.b.

ağla-

Y

Yazılı: Ü.Ö.

bizle hasıl bölenler, aclarınnan ölenler bitmeyende: F.Ö.c.

bizle hasıl bölenler, aclarınnan ölenler bit-

Ö Ö Y

bizle hasıl bölenler: N.Ö.b.

bizle hasıl böl-

H.T. B.siz N. Y

bizle: E.Ö.

aclarınnan ölenler: N.Ö.b.

aclarınnan öl-

H.T. Y

21

Cümle Ögeleri

Bu mektebde, şé'rin şehdin dadmışam.

Y.T. B.li N. Y

Ahundun ağzından gapıp, udmuşam.

H.T. Y

Gâhdan da bir ahundu aldadmışam.

Z.T. C.D.U. B.li N. Y

Başım ağrır deyip, gacıp gétmişem.

H.T. H.T. Y

Bahçalarda gedip gözden itmişem.

H.T. Y.T. Y

Söz Öbekleri

Bu mekteb: N.Ö.a.

şé'rin şehdi: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Ahundun ağzından gapıp: F.Ö.c.

Ahundun ağzından gap-

Y.T. Y

Ahundun ağzı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

bir ahund: N.Ö.a.

Başım ağrır deyip: F.Ö.c.

Başım ağrır de-

B.siz N. Y

(Benim) Başım: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

gaçıp: F.Ö.c.

gaç-

Y

Bahçalarda gédip: F.Ö.c.

Bahçalarda géd-

Y.T. Y

22

Cümle Öğeleri

Azad olanda mektebden çıhardıg.

Z.T. Y.T. Y

Hücum verip birbirin sıhardıg.

H.T. B.li N. Y

Yolda her ne geldi, vurup yıhardıg.

Ö Y H.T. Y

Uşag déme, ipin gırmış dana dé.

B.siz N. Y B.siz N. Y

Bir dana da déme, elli dana dé.

B.siz N. C.D.U. Y B.siz N. Y

Söz Öbekleri

Azad olanda: F.Ö.c.

Azad ol-

Y

Azad ol: B.F.Ö.

Hücum vérip: F.Ö.c.

Hücum vér-

Ö Y

birbiri: T.Ö.

Yolda her ne: N.Ö.a.

her ne: N.Ö.a.

vurup: F.Ö.c.

vur-

Y

ipin gırmış dana: N.Ö.b.

ipin gr-

B.li N. Y

(Kendi) ipi: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Bir dana: N.Ö.a.

elli dana: N.Ö.a.

23

Cümle Öğeleri

Melik Niyaz, itgin gedip yoh olup.

Ö H.T. Y

Emir Aslan, sekte ile yihılup.

Ö H.T. Y

Here gaçıp bir derede sıhılup.

Ö Y. Y.T. Y

Çörek gemi çıhıp halgın ayına.

Ö Y Y.T.

Herkes galıp öz canının hayına.

Ö Y Y.T.

Söz Öbekleri

Melik Niyaz: U.A.

itgin gedip: F.Ö.c.

itgin ged-

H.T. Y

yoh ol: B.F.Ö.

Emir Aslan: U.A.

sekte ile: E.Ö.

bir dere: N.Ö.a.

Halgın ayı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

çörek gemi: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

öz canının hayı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

öz canı: İ.Ö.a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

24

Cümle Öğeleri

Ketli yazıh yandıra çırağ tapmır.

Ö C.D.U. Y B.siz N. Y

Görüm sizin bergiz galsın andıra.

Y Ö Y Y

Kim bu sözü erbablara gandıra.

Ö B.siz N. Y.T. Y

Bu milletin günahı ahır nedir?

Ö C.D.U. Y

Görüm mezlumlar ahı sizi dutsun.

Y Ö B.li N. Y

Söz Öbekleri

sizin bergiz: İ.Ö.a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

bu söz: N.Ö.a.

Bu milletin günahı: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Bu millet: N.Ö.a.

mezlumlar ahı: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

25

Cümle Öğeleri

Her ne alır, baha verir ğiymeti

Ö Y H.T. Y B.siz N.

Ucuz feğet ekinçinin zehmeti

Y C.D.U. Ö

Bitenden artıg biçenin ücreti

Y.T. Y Ö

Kend uşağı gédir yolda işliye

Ö Y Y.T. Y

Orda belke ğendi tapıp, dişliye.

Y.T. C.D.U. H.T. Y

Söz Öbekleri

Her ne: N.Ö.a.

ekinçinin zehmeti: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Biten: N.Ö.b.

Bit-

Y

biçenin ücreti: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

biçen: N.Ö.b.

biç-

Y

Kend uşadı: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

gendi tapıp: F.Ö.c.

gendi tap-

Ö Y

26

Cümle Ögeleri

Ketli gelin kimi dünyanı bezer.

Ö H.T. B.li N. Y

Öz övreti yamag yamağa düzer.

Ö H.T. Y

İyne bezer halgı, özü lüt gezer.

B.sız N. Y Ö Ö H.T. Y

İndi de var çarşabları albahdı.

Z.T. C.D.U. Y Ö Y

Uşagların gıc-paçası çılpahdı.

Ö Y

Söz Öbekleri

gelin kimi: E.Ö.

(Senin) dünyan: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Öz övreti: İ.Ö.a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

yamag yamag: T.Ö.

(Kendi) halgı: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Kendi) özü: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Uşagların gıc-paçası: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

gıc-paçı: T.Ö.

Cümle Öğeleri

Bu bahçada aş teresi ekerdik.

B.siz N. Y

Héy su açıp kerdiye göz tikerdik.

C.D.U. H.T. Y.T. Y

Çihmah hemin derip, aşıa tökerdik.

Z.T. H.T. Y.T. Y

Fingılışlar gaşihlardan aslanır.

Ö Y.T. Y

Yağlı désem, guru ağzın ıslanır.

H.T. Ö Y

Söz Öbekleri

Bu bahçada aş teresi: N.Ö.a.

Bu bahça: N.Ö.a.

aş teresi: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

su açıp: F.Ö.c.

su aç-

B.siz N. Y

göz tik: B.F.Ö.

derip: F.Ö.c.

der-

Y

(Senin) guru ağzın: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

guru ağız: N.Ö.a.

Cümle Ögeleri

Bu dözlerde, guzuları yayardıg.

Y.T. B.li N. Y

Ahmasınlar ulduz tekin, sayardıg.

Y H.T. Y

Guş govanı çekip daşa dayardıg.

B.li N. H.T. Y.T. Y

Guşgovan da éle bil ki, gabandı.

Ö C.D.U. H.T. Y C.D.U. Y

Gurd uzagdan déyir bes ki, çobandı.

Ö Y.T. Y C.D.U. Y

Söz Öbekleri

Bu dözler: N.Ö.a.

ulduz tekin: E.Ö.

çekip: F.Ö.c.

çek-

Y

Guşgovan: B.A.Ö.

Éle (öyle): E.Ö.

29

Cümle Ögeleri

Hanım Nenem nahoş olan il idi.

Ö Y

Gış var iken külek idi, yél idi.

Z.T. Y Y

Gış da çıhdı, yağış idi, sél idi.

Ö C.D.U. Y Y Y

Yük-yapını héy çatırduh ki, gédah.

B.li N. H.T. Y C.D.U. Y

Sél çimhırıp, mecbur iduh gayıdah.

Ö Y Y Y

Söz Öbekleri

(Benim) Hanım Nenem: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Hanım Nene: U.A.

nahoş olan il: N.Ö.b.

nahoş ol-

B.siz N. Y

(Senin) Yük-yapın: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Yük-yapı: T.Ö.

30

Cümle Öğeleri

Néysan düşdü, biz de yağışa düşdüh.

Ö Y Ö C.D.U. Y.T. Y

Séller ile boğuşa kim bacara?

H.T. Y Ö Y

Héy déyirdik belke yağış yığışa

B.siz N. Y C.D.U. Ö Y

Balakişi faytoncumuz gelmişdi.

Ö Y

İmamiyye gehvesinde galmışdı.

Y.T. Y

Söz Öbekleri

Séller ile: E.Ö.

(Bizim) Balakişi faytonçumuz: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

İmamiyye gehvesi: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

31

Cümle Öğeleri

Bu zemide gédip, gözden iterdik.

H.T. Y.T. Y

Tongal gurup, sütülleri üterdik.

H.T. B.li N. Y

Déyip gülmek muradına yéterdik.

Y.T. Y

Él de gülsün, muradına yétişsin.

Ö C.D.U. Y Y.T. Y

Yüreklerin yaraları bitişsin.

Ö Y

Söz Öbekleri

Bu zemide gédip: F.Ö.c.

Bu zemide géd-

Y.T. Y

Bu zemi: N.Ö.a

Tongal gurup: F.Ö.c.

Tongal gur-

B.siz N. Y

Déyip gülmek muradı: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

Déyip gülmek: T.Ö.

gülmek: F.Ö.a.

gül-

Y

Déyip: F.Ö.c.

Dé-

Y

(Kendi) muradı: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Yüreklerin yaraları: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

32

Cümle Öğeleri

Halvarçılar burda halvar daşırdı.

Ö Y.T. B.siz N. Y

Bu küllükden ulaglar dırmaşırdı.

Y.T. Ö Y

Séller kimi, né'met aşıp daşırdı.

H.T. H.T. Y

Her iş déyeydin her kime, görerdi.

B.siz N. Y Y.T. Y

Can dermanı istiyéydin vérerdi.

B.li N. Y Y

Söz Öbekleri

Bu küllük: N.Ö.a

Séller kimi: E.Ö.

né'met aşıp: F.Ö.c.

né'met aş-

Ö Y

Her iş: N.Ö.a

her kim: N.Ö.a

Can dermanı: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

Cümle Öğeleri

İndi beşer ac gurd tekin uduhup.

Z.T. Ö H.T. Y

Çömbelenti göz gıncırdıp duruhup.

H.T. H.T. Y

Bahıllar ki, görsünler kim sınıhup.

Y C.D.U. Y Ö Y

Tökülsünler onun leşin yırtısnlar.

Y B.li N. Y

Here ensesinden bir diş gırtısnlar.

Ö B.siz N. Y

Söz Öbekleri

ac gurd tekin: E.Ö.

ac gurd: N.Ö.a.

göz gıncırdıp: F.Ö.c.

göz gıncırd-

B.siz N. Y

onun leşi: İ.Ö.a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

ensesinden bir diş: N.Ö.a.

bir diş: N.Ö.a.

(Onun) ensesi: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Cümle Öğeleri

Héyderbaba, sende defineler var.

C.D.U. Y.T. Ö Y

Dağlar védi'esi hezineler var.

Ö Y

Amma sene benzer sineler de var.

C.D.U. Ö C.D.U. Y

Bu sineler dağlar ile danuşur.

Ö H.T. Y

Dağlar kimi göyler ile gonuşur.

H.T. H.T. Y

Söz Öbekleri

Dağlar védi'esi hezineler: N.Ö.a.

Dağlar védi'esi: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

sene benzer sineler: N.Ö.b.

sene benze-

Y.T. Y

Bu sineler: N.Ö.a.

dağlar ile: E.Ö.

Dağlar kimi: E.Ö.

göyler ile: E.Ö.

Cümle Öğeleri

Gör hardan men sene saldim nefesi?

Y Y.T. Ö Y.T. Y B.li N.

Dédim gaytar sal âleme bu sesi

Y Y Y Y.T. B.li N.

Sen de yahşı Simurg étdin megesi

Ö C.D.U. Y B.li N.

Sanki ganad verdin yéle, nesime

C.D.U. B.siz N. Y Y.T. Y.T.

Her terefdin ses verdiler sesime

Y.T. B.siz N. Y Y.T.

Söz Öbekleri

bu ses: N.Ö.a.

yahşı Simurg ét: B.F.Ö.

yahşı Simurg: N.Ö.a.

Her teref: N.Ö.a.

(Benim) sesim: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Cümle Ögeleri

Héyderbaba, seni veten bilmişdim.

C.D.U. B.li N. Y

Veten déyip, baş götürüp gelmişdim.

H.T. H.T. Y

Seni görüp göz yaşımı silmişdim.

H.T. B.li N. Y

Hâlbuki lap gemli gurbet sendeymiş.

C.D.U. Ö Y

Gara zindan, acı şerbet sendeymiş.

Ö Ö Y

Söz Öbekleri

veten bil: B.E.Ö.

Veten déyip: F.Ö.c.

Veten dé-

B.siz N. Y

baş götürüp: F.Ö.c.

baş götür-

B.siz N. Y

Seni görüp: F.Ö.c.

Seni gör-

B.li N. Y

(Benim) göz yaşım: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

göz yaşı: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

lap gemli gurbet: N.Ö.a.

ğemli ğurbet: N.Ö.a.

Gara zindan: N.Ö.a.

acı Şerbet: N.Ö.a.

37

Cümle Ögeleri

Kim galdı ki, bize bugün burmadı.

Ö Y C.D.U. Y.T. B.li N. Y

Atdan atdan bize kelek gurmadı.

H.T. Y.T B.siz N. Y

Bir merd oğul bize havar durmadı.

Ö Y.T. Y

Şeytanları gucağlayıp gezdiz siz

H.T. Y Ö

İnsanları ayaglayıp, ezdiz siz.

H.T. Y Ö

Söz Öbekleri

(Kendi) buğ: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Atdan atdan: T.Ö.

kelek gur: B.F.Ö.

Bir merd oğul: N.Ö.a.

merd oğul: N.Ö.a.

havar dur: B.F.Ö.

Şeytanları gucağlayıp: F.Ö.c.

Şeytanları gucagla-

B.li N. Y

İnsanları ayaglayıp: F.Ö.c.

İnsanları ayagla-

B.li N. Y

38

Cümle Öğeleri

Duvar ucaldı, gün bize düşmedi.

Ö Y Ö Y.T. Y

Zindan garaldı, göz gözü sésmedi.

Ö Y Ö B.li N. Y

Gündüz gözü benim lampam gésmedi.

Z.T. Ö Y

Sél de basdı évmiz dolup göl oldu.

Ö C.D.U. Y Ö H.T. B.siz N. Y

Çoh yazığm évi çönüp çöl oldu.

Ö H.T. B.siz N. Y

Söz Öbekleri

Gündüz gözü: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

benim lampam: İ.Ö.a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

(Bizim) évmiz: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

dolup: F.Ö.c.

dol-

Y

Çoh yazığm évi: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Çoh yazıĝ: N.Ö.a.

çönüp: F.Ö.c.

çön-

Y

39

Cümle Ögeleri

Evvel başı menden istiĝbal étdiz.

Z.T. Y.T. B.siz N. Y

Sondan çönüp işimde ihlal étdiz.

H.T. Y.T. Y

Öz zennizce üstadı iĝfal étdiz.

H.T. B.li N. B.siz N. Y

Éybi yohdur, géçer géder ömürdür.

B.li N. Y Y

Gış da çıhar, yüzü gara kömürdür.

Ö C.D.U. Y Ö Y

Söz Öbekleri

Evvel başı: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

istiĝbal ét: B.F.Ö.

Sondan çönüp: F.Ö.c.

Sondan çön-

Z.T. Y

(Benim) işim: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

ihlal ét: B.F.Ö.

Öz zenniz: İ.Ö.a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

iğfal ét: B.F.Ö.

géçer géder ömür: N.Ö.b.

géçer géder: T.Ö.

géc-

Y

géd-

Y

(Onun) yüzü: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

gara kömür: N.Ö.a.

40

Cümle Ögeleri

Menim yolum mehebbet caddesiydi.

Ö

Y

Son sözlerim Hakgın iradesiydi.

Ö

Y

Mehebbetin risâlet ve'desiydi.

Y

Yohsa mende bir kes ile gerez yoh.

C.D.U.

Ö

Y

Siyâset adlı mende bir merez yoh.

Ö

Y

Söz Öbekleri

Menim yolum: İ.Ö.a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

mehebbet caddesi: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

(Benim) Son sözlerim: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Son sözler: N.Ö.a.

Hakgın iradesi: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Mehebbetin risâlet ve'desi: İ.Ö. b.(Zincirleme İsim Tamlaması)

risâlet ve'desi: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

mende bir kes ile ğerez: N.Ö.a.

bir kes ile ğerez: N.Ö.a.

bir kes ile: E.Ö.

bir kes: N.Ö.a.

Siyâset adlı mende bir merez: N.Ö.a.

Siyâset adlı men: N.Ö.a.

bir merez: N.Ö.a.

41

Cümle Öğeleri

Hag ne déyir? Küfre garşı gétmeyiz.

Ö B.siz N. Y Y.T. Y

Nurdan çıhıp, zülmet içre itmeyiz.

H.T. Y.T. Y

Fırılđağa fırfıra tek bitmeyiz.

Y.T. H.T. Y

Gördüz ki küfrün dibi olmadı.

Ö C.D.U. Ö Y

Pul da véirse, cibi almağa tikmiş.

H.T. B.li N. H.T. Y

Söz Öbekleri

Küfre garşı: E.Ö.

Nurdan çıhıp: F.Ö.c.

Nurdan çıh-

Y.T. Y

zülmet içre(içi): İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

fırfıra tek: E.Ö.

küfrün dibi: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

almağ: F.Ö.a.

al-

Y

Cümle Öğeleri

Şeytan bizim giblemizi çönderip.

Ö B.li N. Y

Allah déyen yoldan bizi dönderip.

Ö Y.T B.li N. Y

İlanlı çeşmeye bizi gönderip.

Y.T. B.li N. Y

Minnet goyur ki, arhıvız nehr olup.

Y C.D.U. Ö B.siz N. Y

Biz görürük sular bize zehr olup.

Ö Y Ö Y.T. B.siz N. Y

Söz Öbekleri

bizim giblemiz: : İ.Ö.a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

Allah déyen: N.Ö.b

Allah dé-

B.siz N. Y

İlanlı çeşme: N.Ö.a.

Minnet goy: B.F.Ö.

(Sizin) arhıvız: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

nehr ol: B.F.Ö.

zehr ol: B.F.Ö.

Cümle Öğeleri

Héyderbaba, giléylihdén ne çihar?

C.D.U. Y.T. Ö Y

Zülmün évin sebr ü tehemmül yıhar.

B.li N. Ö Y

Derviş olan sebrin elin berk sıhar.

Ö B.li N. H.T. Y

Gel gayıdag, çıhag Ağa Düzü'ne.

Y Y Y Y.T.

Géçek gene mehebbetin sözüne.

Y Z.T. Y.T.

Söz Öbekleri

Zülmün évi: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

sebr ü tehemmül: B.Ö.

Derviş olan: N.Ö.b.

Derviş ol-

B.siz N. Y

sebrin eli: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Ağa Düzü: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

mehebbetin sözü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Cümle Öğeleri

Déyne uşah birbiriyle saz olsun.

Y Ö H.T. B.siz Y

Belke bu gış bir de çönüp yaz olsun.

C.D.U. Ö H.T. C.D.U. H.T. B.siz Y

Çay çemenler ördek olsun, gaz olsun.

Ö B.siz N. Y B.siz Y

Biz de bahıp ferehlenip bir uçag.

Ö C.D.U. H.T. H.T. H.T. Y

Sınıg-salhag ganadları bir açag.

B.li N. H.T. Y

Söz Öbekleri

birbiriyle: E.Ö.

birbiri: T.Ö.

bu gış: N.Ö.a.

çönüp: F.Ö.c.

çön-

Y

Çay çemenler: T.Ö.

bahıp: F.Ö.c.

bah-

Y

ferehlenip: F.Ö.c.

ferehlen-

Y

Sınıg-salhag ganadlar: N.Ö.a.

Sımg-salhag: T.Ö.

45

Cümle Öğeleri

Bu bahçadan alçaları dererdik.

B.li N. Y

Gış adına çıhip damda sererdik.

H.T. Y.T. Y

Héy de çıhip yalandan çöndererdik.

C.D.U. C.D.U. H.T. H.T. Y

Gış zumarın yayda yéyip doyardıg.

B.li N. Z.T. H.T. Y

Bir küllü de minnet halga goyardıg.

B.siz N. C.D.U. B.siz N. Y.T. Y

Söz Öbekleri

Bu bahçadan alçalar: N.Ö.a.

Bu bahça: N.Ö.a.

Gış adına çıhip: F.Ö.c.

Gış adına çıh-

H.T. Y

Gış adı: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

çıhip: F.Ö.c.

çıh-

Y

Gış zumarı: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

yéyip: F.Ö.c.

yé-

Y

Bir küllü: N.Ö.a.

46

Cümle Öğeleri

Évler galır, év sahibi yoh özü.

Ö Y Ö Y Ö

Ocahların gözü işıldır ancah.

Ö Y C.D.U.

Gédenlerin sözü az çoh galıdır.

Ö H.T. Y

Bizden de bir söz galacah, ay aman!

Y.T. C.D.U. Ö Y C.D.U.

Kimler bizden söz salacah, ay aman!

Ö Y.T. B.siz N. Y C.D.U.

Söz Öbekleri

év sahibi: İ.Ö. b.(Belirtisiz İsim Tamlaması)

(Kendi) özü: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Ocahların gözü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Gédenlerin sözü: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Gédenler: N.Ö.b.

Géd-

Y

az çoh: T.Ö.

bir söz: N.Ö.a.

ay aman: Ü.Ö.

söz sal: B.F.Ö.

47

Cümle Ögeleri

Bizden sonra kürsülerin tovunda

Z.T. Y.T.

Kendin nağıllarında, söz-sovunda

Y.T.

Gar'nenenin çahmağında, govunda

Y.T.

Héyderbaba özün gatar sözlere

C.D.U. B.li N. Y Y.T.

İşgi kimi humar vérer gözlere.

B.siz N. Y Y.T.

Söz Öbekleri

Bizden sonra: N.Ö.a.

kürsülerin tovu: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

Kendin nağılları, söz-sovu: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

söz-sov: T.Ö.

Gar'nenenin çahmağı, govu: İ.Ö. b.(Belirtili İsim Tamlaması)

(Kendi) özü: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

İşgi kimi humar: N.Ö.a.

İşgi kimi: E.Ö

Cümle Öğeleri

Aşığ déyer bir nazlı yar var imiş.

Ö Y Ö Y

Éşginden odlanıp yanar var imiş.

Ö Y

Bir sazlı-sözlü Şehriyâr var imiş.

Ö Y

Odlar sönüp, onun odu sönmeyip.

Ö Y Ö Y

Felek çönüp, onun çerhi çönmeyip.

Ö Y Ö Y

Söz Öbekleri

bir nazlı yar: N.Ö.a.

nazlı yar: N.Ö.a.

Éşginden odlanıp yanar: N.Ö.b.

Éşginden odlanıp yan-

H.T. Y

Éşginden odlanıp: F.Ö.c.

Éşginden odlan-

H.T. Y

(Senin) Éşgin: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Bir sazlı-sözlü Şehriyar: N.Ö.a.

sazlı-sözlü Şehriyâr: N.Ö.a.

sazlı-sözlü: T.Ö.

onun odu: İ.Ö.a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

onun çerhi: İ.Ö.a.(Tamlayanlı İyelik Ö.)

49

Cümle Ögeleri

Héyderbaba, alçahların köş gölsun.

C.D.U.   Ö   B.siz N. Y

Bizden sora galanlara eşğ olsun.

Y.T.   Y

Géçmişlerin, gelenlere meşğ olsun.

Ö   Y.T.   Y

Övladımız mezhebini danmasın.

Ö   B.li N.   Y

Her içi boş sözlere aldanmasın.

Y.T.   Y

Söz Öbekleri

(Senin) alçahların: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

köşğ ol: B.F.Ö.

Bizden sora galanlar: N.Ö.b.

Bizden sora gal-

Z.T.   Y

Bizden sora: N.Ö.a.

eşğ ol: B.F.Ö.

(Senin) Géçmişlerin: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Géçmişler: N.Ö.b.

Gç-

Y

gelenler: N.Ö.b.

gel-

Y

meşğ ol: B.F.Ö.

(Bizim) Övladımız: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

(Öz) mezhebi: İ.Ö.a.(Tamlayansız İyelik Ö.)

Her içi boş sözler: N.Ö.a.

İçi boş sözler: N.Ö.a.

Boş sözler: N.Ö.a.

3. SONUÇ

Bir sözün cümlede nasıl kullanıldığı kadar ne sıklıkla kullanıldığı da önem arz etmektedir. Sözlerin kullanımından hareketle şairin hangi dönemde yaşadığını, hangi kültürel özelliklerin aktarıcısı olduğunu, nasıl bir ruh haline sahip olduğunu tespit edebiliriz. Bazı sözlerin sıklıkla kullanılması elbette şairin üslubunda o sözün önemli bir paya sahip olduğunu göstermektedir. Bu bilgiler dikkate alınarak yapılan dilbilgisel çözümleme neticesinde, Heyderbaba'ya Selam şiirinin söz kadrosu ve söz sıklıkları üzerine şunları paylaşabiliriz: Şiirde 2849 söz yer almaktadır. Bu sözlere baktığımızda sözlüklerin çok büyük bir bölümünü oluşturan adların Heyderbaba'ya Selam şiirinin de önemli bir bölümünü oluşturan söz çeşidi olduğunu görmekteyiz. Kendi başlarına var olabilen ve sözlükte yer alan bilgiye ilişkin sözler, söz diziminde özne veya nesne olarak kullanılan sözler ve söz öbekleri kısaca adlar şiirde en çok kullanılan sözler olmuştur. Sözlükteki türlerine göre adlar içerisinde 134 insan bedeni ve beş duyu organı adı, 55 akrabalık adı, 71 araç ve eşya adı, 75 hayvan adı, 41 bitki adı, 65 kavram adı, 21 iş ve meslek adı, 36 beslenme adı, 19 giyim-kuşam adı, 131 nitelik adı, 138 mekân adı, 75 zaman adı, 34 soru adı, 25 gök cismi adı, 11 takma ad ve özel ad olarak 78 kişi adı ve 60 yer adı yer almaktadır. Bilim ve sanatla ilgili adlar ise şiirde yer almamaktadır.

Şiirdeki adlar içerisinde ise en çok yer alan söz “*bir*”dir. Sayıların ilki olarak isim görevinde kullanılan “*bir*” aynı, benzer, beraber, herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı, önem bakımından birbirinden farksız, birbirine eşit manasında sıfat olarak kullanılır. Sadece, ancak, yalnız anlamlarını da cümleye kattığında zarf görevini üstlenen “*bir*” Heyderbaba'ya Selam şiirinde 55 yerde kullanılarak şiirin en sık tekrarlanan sözü olmuştur. Heyderbaba'ya Selam şiirinde sayı sıfatı ve hâl zarfı olarak değişik yerlerde kullanılan “*bir*” dikkat çeken bir söz olmuştur.

Heyderbaba'ya Selam şiirinde adların çeşitlilik göstermesi Şehriyâr'ın eserinin etkileyciliğini ve kalıcılığını olumlu etkilemiştir. Zengin söz kadrosu ile eserin oluşturulması ve kullanılan sözlerin anlaşılabilirliği eseri sıkıcı olmaktan uzaklaştırmış ve eserin kalıcılığına katkı sunmuştur.

Varlıkların gerçek adlarının yerini tutan, onları kişi, işaret, belirsizlik veya soru yolları ile temsil eden zamirler ise şiirin birçok yerinde yer almaktadır. Zamirlere ilişkin tespitleri kısaca şöyle paylaşabiliriz:

Zamirler içerisindeki kişi zamirleri ile önceki ve sonraki bir kelimeye göndermede bulunan Şehriyâr, yapılan işten çok işi yapanı vurgulamıştır. Men ve Biz zamirleri karşısında Sen ve Siz zamirleri daha az kullanılmıştır. Ayrıca bu karşılıklı olma anlatıcı ve okuyucu arasında doğrudan bağ oluşturmuştur. Kişi zamirlerinin sıklığı şöyledir: *Men* 30, *Sen* 21, *O* 14, *Biz* 35, *Siz* 5, *Onlar* 3.

“*Men*” şahıs zamiri gibi “öz” dönüşlülük zamirinin şiirde çokça kullanıldığını görmekteyiz. Dönüşlülük zamirinin şiirin değişik yerlerinde değişik çekimlerde kullanılması anlatıcının rolünü vurgulamıştır. Şiirde 16 dönüşlülük zamiri yer almaktadır.

Metnin anlamca bağdaştırılmasında ve işlenen konuların bağlantılı bir şekilde anlatılmasında önemli etken olan işaret zamirlerinden “*bu*” şiirde değişik çekimlerde kullanılmıştır. Şairin şiirin değişik yerlerinde “*bu*” işaret zamirini kullanması yakın göndermeyi sağlamıştır. Şiirde 14 işaret zamiri yer almaktadır.

Kullanım sıklığı en yüksek olan soru zamiri “*kim*” birçok yerde hatırlama ve hatırlatmaya yönelik cevabı bilinen sorularda yer almıştır. Şairin ikinci sırada en sık “*ne*” soru zamirini kullanması anlamda kuvvetlendirmeye katkı sunmuştur. Soru zamirleri ve sıklıkları şöyledir: *kim* 11, *kime* 1, *kimler* 1, *ne* 9, *nedir* 1, *neler* 1, *hara* 2, *harda* 2, *hardan* 1

Eylem cümlelerinin çokça yer aldığı bu eserde hareketlerin özelliklerini belirten zarfların ise kullanım sıklığı yüksektir. Bu durum şiire canlılık katmıştır. Şehriyâr şiirde en çok hareketleri nitelemiştir. Bundan dolayı Heyderbaba’ya Selam şiirinde sıfat unsurundan çok, zarf unsuru mevcuttur. Bu zarfların çoğunluğunu hâl zarfi oluşturmaktadır. 260 adet hâl, 99 adet zaman zarfi Heyderbaba’ya Selam şiirinde yer almaktadır. Ayrıca, kullanılan zarfların yarıya yakını zarf eylem eki almış şekildedir(156). Zarf eylem ekleri şiirde, sıfat eylem eklerinden daha çok

kullanılmıştır. Şiirde en çok kullanılan zarf eylem eki –(i)p,-(i)p ekidir (94). Şiirde 43 yerde yer alan -anda,-ende eki ikinci sıradadır.

Hâl zarfları içinde benzerlik ilgisi kuran edatın değişik şekillerde şiirde yer bulması şairin Türkçeye ait unsurları kullandığını gözler önüne serer. Bu edat şiirin değişik yerlerinde *tekin* 3, *tek* 7, *kimi* 11 şeklinde kullanılmıştır. Eski Türkçedeki kullanımını Azeri Türkçesinde devam ettiren bu söz şiirin birçok yerinde kullanılmıştır. Bunlara ek olarak şu iki tespiti de paylaşabiliriz: Cümlelerde yapılan beraberlik ve vasıta zarflarını *-nan* 10 eki ya da *ile* 9 edatı oluşturmaktadır. Bir kere, bir defa, bir daha anlamı ile zarf olarak Azeri Türkçesinde çokça kullanılan “*bir*” şiirde 23 defa kullanılmıştır.

Varlıktaki değişimi ifade eden eylemleri incelediğimizde eylemlerin Heyderbaba’ya Selam şiirinde değişik zaman, şekil ve şahıslarda çekimlenerek kullanıldığını görmekteyiz. 849 eylemin yer aldığı Heyderbaba’ya Selam şiirinde en çok kullanılan eylemler *dé-* 33, *gel-* 33, *ol-* 27, *gal-* 23, *gör-* 18 eylemleridir. Bunların ve diğer eylemlerin eylem çekimine ilişkin bilgilerini ise şöyle paylaşabiliriz:

Eylemlerin çekimleri söz konusu olduğunda, emir kipi çekimli eylemler sıklık açısından birinci sıradadır. Şiirde emir kipi ile çekimlenmiş 360 eylem ve görülen geçmiş zaman çekimli 236 eylem yer almaktadır. Şair şiirde anlatılan olayların bir yaşayanı ya da şahidi olduğunu görülen geçmiş zaman çekimli eylemler ile ifade etmiştir. Geniş zaman çekimli eylemlerin sıklığı da 126’dır. Şair geniş zaman çekimli eylemler ile ayrıntılı ve canlı betimlemelerin içine okuyucuyu çekmiştir.

Heyderbaba’ya Selam şiirinde 133 birleşik çekimli eylem yer almaktadır. Geniş zaman (105), görülen geçmiş zaman (2), öğrenilen geçmiş zaman (13) ve istek şeklinin (13) hikâyeleri şiirdeki birleşik çekimli eylemleri oluşturmuştur.

Yukarıda sözlerin kullanımları ve sıklıkları üzerinde durarak bazı tespitler yapmaya çalıştık. Söz diziminden sonra söz diziminin yapısı çalışmamızın önemli bir bölümünü oluşturmuştur. Söz diziminin yapısı hakkında şunları söyleyebiliriz: Cümle, üslubun en önemli unsurlarından biri olması açısından incelememizde üzerinde durulan bir yapı olmuştur. Şairin dili kullanmadaki ustalığını ve üslubunu

ortaya koymak için şiirdeki mısraların cümle ögeleri ve söz öbekleri tek tek bulunmuş ve önemli veriler elde edilmiştir. Bu önemli verilerden hareketle, şairin duygu ve düşüncelerini kalıplara nasıl soktuğunu ve cümleler halinde paylaştığını gözler önüne sermeye çalıştık.

Şairin kurduğu cümlelerin ögeleri ve söz öbekleri şairin cümleleri kurarken içinde bulunduğu an hakkında bizlere birçok bilgi vermektedir. Bu çalışmada sadece özne, yüklem, nesne, zarf ve yer tamlayıcısı üzerinde durularak yapılan kısa cümle tahlilleri yerine cümlenin bütün ögelerinin ve tek kelimeye ininceye kadar tespit edilen söz öbeklerinin belirlendiği geniş cümle tahlilleri yapılmıştır. Bunlara ilişkin verileri şöyle paylaşabiliriz:

Cümle ögeleri içinde 945 yüklem ve 479 Özne vardır. Bu iki bilgiden Şehriyâr'ın her cümlede özneyi açık olarak belirtmediğini anlıyoruz. Şahıs ve iyelik eklerinin kullanılmasıyla, öznenin açık olarak belirtilmediği cümlelerde özneyi tespit edebiliriz. Bu kullanımdan hareketle, Şehriyâr'ın Türkçenin dil zenginliğini ustalıkla şiirine yansıttığını söyleyebiliriz.

Eylem cümlelerini eylem-özne bağlantısı açısından ele aldığımızda etken çatılı eylemlerin sıklıkla kullanıldığını görmekteyiz (798). Yüklemin belirttiği işin özne tarafından doğrudan yapıldığını etken çatılı eylemlerin kullanımından anlıyoruz. Anlattıklarının birebir yaşayanı ve şahidi olan etken eylemleri Şehriyâr şiirinde sıklıkla kullanmıştır.

Hitap ve emir cümlelerinin sıklıkla kullanılması anlatımı kuvvetlendirmiş ve şiirin ahengini sağlamıştır. Ayrıca eylem cümlelerinin isim cümlelerinden çok fazla olması cümle ögelerinin kullanım sıklığına etki etmiştir. Nesne, yer tamlayıcısı ve zarf tümleçlerinin kullanım sıklığı eylem cümlesi ile yakın ilişkilidir. Şiirde bunu görmekteyiz.

Nesnenin kullanım sıklığı 289'dur. Bunlar içerisinde belirli nesnelerin sıklığı 150'dir. Belirli nesnelerin 40'nın yükleme/belirtme hâl eki almadığını görmekteyiz. Ayrıca nesnenin kullanımı etken çatılı eylemlerin kullanımı ile yakından ilişkilidir. Daha önce, etken çatılı eylemlerin sıklıkla kullanıldığını belirtmiştik.

Bir yere gitmeyi, bir yerde bulunmayı ve bir yerden ayrılmayı ifade eden yer tamlayıcısının şiirdeki kullanım sıklığı 251'dir. Şiirin adının mekân adından oluşması ve mekân adlarının çokça kullanılması şiirdeki yer tamlayıcısı sıklığını etkilemiştir. Zarf tümleçleri içerisinde yer-yön zarfına yok denecek kadar az yer verilmesi yer tamlayıcısının sık kullanılması ile ilgilidir. Yer-yön zarfları kök itibari ile yer-yön ifade ederler. Bunlar, bulunma, ayrılma ve varma hâl eklerini almasalar da bu görevdeki eklerin işlevlerini kendi başlarına yerine getirirler. Ancak bir sözün yer tamlayıcısı olması için yukarıda belirtilen hâl eklerini alması gerekir. Ayrıntılı betimlemelerinde mekân adlarını sıklıkla kullanan Şehriyâr, bulunmayı, ayrılmayı ve varmayı kullandığı sözlere getirdiği hâl ekleri ile ifade etmiştir.

Seslenme ve hitaplar ile şiirin canlı ve dinamik olmasını sağlayan Şehriyâr Heyderbaba' ya Selam'ında cümle dışı öbekleri sıklıkla kullanılmıştır. Heyderbaba ifadesinin önemli bir kullanıma sahip olduğu cümle dışı öbeklerin sıklığı 135'tir. Şehriyâr kullandığı cümle dışı öbekler ile okuyucularda heyecan ve duygudaşlık hissiyatını uyandırmıştır. Bu kullanımlar konuşma dilini ve Azerbaycan folklorunu yansıtmaktadır.

Tek kelimeye ininceye kadar incelenen söz öbekleri ve genel değerlendirmelerini şöyle paylaşabiliriz: Heyderbaba' ya Selam şiirinde üslubun belirlenmesinde rol oynayan ve sıklıkla kullanılan ilişkilendirme ve niteleme öbeği şiirin en önemli söz öbekleri olmuştur. Nesne, kavram, varlık ve olaylar arasındaki ilişkiyi ayrıntılı betimlemeler ile dile getiren Şehriyâr'ın hemen hemen her mısrasında ilişkilendirme ve niteleme öbeği yer almaktadır.

Varlık-varlık ya da varlık-kişi ilişkisini şiirinde işleyen Şehriyâr, bu yapılardan oluşan ilişkilendirme öbeklerini sıklıkla kullanmıştır. Şiirde 367 ilişkilendirme öbeği yer almaktadır. İlişkilendirme öbeklerinin 187'si varlık-kişi 180'i ise varlık-varlık ilişkisinden oluşmuştur. Varlık-varlık ilişkisinden oluşan iyelik öbeklerinin tamlayanlı olanları tamlayansız olanlarından azdır. Tamlayansız iyelik öbeğinin sıklığı 155, tamlayanlı iyelik öbeğinin sıklığı ise 25'tir. Tamlayansız iyelik öbeğinin tamlayanlı iyelik öbeğinden çok fazla olması Şehriyâr'ın şiirinde sahipliğin tekrarını

çokça kullandığını gösterir. Şiire dinamik özellik katan bu kullanım şiirin okuyucudaki tesirini arttırmıştır.

Sözlükteki ad ve kavramları niteleme, belirtme, yer gösterme, sayı gösterme, sorma gibi çeşitli yönlerden niteleyen, belirleyip özelleşen yapılar, niteleme öbekleridir. Şehriyâr'ın anlatmak istediklerini daha belirgin kılmasında cümlelerinde az önce özelliği açıklanan sıfatlara yer vermesi etkili olmuştur. Varlıkları özel ve belirgin hale getirmek için bütün dillerde kullanılan iki yolun da Şehriyâr'ın Heyderbaba'ya Selam şiirinde sıklıkla yer aldığını görmekteyiz. Bu iki yol ilişkilendirme ve niteleme öbeğidir. Bu öbeklerin sık kullanıldığı Heyderbaba'ya Selam'ın geniş kitlelerce kolayca anlaşıldığına daha önce değinmiştik. Bu anlaşılabilirliğin şairin sözlerini yukarıda belirtilen yollar ile belirgin kılmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Şiirde 257 niteleme öbeği yer almaktadır. Bu sıklık ile niteleme öbekleri şiirde kullanım sıklığı açısından ikinci sıradadır. Şiirde varlığın var oluş sıfatının kullanım sıklığı 196'dır. Varlığın eylem sıfatı olan niteleme öbeğinin sıklığı ise 61'dir. Niteleme öbeklerinin oluşumuna ait bilgileri şöyle paylaşabiliriz:

Var oluş sıfatlarının 92'si niteleme, 42'si işaret, 39'u sayı, 2'si soru ve 21'i belirsizlik sıfatlarından oluşmuştur. Betimleyici unsurlar içerisinde önemli bir yeri olan nitelik belirten sıfatlar şiirde diğer sıfatlara göre çok fazla kullanılmıştır. Şair işaret sıfatlarını sıklıkla kullanarak işaret yoluyla adı geçen unsurun belirliliğini arttırmış ve dikkatleri üzerine çekmiştir.

Şiirde 156 zarf eylem öbeği yer almaktadır. Eylemsi öbekleri içinde zarf eylem öbeğinin sık kullanıma sahip olması şiirdeki eylem oranıyla yakından ilgilidir. Şiirde en çok kullanılan zarf eylem ekleri -(i)p,-(i)p ve -anda,-ende ekleridir.

Şiirde 53 edat öbeği yer almaktadır. Şiirde yer alan edat öbekleri cümlenin ögesi zarf oluşturma vasfını taşımaktadır. Nitekim şiirde sıklıkla kullanılan zarfların birçoğunu edat öbekleri oluşturmaktadır.

Şiirde 58 tekrar öbeği yer almaktadır. Bu durum ses ahengini ve vurgulamayı arttırmıştır. Şiirde kullanılan tekrar öbeklerinin oluşumuna baktığımızda çeşitlilik gösterdiğini söyleyebiliriz. Aynen tekrar, birbirine yakın anlamlı sözlerin tekrarı,

ilaveli tekrar ile oluşan tekrar öbekleri şiirde pekiştirmeyi sağlamış ve anlatımı kuvvetlendirmiştir.

şiirde 40 ünlem öbeği yer almaktadır. şehriyâr ünlem ifadeleri olan hitap ve seslenme ifadelerini sıklıkla kullanmıştır. şehriyâr'ın kurduğu ünlem öbeklerinde hitap edilen kişi ise ikinci tekil kişidir. Duygusal unsurların aktarıcısı olan hitap ifadeleri şairin heyecanını okuyucularda hissettirmiştir. şehriyâr şiirine adını verdiği Heyderbaba dağını karşısına alır ve hatıralarını sanki bir dağa hatırlatmaya çalışircasına ona seslenir. Ünlem öbeklerinin tamamına yakın bir bölümünü şiirde ‘‘Heyderbaba’’ ifadesi oluşturmuştur.

Heyderbaba'ya Selam şiirinde bulunan diğer söz öbekleri ise şunlardır: Birleşik eylem öbeği, unvan öbeği, isnat öbeği, birleşik ad öbeği ve bağlama öbeği.

Sonuç olarak söyleyebiliriz ki Türk dilini ve kültürünü şiirinde büyük bir ustalıkla işleyen şehriyâr'ın Heyderbaba'ya Selam şiiri yukarıda da görüldüğü gibi dilbilgisel zenginlikler ile dolu bir şiirdir. Türk dünyasında coşkuya neden olan bu gibi şiirlerin çoğalmasını ümidi ile şehriyâr'ın ruhu şad olsun.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, Nâmk,** (1988). “ Heyderbaba’ ya Selam Nazireleri ve Yayınlanmış Bir Nazire” Türk Kültürü, Ankara, Sayı: 310, s.14-22.
- Akpınar, Yavuz,**(1994). Azeri Edebiyatı Araştırmaları, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- Akpınar, Yavuz,** (2000). Bin Yılım Yüz Şairi Azerbaycan Şiir Antolojisi, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1.Baskı, Ankara.
- Aksan, Doğan,** (2009). Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, Türk Dil Kurumu Yayınları, 5. Baskı, Ankara.
- Aksan, Doğan,** (2013). Şiir Dili ve Türk Şiir Dili Dilbilim Açısından Bakış, Bilgi Yayınevi, 7. Baskı, İstanbul.
- Ata, Aysu (Yayına Hazırlayan),** (2008). 100. Doğum Yıldönümüne Armağan Prof. Dr. Saadet Çağatay’ın Yayınlanmış Tüm Makaleleri, Ayaz Tahir Türkistan İdil-Ural Vakfı Yayınları, İstanbul, s.128-131, 469-470.
- Ateş, Ahmet,** (1964). Şehriyâr ve Heyder Baba’ya Selam, TKAE Yayınları, Ankara, s. 7.
- Banguoğlu, Tahsin,** (2011). Türkçenin Grameri, Türk Dil Kurumu Yayınları, 9. Baskı, Ankara.
- Biray, Nergis,** (2011). Ahmet Baytursınlı Şiirleri Üzerinde Dil ve Üslûp İncelemesi, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul.
- Caferoğlu, Ahmet,** (1964). “ Şair Şehriyar ”, Türk Kültürü Araştırmaları, Ankara, sayı 1, s.133-141.
- Develioğlu, Ferit,** (2012). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitapevi Yayınları, 29. Baskı, Ankara.
- Ercilasun, Ahmet B.** (2012). Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi, Akçağ Yayınları, 12. Baskı, Ankara.
- Ercilasun, Ahmet B.** (2012). Türk Lehçeleri Grameri, Akçağ Yayınları, 2. Baskı, Ankara.
- Ergin, Muharrem,** (1986). Azeri Türkçesi, Ebru Yayınları, 3. Baskı, İstanbul.
- Ergin, Muharrem,** (2009). Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım, İstanbul.
- Gedikli, Yusuf,** (1997). Şehriyâr ve Bütün Türkçe Şiirleri, Ötüken Neşriyat, 3. Baskı, İstanbul.
- Gönüllü, Ali Rıza,** (Mart 1997). “ Türk Halk İnançlarında Nevruz Motifi ” Türk Kültürü, Ankara, , Sayı: 407, s.187-192.

- Karaağaç, Günay**, (2013). Türkçenin Dil Bilgisi, Akçağ Yayınları, 2.Baskı, Ankara.
- Karaağaç, Günay**, (2013). Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Karaağaç, Günay**, (2013). Anlam (Anlam Bilimi ve İletişim), Kesit Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- Korkmaz, Zeynep**, (2009). Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi, Türk Dil Kurumu Yayınları, 3. Baskı, Ankara.
- Öner, Mustafa**, (1998). “Muhtar Evezov'un Jetim Hikayesinde Dil -Söz Dökümü Üzerine Yorumlar” E.Ü. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, İzmir, IX. Cilt, s.27-80.
- Öztürk, Hüseyin**, (2010). Bir Güneyden Bir Kuzeyden, Sözkese Matbaacılık, 1. Baskı, Ankara.
- Şehriyâr, M. Hüseyin**, (1991). Haydar Baba'ya Selam, Haz. Selahattin Kılıç-İlhan Şimşek, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Sertkaya, Osman Fikri**, (1988). “ Heyderbaba' ya Selam Şiirinin Türkiye'deki Akisleri II ” Türk Kültürü, Ankara, Sayı: 309, s.92-98.
- Zülfikar, Hamza**, (1995). Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

İnternet Kaynakları:

- Almaz, Hasan**, Şehriyâr'ın Türkçe Divanı ve Haydar Baba'ya Selam Şiiri Üzerine Bir Değerlendirme, Erişim Tarihi ve Saati: 10 Eylül 2014 Çarşamba, 12.17.
http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:J59P8JpYuooJ:www.doguedebiyati.com/nusha/21/08-Hasan_Almaz.doc+&cd=5&hl=tr&ct=clnk&gl=tr
- Bayraktar, Nergis**, Kara ve Siyah Renk Adlarının Türkçedeki Kavram ve Anlam Boyutu Üzerine, Erişim Tarihi ve Saati: 10 Eylül 2014 Çarşamba, 11.57.
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/27/749/9570.pdf>
- Emiroğlu, Selim**, Türkçe Sözlükteki Akrabalık Adlarının Tasnifi, Erişim Tarihi ve Saati: 10 Eylül 2014 Çarşamba, 11.53.
http://www.turkishstudies.net/Makaleler/1788156956_Emiro%C4%9FluSelim_S-1691-1710.pdf
- Özkan, İsa**, Şehriyâr'ın Şiirlerindeki Kültür Değerleri, Erişim Tarihi ve Saati: 10 Eylül 2014 Çarşamba, 12.00.
http://sbe.erciyes.edu.tr/dergi/sayi_20/12_%20143-151_%20syf.pdf
- Sarıçiçek, Mümtaz**, Şehriyâr' a Selam Haydar Baba'ya Selam'ın Ontolojik Tahlili, Erişim Tarihi ve Saati: 10 Eylül 2014 Çarşamba, 11.47

http://www.turkishstudies.net/Makaleler/1488269302_31saricicekmumta z.pdf

Uçar, İlhan, Türkiye Türkçesinde Hayvan Adlarından Türetilmiş Bitki Adları, Erişim Tarihi ve Saati: 10 Eylül 2014 Çarşamba, 11.51.
http://www.tekedergisi.com/Makaleler/410731353_1u%C3%A7ar.pdf

http://abs.kafkas.edu.tr/upload/479/E__Sertac_AYAZ_istiklal_Marsi_na_Dilbilimsel_Bir_Yaklasim.pdf, Erişim Tarihi ve Saati: 05 Mart 2013 Çarşamba, 07:20.

ÖZGEÇMİŞ

VESİKALIK

FOTOĞRAF

Ad-Soyad :Muhammet Cengiz

Doğum Tarihi ve Yeri: 05.03.1990 Tuzluca

E-posta : muhammed_turkce_76@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans:** 2012, Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- 2012 yılından beri Zeytinburnu Faruk Timurtaş Ortaokulu'nda Türkçe Öğretmenliği yapmaktayım. 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Zeytinburnu Kaymakamlığı tarafından başarı belgesi ile ödüllendirildim.